

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

Evidenčné číslo: 102003/I/2021/36103158106778628

POSTAVENIE EÚ V MEDZINÁRODNOM OBCHODE

Diplomová práca

Bratislava 2021

Bc. Michaela Papšová

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
OBCHODNÁ FAKULTA

POSTAVENIE EÚ V MEDZINÁRODNOM OBCHODE
Diplomová práca

Študijný program: manažment medzinárodného obchodu

Študijný odbor: ekonómia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra medzinárodného obchodu

Vedúci záverečnej práce: doc. Ing. Otília Zorkóciiová, PhD.

Bratislava 2021

Bc. Michaela Papšová

ABSTRAKT

PAPŠOVÁ, Michaela: *Postavenie EÚ v medzinárodnom obchode*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Obchodná fakulta; Katedra medzinárodného obchodu – Vedúca záverečnej práce: doc. Ing. Otília Zorkóciová, PhD. Bratislava: OF EU, 2021, 96 s.

Cieľom diplomovej práce je zmapovať teoretické východiská významu medzinárodného obchodu v historickej podmienenej vývoja názorovej škály odbornej verejnosti až po súčasnosť, charakterizovanú globalizáciou. Následne analyzovať najdôležitejšie aktuálne faktory, ich pozitíva aj negatíva, ovplyvňujúce postavenie EÚ vo svetovom medzinárodnom obchode.

Práca je rozdelená do troch kapitol. Obsahuje 10 tabuliek, 14 grafov a 2 obrázky. Prvá kapitola sa zaoberá teoretickými východiskami medzinárodného obchodu. V druhej kapitole autorka objasňuje hlavný cieľ diplomovej práce. Zároveň vysvetľuje postup pri písaní práce a v nej využitú metodológiu. Tretia kapitola je rozdelená do dvoch častí. Prvá časť je venovaná analýze súčasného postavenia EÚ, ako dôležitého aktéra v medzinárodnom obchode. Skúma zahranično-obchodné vzťahy EÚ na príkladoch Číny a USA. Okrem toho kapitola analyzuje aktuálne udalosti – brexit, zahranično-obchodné vzťahy EÚ s Ruskom či zmenu na poste prezidenta USA. Druhá časť tretej kapitoly sa zameriava na dosahy koronakrízy vo vzťahu k fungovaniu EÚ a v závere práce analyzuje opatrenia na oživenie hospodárstva členských štátov EÚ.

Kľúčové slová: Európska únia, medzinárodný obchod, zahranično-obchodné vzťahy EÚ, koronakríza

ABSTRACT

PAPŠOVÁ, Michaela: *The EU's Position in International Trade*. Faculty of Commerce; Department of International Trade. – Supervisor: Assoc. prof. Dipl. Ing. Otilia Zorkóciová, PhD. – Bratislava: OF EU, 96 p.

The purpose of the master's thesis is to map theoretical starting points of the importance of international trade within the historical conditionality of the development of the array of opinions of experts until present, which is defined by globalization. Subsequently, the thesis aims at analyzing the most important current factors, their positives and negatives affecting the EU's position in global international trade. The thesis is devoted to foreign economic aspects and examines the EU from a geopolitical and macroeconomic point of view. The thesis is divided into three chapters. It contains 10 tables, 14 graphs and 2 images. The first chapter deals with the theoretical starting points of international trade. In the second chapter the author clarifies the main goal of the master's thesis. At the same time the author explains the process of writing the thesis and the methods which were used. The third chapter is divided into two parts. The first part is devoted to the analyses of the current EU's position as an important player in international trade. It examines foreign economic aspects of the EU following the examples of China and the U.S. Furthermore the chapter analyses current events – Brexit, foreign economic relations of the EU with Russia and change of the post of the President of the U.S. The second part of the third chapter focuses on the impacts of corona crisis in the relation to the functioning of the EU. In the closing part of the thesis, it analyses introduced measurements taken by the EU with the aim of economic recovery of the member states of the EU.

The key words: European Union, international trade, foreign economic relations of the EU, corona crisis

POĎAKOVANIE

Na tomto mieste by som rada poďakovala vedúcej mojej diplomovej práce, doc. Ing. Otílii Zorkociovej, PhD., za cenné rady, strávený čas a odbornú pomoc, ktorú mi poskytla pri vypracovaní práce.

ČESTNÉ VYHLÁSENIE

Čestne vyhlasujem, že záverečnú prácu som vypracovala samostatne a že som uviedla kompletný zoznam použitej literatúry.

V Bratislave dňa 16.4. 2021:

.....

OBSAH

ÚVOD.....	10
1 MEDZINÁRODNÝ OBCHOD – TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ SKÚMANEJ PROBLEMATIKY (SÚČASNÝ STAV PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ).....	12
1.1 MEDZINÁRODNÝ OBCHOD.....	12
1.1.1 Vymedzenie pojmu „medzinárodný obchod“	12
1.1.2 Medzinárodný obchod a jeho úloha vo svetovej ekonomike.....	13
1.1.3 Teritoriálna a komoditná štruktúra medzinárodného obchodu.....	15
1.2 TEÓRIE MEDZINÁRODNÉHO OBCHODU	23
1.2.1 Počiatky teórií.....	24
1.2.2 Klasické teórie	25
1.2.3 Neoklasické teórie.....	26
1.2.4 Neo-neoklasické teórie.....	28
2 CIEĽ PRÁCE, METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	31
2.1 CIEĽ PRÁCE.....	31
2.2 METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA	31
3 ANALÝZA SÚČASNÉHO POSTAVENIA EÚ AKO DÔLEŽITÉHO AKTÉRA V MEDZINÁRODNOM OBCHODE A DOSAHY KORONAKRÍZY NA JEJ FUNGOVANIE (VÝSLEDKY PRÁCE A DISKUSIA)	33
3.1 EÚ AKO VÝZNAMNÁ SÚČASŤ MEDZINÁRODNÉHO OBCHODU	33
3.1.1 Postavenie EÚ z geopolitického hľadiska.....	34
3.1.2 Postavenie EÚ z makroekonomického hľadiska	37
3.1.3 Zahranično-obchodné vzťahy EÚ s významnými obchodnými partnermi, na príkladoch Číny a USA	41
3.1.4 Pozícia Slovenska z hľadiska medzinárodného obchodu EÚ	50
3.1.5 Aktuálne geopolitické udalosti ovplyvňujúce postavenie EÚ v medzinárodnom obchode.....	55
3.1.5.1 Brexit	56
3.1.5.2 Vzťahy EÚ s Ruskou federáciou	58
3.2 DÔSLEDKY KORONAKRÍZY A JEJ DOSAHY NA MEDZINÁRODNÝ OBCHOD EÚ	61
3.2.1 Medzinárodný obchod v rámci EÚ v období pandémie.....	61
3.2.2 Medzinárodný obchod medzi EÚ a tretími krajinami v období pandémie	66
3.2.3 Opatrenia prijaté EÚ na podporu oživenia ekonomík členských štátov.....	70
ZÁVER	77
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	79
ZOZNAM PRÍLOH:	88

Zoznam skratiek a značiek

Brexit	vystúpenie Spojeného kráľovstva a Severného Írska z EÚ
CAI	Comprehensive Agreement on Investment, Komplexná dohoda o investíciách
COVID-19	CoronaVirus Disease, ochorenie na koronavírus
DPH	daň z pridanej hodnoty
EHS	Európske hospodárstvo spoločenstvo
EK	Európska komisia
EÚ	Európska únia
FAC	Foreign Affairs Council, Rada pre zahraničné veci
G7	skupina siedmich najvyspelejších krajín sveta
HDP	hrubý domáci produkt
HDP p. c.	hrubý domáci produkt na obyvateľa
HND	hrubý národný produkt
H-O-T	Heckscher-Ohlinova teória
JAR	Juhoafrická republika
JCPOA	Join Comprehensive Plan of Action, Iránska jadrová dohoda
Komisia	Európska komisia
Mil.	Milión
Mld.	Miliarda
MMF	Medzinárodný menový fond
MO	medzinárodný obchod
NAFTA	North American Free Trade Agreement
NATO	North Atlantic Treaty Organization, Organizácia Severoatlantickej zmluvy
OSN	Organizácia Spojených národov
Parlament	Európsky parlament
PZI	priame zahraničné investície
RK	rozvojové krajiny
SBOP	spoločná zahraničná a obranná politika
SR	Slovenská republika
SZBP	spoločná zahraničná a bezpečnostná politika
TPP	Trans-pacific Partnership, Transtichomorská dohoda

TTIP	Transatlantic Trade and Investment Partnership, Transatlantické obchodné a investičné partnerstvo
VFR	viacročný finančný rámec
WTO	World Trade Organization, Svetová obchodná organizácia
ZSSR	Zväz sovietskych socialistických republík

Zoznam tabuliek, grafov a obrázkov

TABUĽKA Č. 1: TERITORIÁLNA ŠTRUKTÚRA MAKROREGIÓNOV (% PODIELY EXPORTU A IMPORTU TOVAROV).....	19
TABUĽKA Č. 2: EXPORT A IMPORT VÝZNAMNÝCH KRAJÍN V MEDZINÁRODNOM OBCHODE	20
TABUĽKA Č. 3: KOMODITNÁ ŠTRUKTÚRA MEDZINÁRODNÉHO OBCHODU PODEA MAKROREGIÓNOV (EXPORT 2019) (v %)	22
TABUĽKA Č. 4: KOMODITNÁ ŠTRUKTÚRA MEDZINÁRODNÉHO OBCHODU PODEA MAKROREGIÓNOV (IMPORT 2019) (v%)	23
TABUĽKA Č. 5: TOP IMPORTNÉ KOMODITY SR V ROKU 2019 (v €)	52
TABUĽKA Č. 6: TOP EXPORTNÉ KOMODITY SR V ROKU 2019 (v €).....	53
TABUĽKA Č. 7: FINANCOVANIE PLÁNU OBNOVY PRE EURÓPU (NEXT GENERATION EU) (v MLD. €)	72
TABUĽKA Č. 8: VFR PODEA FINANCOVANÝCH OBLASTÍ NA OBDOBIE 2021-2027 (v MLD. €)	74
GRAF Č. 1: PODIEL SLUŽIEB NA HDP V ROKOCH 2000-2019 (% HDP)	16
GRAF Č. 2: RÝCHLY RAST KRAJÍN BRICS PODEA HDP (v MLD. \$)	17
GRAF Č. 3: 10 KRAJÍN S NAJVYŠŠÍM HDP V ROKU 2020 (PPP) (v MLD. \$)	21
GRAF Č. 4: KOMODITNÁ ŠTRUKTÚRA PRODUKCIE EÚ V ROKU 2020 (v %).....	39
GRAF Č. 5: HLAVNÍ OBCHODNÍ PARTNERI EÚ V OBDOBÍ JANUÁR-NOVEMBER 2020 (v MLD. €)	40
GRAF Č. 6 ZAHRAŇIČNÝ OBCHOD EÚ S ČÍNOU NA ZÁKLADE HLAVNÝCH KOMODÍT V ROKU 2019 (v %).....	44
GRAF Č. 7: VÝVOJ OBCHODU S TOVAROM MEDZI EÚ A USA (POROVNANIE OBDOBIA POČAS B. OBAMU A D. TRUMPA) (v MIL. \$).....	49
GRAF Č. 8: VÝVOJ ZAHRAŇIČNÉHO OBCHODU SLOVENSKEJ REPUBLIKY V OBDOBÍ 2010-2019 (v MIL. €).....	51
GRAF Č. 9: NAJDÔLEŽITEJŠÍ OBCHODNÍ PARTNERI SR ZA ROK 2019 (v MIL. €).....	54
GRAF Č. 10: NAJDÔLEŽITEJŠÍ OBCHODNÍ PARTNERI SR PRE DOVOZ ZA ROK 2019 (v MIL. €)	55
GRAF Č. 11: NÁRAST POČTU PRÍPADOV COVID-19 V RÁMCI EÚ V OBDOBÍ JANUÁR 2020-MAREC 2021	64
GRAF Č. 12: EÚ IMPORT TOVAROV S HLAVNÝMI OBCHODNÝMI PARTNERMI V ROKU 2020 (v MIL. €).....	68
GRAF Č. 13: EÚ EXPORT TOVAROV S HLAVNÝMI OBCHODNÝMI PARTNERMI V ROKU 2020 (v MIL. €).....	69

Úvod

Výsledkom postupného a vzájomného prepájania, prispôsobovania a zblížovania národných ekonomických štruktúr je ekonomická integrácia. Jej pôsobením vznikajú regionálne zoskupenia už od 19. storočia, za účelom rozvíjania recipročných obchodných vzťahov. Nebolo tomu inak ani pri vzniku európskeho projektu. Vytvorenie jednotného trhu EÚ umožnilo liberalizáciu pohybu pracovných síl, kapitálu, tovarov a služieb. Vďaka presadzovaniu spoločných princípov, EÚ v súčasnosti zastáva silnú pozíciu v medzinárodnom obchode. Napriek výzvam, ktorým musí čeliť.

Jedným z podstatných faktorov, ktoré ju v súčasnosti ovplyvňujú, je globálna koronakríza. Európska únia vo svojej histórii nikdy nestála pred výzvou, pri ktorej je nevyhnutná koordinovaná a rýchla reakcia na ochranu verejného zdravia, akú si vyžaduje súčasná kríza. Znáмым faktom je, že každá z kríz je aj novou príležitosťou pre zmenu. Ak nahliadneme do histórie, do obdobia druhej svetovej vojny, dozvieme sa, že jedným z prianí občanov zdecimovanej Európy bolo nastolenie trvalého mieru. Myšlienka vzájomnej hospodárskej spolupráce predstavovala znižujúce sa riziko konfliktu a podporila obnovu kontinentu. Postupná integrácia Spoločenstva znamenala ukončenie vojenských konfliktov, ktoré predstavovali veľkú motiváciu pre zmenu.

Inak to nie je ani v súčasnej kríze. Každý občan EÚ túži po zmene a spoločne túžime „vyhrať“ boj s vírusom. V tejto súvislosti je dôležité si pripomenúť, že v súčasnosti, od prvých mesiacov roka 2021, už prebieha vakcinácia populácie proti ochoreniu COVID-19, čo by sme mohli označiť za „svetlo nádeje na konci tunela“. Je tu nádej, že pandémie bude snáď v dohľadnom čase koniec.

Na základe skúseností z predošlých kríz môžeme konštatovať, že z každej krízy vyplývajú ponaučenia. Rovnako ako v prípade druhej svetovej vojny či koronakrízy. Reálnym faktom je, že Európska únia už dlhšie obdobie čelí neľahkým výzvam, ako sú nárast ilegálnej migrácie, terorizmus, hroziace klimatické zmeny, demografická nerovnováha, konflikt s Ruskom či rastúce ambície Číny. Rok 2021 bude pre Úniu veľmi náročným rokom, škody spôsobené koronakrízou vytvorili značný priestor na obnovu EÚ hospodárstva. V rámci tohto priestoru bude nutné, aby EÚ prešla zelenou aj digitálnou transformáciou. S cieľom zabezpečiť zdravšiu a inovatívnejšiu planétu pre budúce generácie.

Hlavným cieľom diplomovej práce je zmapovať teoretické východiská významu medzinárodného obchodu v historickej podmienosti vývoja názorovej škály odbornej

verejnosti až po súčasnosť, charakterizovanú globalizáciou. Následne analyzovať najdôležitejšie aktuálne faktory, ich pozitíva aj negatíva, ovplyvňujúce postavenie EÚ vo svetovom medzinárodnom obchode.

Z hľadiska štruktúry je záverečná práca rozdelená do troch kapitol. Prvá kapitola oboznamuje čitateľa so základnými informáciami, ktorých poznanie je nevyhnutným predpokladom na pochopenie fungovania medzinárodného obchodu. Zároveň sa čitateľ oboznámi s náhľadmi odbornej aj vedeckej verejnosti doma aj v zahraničí na predmetnú problematiku.

V druhej kapitole je čitateľovi objasnený cieľ diplomovej práce. Primárny cieľ práce je doplnený súborom sekundárnych cieľov, ktoré nám dopomáhajú objasniť skúmanú problematiku. V tejto kapitole je popísaná aj metodika práce a metódy skúmania, ktoré sme pri písaní práce využili.

Tretia kapitola je rozdelená na dve časti. Prvá časť analyzuje súčasné postavenie EÚ, ako dôležitého aktéra v medzinárodnom obchode. Čitateľovi prináša informácie o súčasných zahranično-obchodných vzťahoch EÚ na príkladoch Číny a USA. Okrem toho kapitola poskytuje aj analýzu postavenia Slovenskej republiky z hľadiska medzinárodného obchodu EÚ. Zároveň analyzuje aktuálne udalosti, ktoré zanechávajú výrazný vplyv na smerovanie EÚ. Zameriava sa na brexit, napäté vzťahy medzi EÚ a Ruskou federáciou a zmenu na poste prezidenta USA. Tieto udalosti majú jednoznačne podstatný vplyv na postavenie EÚ v medzinárodnom obchode. V druhej časti tejto kapitoly analyzujeme dosahy koronakrízy na fungovanie EÚ. Obsahom je analýza medzinárodného obchodu v rámci EÚ a mimo EÚ. V závere diplomovej práce sú charakterizované opatrenia na oživenie hospodárstva členských štátov EÚ. Predpokladáme, že zavedením spomenutých opatrení sa EÚ podarí obnoviť hospodárstvo a vybudovať odolnosť proti potenciálnym budúcim krízam.

1 MEDZINÁRODNÝ OBCHOD – TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ SKÚMANEJ PROBLEMATIKY (SÚČASNÝ STAV PROBLEMATIKY DOMA A V ZAHRANIČÍ)

Prvá kapitola je venovaná teoretickým východiskám medzinárodného obchodu (ďalej len MO). Základným obsahom kapitoly je stručné vymedzenie pojmu „medzinárodný obchod“, s náhľadmi odborníkov doma a v zahraničí na danú problematiku. V ďalšej časti prvej kapitoly časti je charakterizovaná úloha medzinárodného obchodu vo svetovej ekonomike. Kapitola obsahuje aj teritoriálnu a komoditnú štruktúru medzinárodného obchodu. Pre hlbšie pochopenie vývoja medzinárodného obchodu sme charakterizovali aj teórie MO.

1.1 Medzinárodný obchod

Medzinárodný obchod vznikol s cieľom prepojenia národných ekonomík, jednotlivé krajiny začali už v 15. storočí pociťovať potrebu internacionalizácie hospodárstva. Obchod medzi krajinami vo svete umožnil zníženie nákladov pri výrobe, pohyb kapitálu, migráciu pracovnej sily a postupne odstránil obchodné prekážky, ktoré bránili národným trhom sa rozvíjať.¹ Hlavnou organizáciou, ktorá riadi svetový obchod, je organizácia WTO (World Trade Organization, Svetová obchodná organizácia), ktorú od 29. júla 2016 tvorí 164 členov. Prvotným cieľom organizácie bola liberalizácia obchodu a eliminovanie protekcionistických opatrení v povojnovej situácii. Organizácia funguje na základe mnohostranných dohôd medzi členmi, k 12. novembru 2020 bolo uzatvorených približne 60-70 dohôd, ktoré boli výsledkom obchodných rokovaní, ktoré sa začali už v roku 1947 v Ženeve a kde sa odohralo prvé kolo obchodných rokovaní. Uzatvorené dohody sú určené pre obchod s tovarom, službami a duševným vlastníctvom.²

1.1.1 Vymedzenie pojmu „medzinárodný obchod“

Teóriám medzinárodného hospodárstva sa venuje mnoho zahraničných a domácich autorov, ako napríklad:³ Samuelson, Baláž, Varadzin, Štěrbová, Muláčová a ďalší.

¹ VARADZIN, František et al. MEDZINÁRODNÍ EKONOMIE. 1. vyd. Praha: PROFESSIONAL PUBLISHING, 2013. s. 205-206. ISBN 978-80-7431-116-1.

² SVATOŠ, Miroslav et al. Zahraniční obchod. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2009. s. 105-108. ISBN 978-80-247-2708-0.

³ VARADZIN, František et al. MEDZINÁRODNÍ EKONOMIE. 1. vyd. Praha: PROFESSIONAL PUBLISHING, 2013. s. 205-206. ISBN 978-80-7431-116-1.

Autor Samuelson sa prikláňa k názoru, že internacionalizácia svetového hospodárstva tvorí ekonomický blahobyť, ktorý musí byť do určitej miery prospešný pre všetky zúčastnené strany, pretože v opačnom prípade sa národné ekonomiky môžu rozhodnúť pokračovať v autarkii.⁴

Slovenský ekonóm Baláž charakterizuje medzinárodný obchod ako dôležitú súčasť vonkajších hospodárskych vzťahov. Zároveň profesor definuje pojem medzinárodný obchod ako ukazovateľ, ktorý prezentuje, aká je reálna úroveň a skutočný stav svetového hospodárstva, ako aj jeho teritoriálnych častí.⁵

Za základ medzinárodného obchodu považuje Varadzin medzinárodnú deľbu práce. Príkladom je obchodná výmena produktov alebo špecializácia výrobcov v krajine. Jej rozvoj je reálne dosahovať iba pri vytváraní určitých reforiem, za účelom zlepšenia, no však zmeny by mali byť vytvárané flexibilne, aby sme mohli predpokladať určitú harmóniu pri kooperácii.⁶

Štěrbová vymedzila pojem medzinárodný obchod ako formu medzinárodných hospodárskych vzťahov. Subjektami môžu byť napríklad súkromné ekonomické subjekty v rámci krajiny, nadnárodné ekonomické subjekty, subjekty verejného sektoru, prípadne subjekty v rámci neziskového sektora, ktoré vykonávajú obchodné činnosti so zahraničím. Každý štát má svoj vlastný zahraničný obchod, preto definujeme internacionalizáciu jednotlivých ekonomík ako synkretizovanie dvoch alebo viacerých zahraničných obchodov, keďže svetovú ekonomiku definujeme ako heterogénny celok.⁷

Podľa Muláčovej predstavuje medzinárodný obchod určitú výmenu tovarov medzi jednou národnou ekonomikou s ostatnými ekonomikami, prostredníctvom obchodnej výmeny dochádza ku kontinuálnemu rozvoju.⁸

1.1.2 Medzinárodný obchod a jeho úloha vo svetovej ekonomike

Medzinárodné podnikanie predstavuje blahodarný vplyv pre národné ekonomiky, ktoré postupne tvoria regionálne zoskupenia, či uzatvárajú rôzne obchodné dohody za účelom

⁴ BOIANOVSKY, Mauro. Divergence and Convergence: Paul Samuelson on economic development [online]. In: CHOPE Working Paper No. 2019-07. Durham: Center for the History of Political Economy at Duke University, 04/2019, .s. 37-38. [cit-2021-11-25]. Dostupné na: <https://www.econstor.eu/handle/10419/196164>

⁵ BALÁŽ, Peter, et al. Medzinárodné podnikanie. 1. vyd., Bratislava : Sprint, 2010. s. 203., ISBN 978-80-89393-18-3.

⁶ VARADZIN, František et al. MEDZINÁRODNÍ EKONOMIE. 1. vyd. Praha: PROFESSIONAL PUBLISHING, 2013. s. 205-206. ISBN 978-80-7431-116-1.

⁷ ŠTĚRBOVÁ, Eudmila, Medzinárodní obchod ve světové krizi 21. století. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, a. s., 2013. s. 13-20. ISBN 978-80-247-4694-4.

⁸ MULÁČOVÁ, Věra, 1. vyd. Praha, Grada, 2013. s. 439, ISBN 978-80-247-4780-4.

vytvárania synergického efektu bez obchodných bariér vo svetovom hospodárstve. Už v 90. rokoch 20. storočia sa MO stal najvýznamnejším *akcelerátorom hospodárskeho rastu*.⁹

V určitých prípadoch vystupuje medzinárodný obchod ako ukazovateľ *súčasnej situácie vo svetovej ekonomike alebo jednotlivých národných ekonomik a ich ekonomického rastu*.¹⁰

Dôsledkom medzinárodnej výmeny tovarov a služieb vzniká harmónia agregátnej ponuky a dopytu svetového hospodárstva a vyrovňovanie cien na medzinárodnom trhu, ktoré napomáhajú *k celkovej rovnováhe na medzinárodnom trhu*. Jednotlivé štáty sa dokážu prispôbovať rozdielne zmenám, ktoré prebiehajú na scéne svetového hospodárstva. Preto je dôležité odstraňovať disparity medzi regiónmi. Prostredníctvom medzinárodného obchodu sa mení *dodávateľský sortiment na odberateľský sortiment na svetovom trhu – zvyšuje blahobyť obyvateľstva a zároveň konkurencieschopnosť štátov*.¹¹

S rastom intenzity prehlbenia národnej ekonomiky získava krajina prístup na zahraničné trhy, ktorý spôsobí rast exportu a taktiež diverzifikáciu importu. Taktiež rast interdependencie môžeme pozorovať aj pri výmene poznatkov a technológií a ich následnej adaptácii v rámci národnej ekonomiky, pri ktorej dochádza k jej rozvoju.¹²

Medzinárodný obchod plní niekoľko dôležitých funkcií, ktoré vychádzajú najmä z teoretického hľadiska:¹³

- a) *Transformačná funkcia* prebieha ako premena existujúcej štruktúry domácej produkcie za účelom dosiahnutia štruktúry, ktorá bude vyhovujúca z výrobného a spotrebného hľadiska na medzinárodnom trhu, dôsledkom uplatnenia danej funkcie je limitovanie absentujúcej produkcie dovozom. Súčasťou transformačnej funkcie je aj prenos vedecko-technických poznatkov a informácií.¹⁴
- b) *Funkcia vyrovnávania trhu* – jedným z hlavných cieľov je vytvárať rovnováhu medzi agregátnou ponukou a dopytom.¹⁵
- c) *Funkcia ekonomického rastu* – za pomoci využitia transformačnej funkcie dosahuje daná krajina aj vyšší ekonomický rast, krajina môže konať racionálne a napríklad

⁹ BALÁŽ, Peter, et al. Medzinárodné podnikanie. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2010, s. 25-32. ISBN 978-80-89393-18-3.

¹⁰ Tamtiež, s. 25-26.

¹¹ STACHOVÁ, Paulína – KOTTULOVÁ, Janka – PAŠKRTOVÁ, Lucia. Medzinárodné ekonomické vzťahy v 21. storočí. 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019. s. 13-18. ISBN 978-80-571-0012-6.

¹² Tamtiež

¹³ BALÁŽ, Peter, et al. Medzinárodné podnikanie. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2010. s. 209-211. ISBN 978-80-89393-18-3.

¹⁴ Tamtiež

¹⁵ ŠTĚRBOVÁ, Ludmila et al. Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2013. s. 20-23. ISBN 978-80-247-4694-4.

substituovať tovar, ktorého produkcia je v tuzemsku pre krajinu nevýhodná, tým dosahuje úspory, taktiež umožňuje národnej ekonomike zapojiť sa do medzinárodnej deľby práce.¹⁶

- d) *Parametrická funkcia* – národná ekonomika sa integruje do svetového hospodárstva a práve parametrická funkcia určuje štátu jeho postavenie na trhu, na základe určitých parametrov, ako sú napríklad cenové podmienky alebo kvalita produktov.¹⁷
- e) *Proporcionálna funkcia* – funguje za účelom vytvorenia harmónie národnej ekonomiky vo svetovom hospodárstve, vzniká snaha, aby úlohy ekonomík boli v čo najväčšej miere proporčne zapojené do medzinárodnej deľby práce.¹⁸

1.1.3 Teritoriálna a komoditná štruktúra medzinárodného obchodu

Tendenciu, smerovanie a intenzitu svetového hospodárstva môžeme na základe určitých indikátorov pozorovať, aj z dôvodu následnej stimulácie svetového hospodárstva do miery, ktorá je potrebná pre úspešné medzinárodné podnikanie. Vývojové trendy MO sa dynamicky menia dôsledkom pôsobenia určitých činiteľov. Najvýznamnejšími činiteľmi v MO sú:¹⁹

a) *Vysoká dynamika medzinárodného obchodu*

Dynamickosť a rýchly rozmach pozorujeme v 21. storočí, hlavnými dôvodmi boli „lacné peniaze“. Banky ponúkali peniaze za veľmi nízke úrokové miery, v krajinách EÚ, Japonsku a USA, taktiež aj rast cien komodít, napr. čierneho zlata. V roku 2011 tomu už bolo inak, nastali ekonomické neistoty a výrazne pomalší rast národných ekonomík.²⁰

S vývojom obchodu bolo potrebné presunutie výroby do transformujúcich a rozvojových krajín, v dôsledku čoho narastala potreba na vznik transnacionálnych korporácií. Transformácia umožnila úspory z rozsahu pri veľkovýrobe a vytvorenie globálnych hodnotových reťazcov.

¹⁶ ŠTĚRBOVÁ, Ludmila et al. Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2013. s. 20-23. ISBN 978-80-247-4694-4.

¹⁷ STACHOVÁ, Paulína – KOTTULOVÁ, Janka – PAŠKRTOVÁ, Lucia. Medzinárodné ekonomické vzťahy v 21. storočí, 1. vyd. Bratislava: Wolters Kluwer, 2019. s. 107-108. ISBN 978-80-571-0012-6

¹⁸ ŠTĚRBOVÁ, Ludmila et al. Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2013. s. 13-22. ISBN 978-80-247-4694-4.

¹⁹ ZÁBOJNÍK, Stanislav, et al. Vybrané problémy medzinárodného obchodu a medzinárodného podnikania. 1. vyd. Bratislava: Ekonóm, 2015. s. 24-29. ISBN 978-80-225-4133-6.

²⁰ ZÁBOJNÍK, Stanislav, et al. Vybrané problémy medzinárodného obchodu a medzinárodného podnikania. 1. vyd. Bratislava: Ekonóm, 2015. s. 24-29. ISBN 978-80-225-4133-6.

b) *Systémové zmeny v medzinárodnom obchode rozdeľujeme do 3 skupín:*²¹

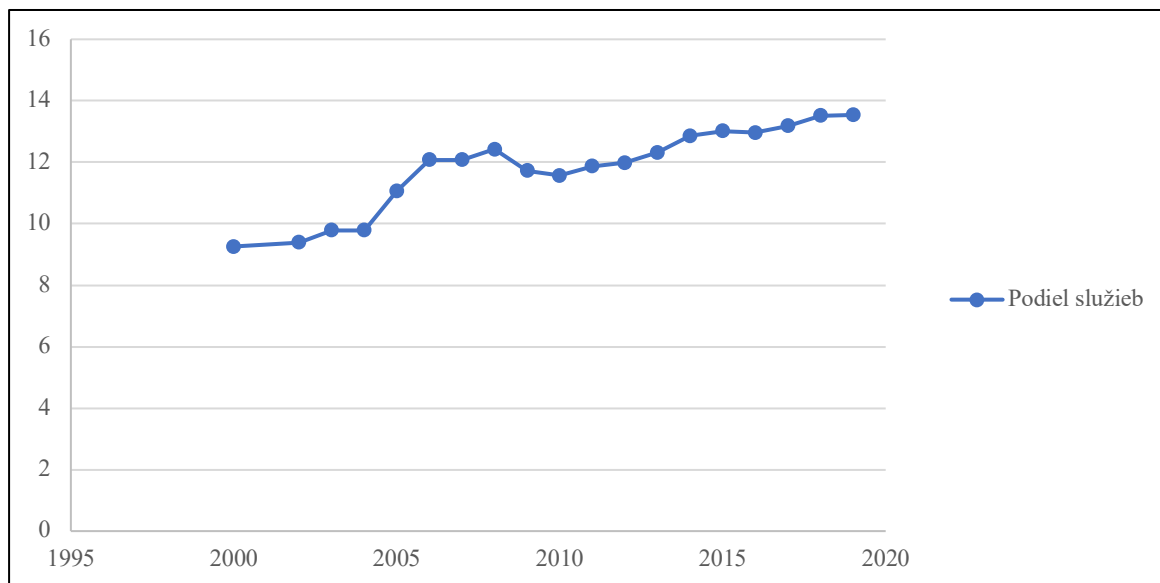
1.) *Rast podielu vnútroodvetvového obchodu na medzinárodnom obchode* – napr. spoločnosť Volkswagen, subjekty medzi sebou obchodujú za transferové ceny, za ktoré obchodujú spriaznené strany, ktoré sú majetkovo alebo personálne prepojené.

2.) *Rast podielu vnútro-firemného obchodu na medzinárodnom obchode* – viac ako 1/3 svetového hospodárstva tvorí obchod medzi nadnárodnými skupinami.

3.) *Rast podielu zahraničnej pridanej hodnoty na vývoze národných ekonomík* je dôsledkom prepojenia národných ekonomík, neustála fragmentácia globálnych hodnotových reťazcov, ktoré znamenajú väčšie množstvo subdodávateľov. Ako príklad môžeme uviesť výrobok iPhone, Číňania síce montujú iPhony, no veľká časť z výroby prebieha najmä v Japonsku.

c) *Rast podielu služieb* – z grafu č. 1 je možné vidieť výrazný rast podielu služieb na exporte, hovoríme najmä o finančných a telekomunikačných službách či službách v cestovnom ruchu.²²

Graf č. 1: Podiel služieb na HDP v rokoch 2000-2019 (% HDP)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: WORLD BANK. Trade in Services [online]. 2020 [cit-2020-03-25]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/BG.GSR.NFSV.GD.ZS>

Graf č. 1 znázorňuje vývoj percentuálneho podielu služieb na hrubom domácom produkte v rokoch 2000-2019. Podiel služieb kontinuálne rástol od roku 2000 s 9,3 %

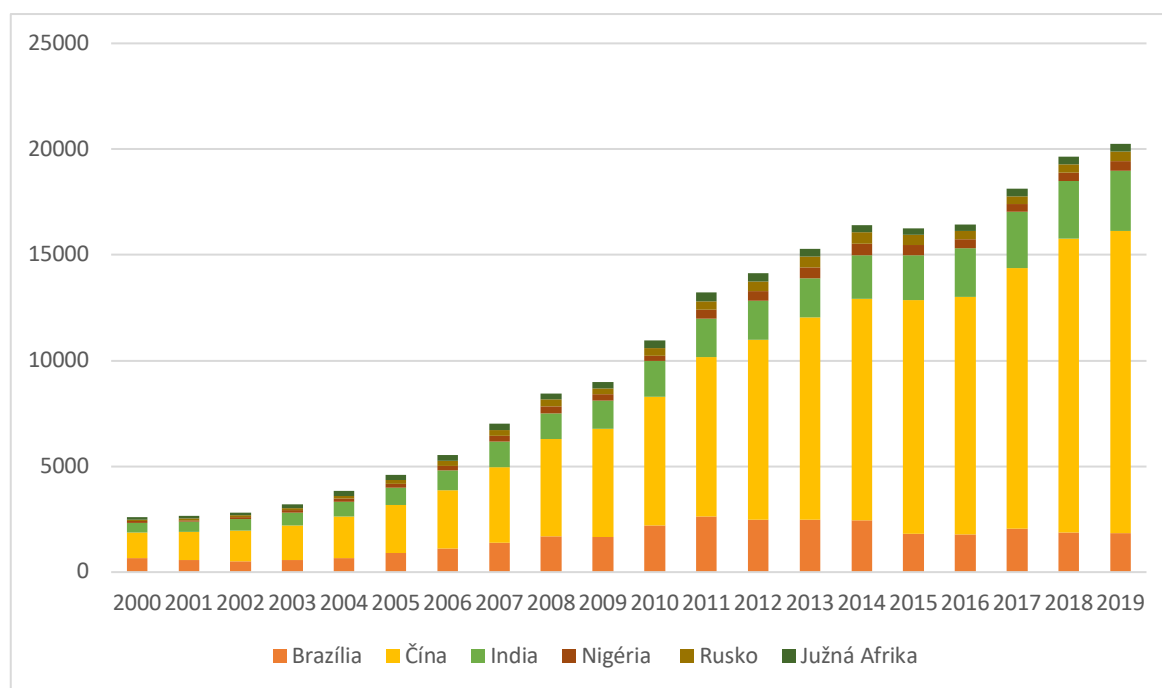
²¹ ZÁBOJNÍK, Stanislav, et al. Vybrané problémy medzinárodného obchodu a medzinárodného podnikania. 1. vyd. Bratislava: Ekonóm, 2015. s. 24-29. ISBN 978-80-225-4133-6.

²² ŠTĚRBOVÁ, Ludmila et al. Medzinárodní obchod ve světové krizi 21. století. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, a. s., 2013. s. 25-28. ISBN 978-80-247-4694-4.

podielom na HDP s menšími výkyvmi (počas rokov 2009-2011), až do roku 2019 s 13,5 % podielom na HDP. Táto minimálna zmena počas rokov 2009-2011 bola následkom finančnej krízy, ktorá prebiehala v rokoch 2007-2012. Konštatujeme, že obchod služieb v porovnaní s medzinárodným obchodom s tovarom, do veľkej miery odolával finančným a hospodárskym šokom. Pozitívny vývoj sektoru služieb je dôsledkom pokračujúceho technologického vývoja, prístupu k internetu a rastu reálnych príjmov na rozvíjajúcich sa trhoch.²³

- d) *Rastúce a intenzívnejšie pôsobenie RK* – najmä v dôsledku globalizácie sme mohli pozorovať už po roku 2000, prioritne hovoríme o krajinách s označením tzv. BRICs – Brazília, India, Čína, Rusko a od roku 2011 aj Južná Afrika.

Graf č. 2: Rýchly rast krajín BRICs podľa HDP (v mld. \$)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: DATA.WORLDBANK.ORG. [online].[cit-2020-03-25].

Podľa grafu č. 2 bola 1. čínska ekonomika, najvýkonnejšou spomedzi krajín BRICs v rokoch 2000-2019, ktorej priemerné HDP v danom období predstavovalo hodnotu 6 545,9 mld. \$. V poradí ďalšími rozvíjajúcimi krajinami podľa priemerného HDP v období 2000-2019 boli 2. Brazília (1 565,75 mld. \$) 3. India (1 508,06 mld. \$), 4. Rusko (309,34 mld. \$), 5. Nigéria (304,34 mld. \$) a 6. JAR (288,89 mld. \$).

²³ Vlastné spracovanie podľa: WORLDBANK. Trade in Services [online]. 2020 [cit-2020-03-25]. Dostupné na: <https://data.worldbank.org/indicator/BG.GSR.NFSV.GD.ZS>

Krajiny BRICs definujeme ako najrýchlejšie sa rozvíjajúce ekonomiky sveta. Štáty netvoria obchodný blok, ani nemajú medzi sebou vytvorenú oficiálnu obchodnú dohodu, na základe ktorej obchodujú. Ich kooperácia sa realizuje na základe recipročných dohôd, ku ktorým dochádza pri opakujúcich sa summitoch, ktoré sa konajú raz ročne. Znamená to, že členovia BRICs pôsobia na celosvetovom trhu individuálne. Akronym BRICs vytvoril svetový ekonóm Jim O'Neil z firmy Goldman Sachs v roku 2001. Kým v roku 2012 tvorilo týchto 5 krajín až 40 % svetového HDP, MMF predpokladá až 50 % podiel do roku 2030.²⁴

Silné pôsobenie krajín BRICs predpokladáme najmä kvôli nižším pracovným a výrobným nákladom. V 2014 založili krajiny BRICs NDB (New Development Bank), v preklade Nová rozvojová banka, teda novú rozvojovú banku, ktorá slúži na financovanie rozvojových projektov. NDB by mala konkurovať MMF alebo Svetovej banke.²⁵

V medzinárodnom obchode krajiny delíme na priemyselne vyspelé štáty, rozvojové a tranzitívne ekonomiky. Vyspelé krajiny definujeme ako krajiny, ktoré majú vysoký podiel HDP na obyvateľa (nad 50 % HDP sveta) a taktiež značný podiel sektoru služieb na tvorbe HDP, napríklad najvyšší HDP na obyvateľa – 115 839 \$, zaznamenalo v roku 2019 Luxembursko.²⁶ Rozvojové krajiny vznikli ako dôsledok rozdelenia koloniálneho systému štátov. Vyznačujú sa najmä ich monokultúrnou štruktúrou ekonomiky, ktorá sa sústreďuje na prvovýrobu. Na rozdiel od vyspelých ekonomík majú nízke HDP/obyvateľa. V roku 2019 najnižšie HDP/obyvateľa – 475 \$ bolo namerané v Konžskej republike.²⁷ Tranzitívne ekonomiky sú ekonomiky nachádzajúce sa najmä v strednej a východnej Európe (vrátane pobaltských krajín), kde patrí Rusko, Ukrajina, Bielorusko, Moldavsko a kaukazské a stredoázijské republiky. Transformácia socialistických štátov je proces, ktorý prebieha transformáciou z príkazovej ekonomiky na trhovú ekonomiku, napríklad Slovensko, ktoré má HDP na obyvateľa za rok 2019 21 039 \$.²⁸ Podľa aktuálnych údajov sú najvyspelejšími krajinami vo svete, s priemernou hodnotnou približne 0,95, Nórsko, Írsko, Švajčiarsko

²⁴ DEVONSHIRE - ELLIS, Chris., *The BRICS Nations Are Headed For 50% Of Global GDP By 2030. This Is What It Could Mean For Developing Global Supply Chains & Emerging Consumer Markets.* - *Silk Road Briefing*. In: *Silkroadbriefing*. [online] 2019 [cit-2020-11-28]. Dostupné na: <https://www.silkroadbriefing.com/news/2019/11/21/brics-nations-headed-50-global-gdp-2030-mean-developing-global-supply-chains-emerging-consumer-markets/>

²⁵ Have The BRICS Hit A Wall? In: DW. [online] 2019 [cit-2020-12-01]. Dostupné na: <https://www.dw.com/en/have-the-brics-hit-a-wall/a-51182058>

²⁶ Projected GDP per capita ranking. In: Statisticetimes. [online]. 2016. [cit-2020-12-01]. Dostupné na :<http://statisticetimes.com/economy/projected-world-gdp-capita-ranking.php>

²⁷ The Poorest Countries in the World. In: Focus-economics. [online]. 2018. [cit-2020-12-01]. Dostupné na: <https://www.focus-economics.com/blog/the-poorest-countries-in-the-world>

²⁸ Slovakia GDP per capita. In: Tradingeconomics. [online]. 2019. [cit-12-01]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/slovakia/gdp-per-capita>

podľa Human Development Index (Index ľudského rozvoja) za rok 2019. Human Development Index je založený na hlavných indikátoroch, ktorými sú:²⁹

- a) Očakávaná dĺžka života po narodení;
- b) Vedomosti – očakávaný počet rokov štúdia, priemerný počet rokov štúdia;
- c) Hrubý národný produkt na obyvateľa v PPP. Rozvojové krajiny podľa HDI sú napríklad Burkina Faso, Niger, Mali a Čad na základe HDI 0,40.³⁰

Tabuľka č. 1: Teritoriálna štruktúra makroregiónov (% podiely exportu a importu tovarov)

	2017		2018		2019	
	Export	Import	Export	Import	Export	Import
Európa	34,58 %	33,62 %	34,63 %	33,73 %	24,57 %	33,68 %
Ázia	38,14 %	35,63 %	37,70 %	35,90 %	37,56 %	35,62 %
Severná Amerika	12,45 %	17,22 %	12,14 %	16,92 %	12,47 %	17,10 %
Stredná a Latinská Amerika	4,84 %	4,63 %	4,77 %	4,76 %	4,76 %	4,64 %
Spoločenstvo nezávislých štátov	2,73 %	2,05 %	3,04 %	2,03 %	3,02 %	2,20 %
Blízky východ	3,67 %	2,68 %	3,92 %	2,44 %	3,72 %	2,58 %
Afrika	2,12 %	2,63 %	2,34 %	2,79 %	2,30 %	2,80 %
Oceánia	1,48 %	1,53 %	1,46 %	1,43 %	1,60 %	1,39 %
Svet	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %	100,00 %

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: TRADEMAP.ORG.[online].2019.[cit-2020-12-29]. Dostupné na: <https://www.trademap.org/Index.aspx>

V tabuľke č. 1 zaznamenávame údaje exportu a importu tovarov v období 2017 až 2019 podľa makroregiónov. Konštatujeme, že najväčší podiel v rámci medzinárodného obchodu v skúmanom období tvoria tri makroregióny: Európa (v priemere 34 %), Ázia (v priemere 37 %) a Severná Amerika (v priemere 14 %). Tieto tri regióny označujeme ako hlavných aktérov v medzinárodnom obchode.

²⁹ Human Development Data Center. [online]. 2020. [cit-2020-12-01]. Dostupné na internete: <http://hdr.undp.org/en/data>

³⁰ Tamtiež

Tabuľka č. 2: Export a import významných krajín v medzinárodnom obchode

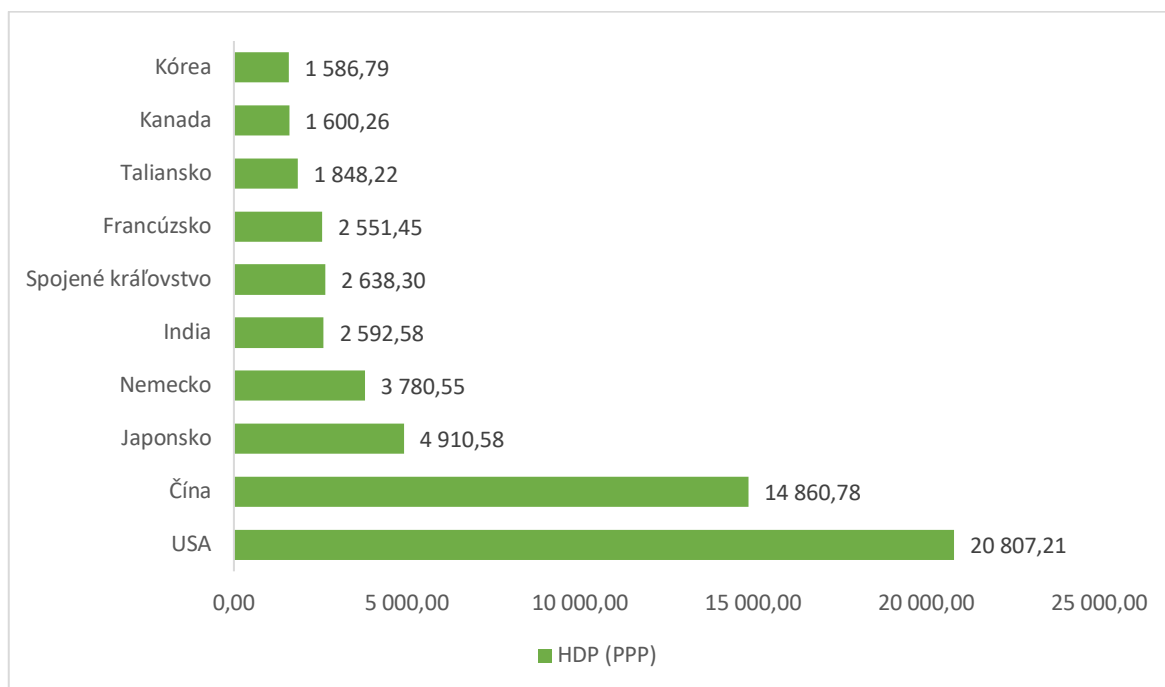
Krajina	Všetky druhy tovarov			
	Export (2019)		Import (2019)	
	Hodnota (\$)	Podiel na svetovom obchode (%)	Hodnota	Podiel na svetovom obchode (%)
Čína	2, 498,865,637	13,00	2,068,950,254,597	11,27
USA	1,644,276,220,783	9,05	2,567,492,197,103	13,98
Nemecko	1,492,834,582,539	8,22	1,240,503,779,192	6,75
Japonsko	705,639,950,315	3,88	720,894,774,830	3,92
Holandsko	576,784,455,411	3,17	514,857,687,783	2,8
Francúzsko	556,364,114,008	0,03	643,208,112,669	3,5

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: TRENDECONOMY.COM. 2020 ALL COMMODITIES Imports And Exports. [online]. 2019.[cit-2020-03-25]. Dostupné na: https://trendeconomy.com/data/commodity_h2/TOTAL

Významnými krajinami v medzinárodnom obchode, podľa údajov v tabuľke č. 2, sú Čína, Spojené štáty americké a Nemecko. Bližšie si hlavných aktérov svetového obchodu opíšeme pod tabuľkou č. 2.³¹

³¹ Vlastné spracovanie podľa: TRENDECONOMY.COM. 2020 ALL COMMODITIES Imports And Exports. [online]. 2019.[cit-2020-03-25]. Dostupné na: https://trendeconomy.com/data/commodity_h2/TOTAL

Graf č. 3: 10 krajín s najvyšším HDP v roku 2020 (PPP) (v mld. \$)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa STATISTA.COM. The 20 countries with the largest gross domestic product (GDP) in 2020 [online] 2020 [cit-2021-03-25] Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/268173/countries-with-the-largest-gross-domestic-product-gdp/>

Ak by sme mali bližšie definovať krajiny, ktoré tvoria najväčší podiel HDP globálne, svetovým lídrom v posledných dvoch dekádach 20. storočia je USA. Predstavuje najväčšiu národnú ekonomiku a sebestačnú národnú ekonomiku, ktorá do veľkej miery stimuluje svetové hospodárstvo. Spojené štáty americké sú svetovým lídrom obchodu komerčných služieb. Čína sa umiestňuje na 2. mieste, s rastúcim obchodom o 5,8 % ročne v období medzi 2010-2019. Krajina je ekonomicky silná a rastie rýchlo, najmä kvôli trhovým reformám, ktoré boli zrealizované. Zároveň vlastní najväčšiu priemyselnú a výrobnú kapacitu na svete. Treťou krajinou, ktorá má najvyššie HDP podľa parity kúpnej sily v roku 2019, je Japonsko, považované za krajinu inovácií, taktiež je najväčším svetovým výrobcom elektronického tovaru a tretím najväčším výrobcom automobilov, po Číne a USA. Medzinárodné investície krajiny od roku 2011 neustále rastú. Jedným z faktorov, ktorý má výrazný vplyv a napomáha ekonomickému rastu japonskej ekonomiky, je pracovná sila, ktorú definujeme ako vysoko kvalifikovanú. Štvrtou krajinou je Nemecko, dôležitosť kladie na priemyselnú výrobu, hodnota hrubej pridanej hodnoty tvorí za obdobie 2009 až 2019 v priemere až 27 %³², čo predstavuje najviac spomedzi krajín, ktoré tvoria

³² Germany Share of Industry. In: Theglobaleconomy. [online]. 2019. [cit-2020-12-01]. Dostupné na: https://www.theglobaleconomy.com/Germany/share_of_industry/

zoskupenie G7. Okrem toho si Nemecká republika neustále udržuje svoj punc kvality. Ďalším dôvodom sú aj vysoké vývozné kvóty, ktoré môžu dosahovať hodnotu až 40 %. Významným faktorom, ktorý prospieva nemeckej ekonomike, je ekonomická diplomacia, ktorá je veľmi výkonná a na vysokej úrovni. Uvedené hodnoty boli namerané ešte pred vypuknutím pandémie v roku 2020.³³

Tabuľka č. 3: Komoditná štruktúra medzinárodného obchodu podľa makroregiónov (export 2019) (v %)

EXPORT 2019							
	Európa	Severná Amerika	Stredná a Latinská Amerika	Spoločenstvo nezávislých štátov	Blízky východ	Afrika	Oceánia
Stroje, mechanické zariadenia, jadrové reaktory, kotly; ich časti a súčasti	13%						
Nerastné palivá, minerálne oleje a produkty ich destilácie; bitúmenové látky; minerál		13%	14%	48%	33%	41%	29%

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: TRADEMAP.ORG. [online]. 2019.[cit-2020-12-30]. Dostupné na: <https://www.trademap.org/Index.aspx>

Pomocou tabuľky číslo 3 môžeme bližšie definovať percentuálny podiel exportovaných určitých komodít v medzinárodnom obchode. Najväčší podiel komodít, v rámci makroregiónov Severná Amerika, Stredná a Latinská Amerika, Spoločenstvo nezávislých štátov, Blízky východ, Afrika a Oceánia, tvorili nerastné palivá, minerálne oleje, produkty a ich destilácie a bitúmenové látky. Čo sa týka Európy, najväčší podiel exportu tvorili komodity, ako stroje, mechanické zariadenia, jadrové reaktory, kotly a ich súčasti v roku 2019.³⁴

³³ Why Is The German Economy So Strong? In: Deutschland. [online]. 2018.[cit-2020-12-01]. Dostupné na: <https://www.deutschland.de/en/topic/business/why-is-the-german-economy-so-strong-seven-reasons>

³⁴ Vlastné spracovanie podľa: TRADEMAP.ORG. [online]. 2019.[cit-2020-12-30]. Dostupné na: <https://www.trademap.org/Index.aspx>

Tabuľka č. 4: Komoditná štruktúra medzinárodného obchodu podľa makroregiónov (import 2019) (v%)

IMPORT 2019	Európa	Severná Amerika	Stredná a Latinská Amerika	Spoločenstvo nezávislých štátov	Blízky východ	Afrika	Oceánia
Stroje, mechanické zariadenia, jadrové reaktory, kotly; ich časti a súčasti	12%	15%		16%			14%
Nerastné palivá, minerálne oleje a produkty ich destilácie; bitúmenové látky; minerál						14%	
Elektrické stroje, prístroje a ich časti a súčasti; prístroje na záznam a reprodukciu zvuku, televízia			16%				
Prírodné alebo umelo pestované perly, drahé alebo polodrahokamy, drahé kovy, plátované kovy					13%		

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: TRADEMAP.ORG.[online]. 2019.[cit-2020-12-30]. Dostupné na: <https://www.trademap.org/Index.aspx>

V tabuľke č.4 analyzujeme import podľa komodít v medzinárodnom obchode za rok 2019. Pozorujeme, že import je o veľa viac diverzifikovaný v porovnaní s exportom. Najväčší podiel zastávajú komodity, ako stroje, mechanické zariadenia, jadrové reaktory, kotly a ich súčasti. V Afrike mali v roku 2019 najväčší podiel na importe (14 %) nerastné palivá, minerálne a bitúmenové látky, v makroregióne Stredná a Latinská Amerika tvorili najväčšiu časť exportu (16 %) elektrické stroje a ich súčasti. Na Blízkom východe importovali v roku 2019 najmä prírodné a umelo pestované perly alebo polodrahokamy a drahé kovy (13 %).³⁵

1.2 Teórie medzinárodného obchodu

S postupujúcou globalizáciou v rámci obchodu v medzinárodnom prostredí sa menili aj teoretické prístupy medzinárodného obchodu. V známych teóriách, ktoré jednotliví filozofovia a ekonómovia skúmali, je podstatou opísať medzinárodný obchod z teoretického hľadiska, s dôrazom na skúmanie vývoja medzinárodného obchodu, zdrojov bohatstva krajiny a faktorov, ktoré ho ovplyvňujú.³⁶

³⁵ Vlastné spracovanie podľa: TRADEMAP.ORG. [online]. 2019.[cit-2020-12-30]. Dostupné na: <https://www.trademap.org/Index.aspx>

³⁶ SVATOŠ, Miroslav et al. Zahraniční obchod. 1.vyd. Praha : Grada Publishing, 2009. s. 108-109. ISBN 978-80-247-2708-0.

1.2.1 Počiatky teórií

Merkantilizmus dominoval v období 15. až 18. storočia v západnej Európe. Predstavitelia merkantilistického smeru, Thomas Mun a Jean Colbert boli často kritizovaní, pretože výsledky skúmania boli do veľkej miery ovplyvnené národnými a taktiež aj vlastnými záujmami, čo sa odzrkadlilo na vývoji merkantilistického ekonomického učenia. Hlavným zdrojom pre krajinu bol import, ktorým boli schopní zvyšovať zásoby drahých kovov, zároveň regulácia exportu prostredníctvom protekcionistických opatrení na ochranu trhu. Dôležitým zdrojom merkantilistov bolo dosahovať aktívnu obchodnú bilanciu, keďže vychádzali z tvrdenia, že čím viac drahých kovov domáca ekonomika vlastnila, tým bola „bohatšia“, preto sa snažili navýšiť zásoby prostredníctvom zahraničného obchodu. Významným dielom merkantilizmu bola kniha „Bohatstvo Anglicka zo zahraničného obchodu“, ktorej autorom je Thomas Mun. Vo svojej knihe deklaroval názor, že dôležitá je celková aktívna obchodná bilancia a nie je potrebné, aby domáca ekonomika dosahovala aktívnu obchodnú bilanciu so všetkými krajinami. Nazývaná aj ako „hra s nulovým súčtom“, kde vyhrával ten štát, ktorý vlastnil väčšie zásoby drahých kovov, a mohol sa chváliť aktívnou obchodnou bilanciou. Predstavitelia teórie verili, že jedna krajina môže byť „bohatšia“ len na úkor druhej krajiny, tzv. víťaz je len jeden. Zbohatnúť sa snažili aj prostredníctvom rozvoja kolónií, kde mohli uplatňovať svoje princípy a naďalej upevňovať svoje silné postavenie na medzinárodnej scéne v oblasti obchodu. Môžeme tvrdiť, že takýto spôsob skúmania bol účelový a ziskový najmä pre hospodársky vyspelé krajiny, ktoré si prostredníctvom merkantilistickej doktríny vylepšili postavenie na medzinárodnom trhu. Merkantilisti neporozumeli pôvodnému zámeru medzinárodného obchodu, ktorým je medzinárodná deľba práce, za čo boli kritizovaní.³⁷

David Hume kritizoval teóriu merkantilizmu, ekonomické učenie vnímal ako ničivé pre fungovanie medzinárodného obchodu, pretože zásahy štátu regulujú a ovplyvňujú prirodzený spôsob vývoja ekonomiky. Protekcionizmus je výhodný len pre vyspelé ekonomiky a má negatívny vplyv na voľný trh. Cieľom *teórie samoregulovania obchodnej bilancie* sa David Hume snažil vyvrátiť princípy merkantilizmu a vysvetliť, prečo môžu byť pre národnú ekonomiku a slobodný trh škodlivé. Pre lepšie porozumenie teórie si uvedieme niekoľko príkladov. Jedným z nich je, že aktívna obchodná bilancia znamená pre domácu ekonomiku aj následné zvýšenie cien, tým pádom sa nejaví ako výhodná. Ďalším

³⁷ NEUMANN, Pavel et al. Medzinárodní ekonomie. 1.vyd. Praha: Grada Publishing, 2012. s. 14-16. ISBN 978-80-247-3276-3.

príkladom je, že v dôsledku zvýšenia cien predpokladáme aj zvýšenie cien exportných komodít, čo spôsobí určité znevýhodnenie pre domácu ekonomiku.³⁸

1.2.2 Klasické teórie

Na prelome 18. a 19. storočia sa dostala do popredia klasická ekonómia. Predstavitelia klasických teórií Adam Smith, David Ricardo, Joan Stuart Mill, Alfred Marshall a Gottfried von Haberler sa snažili vyvrátiť tvrdenia merkantilistickej doktríny, pretože medzinárodný obchod vnímali ako príležitosť na medzinárodnú deľbu práce, s ktorou úzko súvisí aj medzinárodná špecializácia a zdravé konkurenčné prostredie.³⁹

Teória absolútnych výhod, uverejnená v diele „Bohatstvo národov“, bola teóriou zakladateľa klasickej anglickej ekonómie Adama Smitha. Pri skúmaní medzinárodného obchodu tvrdil, že každá krajina A by sa mala koncentrovať na taký typ tovaru, ktorý dokáže vyrobiť lacnejšie (má absolútnu výhodu) v porovnaní s inými krajinami, s ktorými obchoduje, a následne ich exportuje do krajín, v ktorých by produkcia tohto výrobku predstavovala podstatne vyššie výrobné náklady.⁴⁰

Druhým významným predstaviteľom je David Ricardo, zakladateľ *teórie komparatívnych výhod*. V porovnaní s teóriou absolútnych výhod sa krajina A môže zapojiť do medzinárodného obchodu aj v prípade, ak nedosahuje žiadnu absolútnu výhodu, teda nedokáže vyrobiť žiadnu komoditu za absolútne nižšie náklady ako krajina B. Už z názvu teórie vyplýva, že krajina A vyrába a exportuje taký tovar, ktorý dokáže vyrobiť v tuzemsku za nižšie komparatívne (relatívne) náklady ako krajina B, s ktorou obchoduje. Znamená to, že nemusí dosahovať pri výrobe absolútne najnižšie náklady, ale zapojenie do medzinárodného obchodu je pre krajinu výhodné, pretože podstata tejto teórie vyplýva z medzinárodnej deľby práce a medzinárodnej špecializácie.⁴¹

Klasické liberalistické teórie sa naďalej rozvíjali. Medzi ďalšie dôležité klasické modely patrila *zákon vzájomného dopytu*, ktorého zakladateľom bol John Stuart Mill. Analyzoval výmenné relácie dvoch obchodujúcich krajín. Deklaroval tvrdenie, že krajina dosahuje výhodu pri takej situácii, kde krajina A má menší dopyt po dovážanom tovare z krajiny B, no však zároveň vysoký dopyt po tovare, ktorý vyváža. Výmenný pomer pri obchode sa

³⁸ BALÁŽ, Peter, et al. Medzinárodné podnikanie. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2010. s. 60-61. ISBN 978-80-89393-18-3.

³⁹ JENČOVÁ, Sylvia – Maťovčíková, Daniela. Medzinárodný obchod. 1. vyd. Prešov: Bookman, 2013. s. 17-18. ISBN 978-80-89568-71-0.

⁴⁰ LIPKOVÁ, Ľudmila, et al. Medzinárodné hospodárske vzťahy. 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2011. s. 37-40. ISBN 978-80-89393-37-4.

⁴¹ Tamtiež, s. 40-42.

stabilizuje a bude výhodný pre obe krajiny, ak sa ponuka výrobku Y a dopyt po výrobku X dostanú do stavu rovnováhy, tzv. equilibria. John Stuart Mill postupoval podľa princípov jeho predchodcov klasickej ekonómie, Adama Smitha a Davida Ricarda. Skúmanie vykonával v podmienkach fungovania slobodného trhu, voľnej konkurencie a dopyt označoval za dôležitý faktor, ktorý má vplyv na obchod medzi krajinami. Hlavným cieľom bolo upresniť a vylepšiť Ricardovu teóriu komparatívnych výhod, kde upriamil pozornosť najmä na výmenný pomer medzi obchodujúcimi krajinami.⁴²

1.2.3 Neoklasické teórie

Predstavitelia neoklasických teórií Hecksher, Ohlin, Stopler, Samuelson Rybczynský a Leontif, vychádzali z niektorých princípov klasickej teórie, napr. z princípu voľného obchodu, taktiež nadviazali na teóriu komparatívnych výhod, avšak substitúciou pracovnej teórie hodnoty za teóriu výrobných nákladov a taktiež jedným z východísk neoklasických teórií bol Millov zákon vzájomného dopytu. Značnými rozdielmi v porovnaní s klasickým modelom je, že existovala aj medzinárodná mobilita výrobných faktorov, medzinárodná mobilita výrobných síl či kapitálu.⁴³

Hecksherov a Ohlinov model (H-O-T) (teória vybavenosti výrobnými faktormi), teória založená na princípe komparatívnych výhod, pri ktorej každá z dvoch obchodujúcich krajín disponovala relatívnou výhodou, to znamená, že dokázala vyrábať výrobky za relatívne (komparatívne) nižšie náklady ako druhá krajina. Cieľom fínskych zakladateľov Heckshera a Ohlina bolo skúmať príčinu, prečo krajina A má nižšie komparatívne náklady ako krajina B. Dospeli k záveru, že dôležitým faktorom je cena výrobného faktoru, ak berieme do úvahy, že na medzinárodnom trhu využívame tri výrobné náklady – práca, pôda a kapitál. Krajina sa rozhodne pre výrobu takých výrobkov, pri ktorých použije taký druh výrobných faktorov, ktorého má najväčšie množstvo, teda vysokú ponuku. Pretože aj v tomto prípade platí zákon dopytu a ponuky. Napríklad v Bangladéši a iných krajinách, najmä rozvojových, je komparatívnou výhodou lacná pracovná sila. Preto tieto krajiny exportujú komodity náročné na hojný, resp. lacný pracovný výrobný faktor, v tomto prípade pracovnú silu. Krajina, ako USA alebo Japonsko, uprednostní exportovanie komodít, ktoré sú náročné na vybavenie kapitálom, ako príklad môžeme uviesť strojársky alebo

⁴² JENČOVÁ, Sylvia – Maťovčíková, Daniela. Medzinárodný obchod. 1. vyd. Prešov: Bookman, 2013. s. 21-22. ISBN 978-80-89568-71-0

⁴³ BALÁŽ, Peter, et al. Medzinárodné podnikanie. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2010. s.75-76. ISBN 978-80-89393-18-3.

elektrotechnický priemysel. Krajiny s hojným výrobným faktorom pôdou exportujú agroprodukty, napr. Argentína alebo Austrália.⁴⁴

Stoplerov a Samuelsonov model skúmal medzinárodný obchod, v ktorom existujú dva výrobné faktory – práca a kapitál. Krajina A, hojná na kapitál, zapojením sa do medzinárodného obchodu zistí, že dôsledkom je zvýšenie ceny a dopytu po kapitálovo náročných komoditách, svoju výrobu sa bude snažiť upriamiť na danú komoditu, ktorá bude krajine vynášať zisk. Vysoký dopyt po kapitálovo náročnej komodite spôsobí zvýšenie aj ponuky komodity, ktorá sa vyrába pomocou využitia hojného výrobného faktora – kapitálu. V takejto situácii krajina A bude musieť importovať výrobky z krajiny B, na ktoré bol vynaložený hojný výrobný faktor – napr. práca krajiny B (ktorý je označovaný ako vzácny výrobný faktor pre krajinu A). Dôsledkom medzinárodnej výmeny, podľa Samuelsona a Stoplera, bude rast medzinárodnej špecializácie, rast medzinárodnej del'by práce, taktiež sa bude zvyšovať bohatstvo obidvoch krajín zúčastnených na obchodnej výmene, no však negatívnym aspektom je rozdielne profitovanie z obchodu. Jedným z vplyvných faktorov je, akým druhom výrobného faktoru krajina disponuje a aká je jeho aktuálna cena na trhu. Avšak vzájomným pôsobením ponuky a dopytu sa rovnováha cien výrobných tovarov na trhu ustáli.⁴⁵

Rybczynského teoréma hovorí o situácii v medzinárodnom obchode, kde krajina A disponuje vyšším množstvom jedného výrobného faktora ako krajina B. Ide o nerovnomerné dislokovanie výrobných faktorov. Teoréma poľského ekonóma vysvetľuje pomery výrobných faktorov, pôsobením rastu ponuky jedného z výrobných faktorov. Vysvetlením je, že ak rastie ponuka jedného z výrobných faktorov v krajine A, tak bude rásť aj objem výroby výrobku, ktorý bol vytvorený použitím toho výrobného faktora, čo následne spôsobí pokles objemu výroby iných výrobkov. Známym príkladom je tzv. holandská choroba alebo tzv. paradox prírodného bohatstva, kedy krajina nájde nálezisko nerastných surovín, napr. v Holandsku ložiská zemného plynu, a predpokladá ekonomický rozvoj krajiny. Krajina preto koncentruje svoju pozornosť na úspešný export v čo najväčšom množstve danej komodity, z ktorej predpokladá výnosy. Rybczynský vysvetľuje, aké sú dôsledky takéhoto javu, keď sa krajina sústreďuje len na jedno exportné odvetvie a začne byť na ňom závislá. Problémom je aj to, že ceny nerastných surovín sa menia pôsobením medzinárodného trhu. Tradičné exportné odvetvia, ako priemyselný

⁴⁴ LIPKOVÁ, Ľudmila, et al. Medzinárodné hospodárske vzťahy. 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2011. s. 44-46. ISBN 978-80-89393-37-4.

⁴⁵ JENČOVÁ, Sylvia – MAŤOVČÍKOVÁ, Daniela. Medzinárodný obchod. 1. vyd. Prešov: Bookman, 2013. s. 24-25. ISBN 978-80-89568-71-0.

a poľnohospodársky sektor, smeruje do úzadia, keďže vychádzame z toho, že za vidinou väčšieho zisku exportu „novej“ komodity nastáva aj presun pracovných síl, aj presun kapitálu. V konečnom dôsledku to spôsobí úpadok týchto odvetví, pretože nie je konkurencieschopné iným tovarom na zahraničnom trhu a postupne môže spôsobiť „dezindustrializáciu“ krajiny, ako sme zaznamenali v Holandsku v 20. storočí. Ceny zemného plynu prepadli, keďže táto komodita znamenala v tom období pre krajinu významné zisky.⁴⁶

Leontiefovým paradoxom bol jeden z ďalších vykonaných testov na Heckscher Ohlinovej teórie. Ako vzorku pre svoju analýzu si vybral USA, keďže krajina je bohatá na kapitál, exportuje tovar náročný na kapitál, a snažil sa vyvrátiť princípy H-O-T. Dôležitými faktormi bola výška mzdy za prácu, na ktorú je potrebný kapitál na vyplatenie miezd, pretože prácu v USA definujeme ako produktívnu a kvalifikovanú pracovnú silu, v porovnaní s rozvojovými krajinami. Leontiefov test, vykonaný na H-O-T, bol kritizovaný a spochybňovaný mnohými ekonómami, hoci Leontief sa snažil argumentovať svoj výskum mnohými vysvetleniami. Jedným z nich bolo, že výrobný faktor ľudský kapitál by mal zväžiť, či je práca kvalifikovaná alebo nekvalifikovaná. Napr. v USA je väčší pomer kvalifikovanej pracovnej sily, preto je aj viac využívaná, avšak na jej fungovanie je potrebný kapitál, preto je USA definovaná ako krajina bohatá na kapitál. Naopak, mnohí ekonómovia sa snažili jeho test na H-O-T vyvrátiť, napr. James Hartigan.⁴⁷

1.2.4 Neo-neoklasické teórie

V neo-neoklasických teóriách sa predstavitelia teórií zaoberajú faktormi zahraničného obchodu na mikroekonomickej úrovni, pretože svoju pozornosť zameriavajú najmä na transnacionálne korporácie v medzinárodnom obchode, ktoré sú bezpochybnou súčasťou zahraničného obchodu. Zaoberajú sa činiteľmi, ktoré sa v klasických a neoklasických teóriách neobjavovali, napr. kvalitu, značku tovaru a technológiu.⁴⁸

Na rozdiel od klasických a neoklasických teórií, kde prúdili obchodné toky najmä medzi dvoma krajinami, ale každá krajina prosperovala v inom odvetví. Neo-neoklasická teória, *teória podobnosti dopytu krajín*, utkvievala na princípe vnútro-odvetného obchodu, kde výmena prebieha v rámci jedného odvetvia, napr. v rámci automobilového priemyslu.

⁴⁶ LIPKOVÁ, Ľudmila, et al. Medzinárodné hospodárske vzťahy. 1. vyd. Bratislava: Sprint dva, 2011. s. 48-49. ISBN 978-80-89393-37-4.

⁴⁷ Tamtiež, s. 49-51.

⁴⁸ VARADZIN, František et al. MEDZINÁRODNÍ EKONOMIE. 1. vyd. Praha: PROFESSIONAL PUBLISHING, 2013. s. 267-268. ISBN 978-80-7431-116-1.

Dôvodom obchodnej výmeny je diferenciácia výrobkov, ktoré sú súčasťou jedného výrobného odvetvia.⁴⁹

Raymond Vernon, ktorý koncom 60. rokov predstavil *teóriu medzinárodného životného cyklu*, bol ekonómom s americkým občianstvom. Jeho výskum bol založený najmä na cykle produktu, ktorý ovplyvňuje internacionalizácia. Životný cyklus produktu progreduje a stáva sa „zrelším“ prostredníctvom troch fáz. Prvou fázou je fáza nového produktu, druhou fázou je zrelý produkt a treťou fázou je štandardizácia výrobu a racionalizácia výroby. Prvá fáza spočíva v uvedení produktu na trh a sledovaní vývoja dopytu po produkte za počiatočne nízke ceny. Pri druhej fáze sa začína dopyt po produkte zvyšovať, rozširovať domáci aj zahraničný trh a taktiež prichádza aj konkurencia. Poslednou treťou fázou je stabilizácia na trhu. V poslednej fáze môže nastať situácia, že daný produkt bude dovážaný v krajine, kde bol v minulosti uvedený na trhu, kvôli nutnosti relokácie výroby do krajín, kde je produkcia produktu výhodnejšia. Preto je mimoriadne dôležité poznať fázy produktu pri uvedení nového výrobku na trh, vzhľadom na plánovanie v podnikaní.⁵⁰

Prostredníctvom zostavenia modelu *Porterovho diamantu* autor vysvetľuje pôsobenie národných ekonomík v globálnom prostredí ovplyvnené určitými faktormi, v ktorom vzniká konkurencieschopnosť. Základom modelu je pôsobenie štyroch faktorov:⁵¹ firemná stratégia a domáca konkurencia, príbuzné a podporné odvetvia, správanie dopytu na domacom trhu a taktiež ostatné faktory, napr. inštitúty, verejná infraštruktúra a ľudské zdroje, ktoré vytvárajú určité stimuly v konkurenčnom prostredí. Porter sa spočiatku snažil model aplikovať na národné ekonomiky, neskôr počas svojho výskumu spozoroval, že diamanty konkurencieschopnosti je možné uplatniť aj pri regiónoch či zoskupeniach. Porter na rozdiel od klasických a neoklasických teórií rozlišoval výrobné faktory na základné a pokročilé. Základnými sú prírodné zdroje, klíma, demografia a pokročilými sú kvalifikovaný personál, digitálna infraštruktúra. Obidva typy výrobných faktorov vzájomne na seba pôsobia a vytvárajú komplexný celok v konkurenčnom prostredí, tak ako aj ostatné faktory v Porterovom diamante, ktorý by nebol schopný fungovať, ak by jeden z faktorov bol nečinný alebo vôbec neexistoval. Čím je pravidelnosť diamantu presnejšia, tým je pravdepodobnosť úspechu ekonomického subjektu (národná ekonomika, región,

⁴⁹ VARADZIN, František et al. MEDZINÁRODNÍ EKONOMIE. 1. vyd. Praha: PROFESSIONAL PUBLISHING, 2013. s. 278-284. ISBN 978-80-7431-116-1.

⁵⁰ BALÁŽ, Peter, et al. Medzinárodné podnikanie. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2010. s. 98-100. ISBN 978-80-89393-18-3.

⁵¹ BALÁŽ, Peter, et al. Medzinárodné podnikanie. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2010. s. 104-105. ISBN 978-80-89393-18-3.

zoskupenie, firma) vyššia. Významnými faktormi, ktoré boli neskôr doplnené, sú príležitosti, ktoré sa uskutočňujú mimo prostredia ekonomického subjektu alebo vlády.⁵²

Gravitačný model je už všeobecne známym modelom aj pod pojmom Newtonov zákon gravitácie. Podstatou je príťažlivosť dvoch objektov, model nachádzame v rôznych vedných disciplínach. Súčasťou medzinárodného obchodu je od roku 1962, keď ho prvýkrát predstavil holandský ekonóm Tinbergen. Nazývame ho *gravitačný model obchodu*, ktorého princíp spočíva v tom, že dvomi objektami, ktoré sa priťahujú, sú krajiny, ktoré disponujú určitými charakteristikami, na základe ktorých sa „priťahujú“. Napríklad krajina A so svojimi zahraničnými obchodnými partnermi tvorí dva subjekty, ktoré sa navzájom „priťahujú“ kvôli určitej podobnosti. Bilaterálne obchody medzi krajinami rastú v prípade, ak obe krajiny majú približne rovnakú veľkosť ekonomiky, ktorá je meraná pomocou makroekonomického ukazovateľa HDP. Druhým významným faktorom je geografická vzdialenosť medzi krajinami, teda čím menšia je vzdialenosť, tým intenzívnejší je obchod. Tieto faktory ovplyvňujú ďalšie činitele, ktoré pôsobia na zahraničný obchod krajín. Pretože jedným z dôsledkov je, že takýto obchod je pre štáty výhodnejší, ušetrí na dopravných nákladoch a taktiež obchodné prekážky klesajú čím je menšia vzdialenosť medzi štátmi. Ďalšími významnými faktormi, ktoré ovplyvňujú obchod, sú historické väzby, spoločný jazyk alebo spoločná mena. V rámci teórie gravitačného modelu obchodu predpokladáme, že krajina A má podobných zahraničných partnerov pre export a import.⁵³ Napríklad Slovenská republika najviac exportuje aj importuje do Nemecka a Českej republiky.⁵⁴

⁵² BALÁŽ, Peter, et al. Medzinárodné podnikanie. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2010. s. 104-105. ISBN 978-80-89393-18-3.

⁵³ Shepherd, B. - Doytchinova H. S. - Kravchenko, A. The gravity model. [online]. 1. vyd. Bangkok: United Nations ESCAP, 2019. s. 1-4 [cit-2021-01-31]. Dostupné na: <https://www.unescap.org/resources/gravity-model-international-trade-user-guide-r-version>

⁵⁴ TRADEMAP.ORG. [online]. 2019[cit-2021-01-31]. Dostupné na: <https://www.trademap.org/Index.aspx>

2 CIEĽ PRÁCE, METODIKA PRÁCE A METÓDY SKÚMANIA

2.1 Cieľ práce

Primárnym cieľom diplomovej práce je zmapovať teoretické východiská významu medzinárodného obchodu v historickej podmienenej vývoja názorovej škály odbornej verejnosti až po súčasnosť, charakterizovanú globalizáciou. Následne analyzovať najdôležitejšie aktuálne faktory, ich pozitíva aj negatíva, ovplyvňujúce postavenie EÚ vo svetovom medzinárodnom obchode.

Stanovili sme si aj sekundárne ciele, ktoré slúžili ako nástroj pri dosahovaní primárneho cieľa. Medzi sekundárne ciele patria:

- vymedzenie teoretických prístupov medzinárodného obchodu
- analýza súčasného postavenia EÚ ako dôležitého aktéra v medzinárodnom obchode
- analýza aktuálnych faktorov ovplyvňujúcich postavenie EÚ v medzinárodnom obchode
- analýza dosahov koronakrízy na fungovanie EÚ

2.2 Metodika práce a metódy skúmania

Na základe vytýčeného cieľa práce sme spracovali rešerš zdrojov a následne zvážili primeraný výber výskumných metód. Pri spracovaní diplomovej práce boli použité teoretické a empirické metódy, ako analógia, analýza, syntéza, komparácia, indukcia a dedukcia.

V prvej kapitole sme sa zamerali na analýzu teórií medzinárodného obchodu, na základe sumarizácie, ako aj kvalitatívnej analýzy odborných a vedeckých domácich a zahraničných zdrojov. Táto metóda bola potrebná na objasnenie danej problematiky. Používali sme pri tom metódu historického prístupu vývoja či analyzovali úlohy medzinárodného obchodu vo svetovej ekonomike. Ďalšími využitými metódami pre spracovanie kvantitatívnych údajov boli matematicko-štatistické, ktoré sme využili pre následnú analýzu teritoriálnej a komoditnej štruktúry medzinárodného obchodu. V druhej časti prvej kapitoly sme sa venovali analýze teórií medzinárodného obchodu. Následne bolo našou ambíciou zistiť postavenie SR v medzinárodnom obchode, preto sme sa rozhodli aplikovať kvantitatívny výskum.

Druhá kapitola je venovaná cieľu práce a metodológii, ktorá bola použitá počas písania záverečnej práce. Jej cieľom bolo stručne oboznámiť čitateľa s hlavnými cieľmi práce a s využitými metódami počas jej tvorby.

V praktickej časti sme sa venovali analýze súčasného postavenia EÚ, ako aktéra v medzinárodnom obchode. Pri písaní práce bolo kľúčovou metódou štúdium oficiálnych dokumentov, ktoré vydávajú inštitúcie EÚ. Zaoberali sme sa zahranično-obchodnými aspektmi, pri ktorých sme dedukovali, že majú významný vplyv na postavenie EÚ v medzinárodnom obchode. Pri skúmaní jednotlivých faktorov sme použili aj metódy vedeckej komparácie a syntézy. V druhej časti tretej kapitoly sa venujeme dôsledkom, ktoré spôsobila prebiehajúca epidémia ochorenia COVID-19. Použitím analógie a komparácie sme popísali opatrenia prijaté členskými štátmi a zhodnotili ich dosahy na ich hospodárstvo.

V závere praktickej časti sme analyzovali udalosti, ktoré sú v súčasnosti v procese schvaľovania, ktorým prechádzajú prostredníctvom tzv. spolu rozhodovacieho procesu. Z toho dôvodu bol aj prístup k oficiálnym dokumentom a vedeckým článkom, ktoré o nich pojednávajú, obmedzený. Pri vytváraní záverov diplomovej práce sme urobili aj rešerš vyjadrení predstaviteľov členských štátov, ktorí komentovali rozhodovací proces prijímania jednotlivých dokumentov. Ide o tzv. ozdravný balík EÚ, zelenú a digitálnu reformu, za účelom obnovy hospodárstva.

Pri spracovaní interpretácie výsledkov kvantitatívneho výskumu sme využívali štatistickú analýzu. Grafické zobrazenie týchto výsledkov pomocou tabuliek a grafov umožňuje čitateľovi hlbšie preniknúť do problematiky a ľahšie pochopiť spomenuté korelácie v diplomovej práci. Primárnymi zdrojmi kvantitatívneho výskumu boli internetové zdroje a informačné databázy Eurostat, Svetovej banky a Ministerstva hospodárstva SR. Následne bola použitá indukcia pri písaní úvodu a záveru záverečnej práce.

3 ANALÝZA SÚČASNÉHO POSTAVENIA EÚ AKO DÔLEŽITÉHO AKTÉRA V MEDZINÁRODNOM OBCHODE A DOSAHY KORONAKRÍZY NA JEJ FUNGOVANIE (výsledky práce a diskusia)

Tretia kapitola je venovaná výsledkom práce a diskusii. Prvá časť tretej kapitoly analyzuje EÚ ako významnú súčasť medzinárodného obchodu z geopolitického a makroekonomického hľadiska. Zároveň skúma zahranično-obchodné vzťahy EÚ na príkladoch Číny a USA. Obsahom tretej kapitoly je aj rozbor pozície Slovenska z hľadiska medzinárodného obchodu EÚ a aktuálnych udalostí ovplyvňujúcich postavenie EÚ v medzinárodnom obchode. V závere tretej kapitoly analyzujeme dôsledky koronakrízy, jej dopady na zahraničný obchod EÚ a prijaté opatrenia na obnovu hospodárstva členských štátov.

3.1 EÚ ako významná súčasť medzinárodného obchodu

Európska únia sa začala formovať s cieľom nastolenia mieru a stability po druhej svetovej vojne. Členské štáty sa tak rozhodli odovzdať určité medzivládne právomoci, s vidinou v lepšiu budúcnosť. Medzi prvé ciele bezpochyby patril aj vznik spoločného trhu, ktorý umožnil ekonomický rozvoj krajín zapojených do spoločenstva. Postupná hospodárska integrácia, rozširovanie EÚ o ďalšie krajiny a globalizácia sú významnými faktormi, ktoré ovplyvňujú vývoj EÚ.⁵⁵

Avšak pre jej neustály hospodársky vývoj je dôležité obchodovať aj s tretími krajinami, nielen vo vnútri EÚ. Úniu radíme medzi silného hráča na scéne medzinárodného obchodu, o tom niet pochýb. Ak by sme mali charakterizovať ekonomiku EÚ, definovali by sme ju ako veľmi otvorenú, podieľa sa na medzinárodnej deľbe práce. V medzinárodnom obchode tvorí podiel až 16 %. Európska únia je najväčším vývozcom priemyselných výrobkov, ako môžeme vidieť aj v ďalšej časti diplomovej práce, v ktorej si zobrazíme komoditnú štruktúru EÚ. Taktiež je veľmi otvorená ekonomika pre rozvojové krajiny a patrí medzi najotvorenejšie trhy s investíciami na svete.⁵⁶

Aktuálne EÚ (apríl 2021) bojuje s koronakrízou, ktorá ovplyvňuje obchod EÚ aj celého svetového obchodu, keďže ekonomické hodnoty vykazujú v niektorých prípadoch výrazne

⁵⁵ ROŽŇÁK, Petr. Mechanizmy fungování Evropské unie: Základní symboly, hodnoty a principy ES/EU. 1. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2015. s. 66-67. ISBN 978-80-7418-237-2.

⁵⁶ EU position in world trade. In. ec.europa.eu. [online]. 2021.[cit-2021-02-03]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/eu-position-in-world-trade/>

nižšie hodnoty ako za podmienok pred krízou. Európska komisia (ďalej len EK) vydala dňa 25. marca usmernenia na zabezpečenie silného celoeurópskeho prístupu ku skríningu zahraničných investícií v čase krízy verejného zdravia a súvisiacej ekonomickej zraniteľnosti. Podľa EK⁵⁷: „Cieľom je zachovať spoločnosti a rozhodujúce aktíva EÚ, najmä v oblastiach, ako zdravie, výskum liečiv, biotechnológia a infraštruktúra, ktoré sú nevyhnutné pre našu bezpečnosť a verejný poriadok, bez toho, aby sa narušila všeobecná otvorenosť EÚ pre zahraničné investície.“ Práve vďaka usmerneniam sa priame zahraničné investície nedostali na historické minimum, ako tomu bolo v roku 2018.⁵⁸

3.1.1 Postavenie EÚ z geopolitického hľadiska

Svet je rozdelený na dve časti, na jednej strane sú priatelia a na druhej nepriatelia. Niektoré regióny nazývame regióny nepokojov, na druhej strane sú oblasti mieru. Tzv. regióny nepokojov sú najmä v rozvojových krajinách, sú to teda oblasti s nízkou životnou úrovňou alebo ekonomickou či politickou nestabilitou, napr. Afrika, časť Ázie a niektoré oblasti postkomunistického územia. Postupnou integráciou a globalizáciou začínajú mať časti sveta k sebe bližšie ako kedysi, aj keď to tak v mnohých prípadoch nevyzerá. Členské štáty EÚ sú označované za vyspelé štáty, sú založené na určitých princípoch a hodnotách, kde sa snažia dosiahnuť spoločný cieľ, najmä v rámci geopolitického kontextu sú priateľmi.

„To, čo robíme doma, ovplyvní naše miesto vo svete a formuje vzťahy s našimi strategickými partnermi a konkurenciou. Preto musíme byť geopolitickou komisiou. Aby sme to dosiahli, mali by sme harmonizovať vnútorné a vonkajšie rozmery našej práce, aby sa zabezpečilo, že sa naša vonkajšia činnosť stane strategickejšou a súdržnejšou.“ Takto definovala 10. septembra hlavný cieľ spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky Komisie predsedníčka EK Ursula von der Leyen.⁵⁹

V súčasnosti Európska únia nedisponuje vlastnou geopolitickou politikou či stratégiou, preto možno diskutovať len o správaní integračného zoskupenia na medzinárodnej scéne, v ktorej sú hlavnými aktérmi stáli členovia Bezpečnostnej rady OSN – USA, Rusko, Francúzsko, Spojené kráľovstvo a Čína, označované aj ako svetové veľmoci. Členské štáty

⁵⁷ EU foreign investment screening mechanism becomes fully operational. In Trade. [online]. 2020. [cit-2021-02-03]. Dostupné na: <https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=2187>

⁵⁸ Tamtiež

⁵⁹ Foreign policy: aims, instruments and achievements. In Europarl. [online]. 2020.[cit-2021-02-04] Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/158/foreign-policy-aims-instruments-and-achievements>

Európskej únie sa do istej miery diferencujú geopolitickými stratégiami, zatiaľ čo EÚ ako celok sa snaží abstrahovať od pozície aktéra v geopolitickom prostredí.⁶⁰ Avšak istými indikátormi, ktoré nám napovedia viac o postavení EÚ z geopolitického hľadiska, sú práve spoločná zahraničná a bezpečnostná politika (SZBP) a spoločná bezpečnostná a obranná politika (SBOP). Aktérmi SZBP sú Európska rada, Rada EÚ (rozhodovacím orgánom SZBP – Rada pre zahraničné veci (FAC)), Komisia, vysoký predstaviteľ EÚ pre zahraničné veci, ktorý pôsobí ako zástupca EÚ v otázkach spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, a v neposlednom rade aj Európsky parlament, ktorý vykonáva v tomto prípade najmä monitorovaciu a kontrolnú funkciu. Rozhodnutia sú prijímané z veľkej časti jednomyselne, neexistujú právne nástroje, pretože SZBP koná v kritických situáciách, kedy je potrebné reagovať pohotovo. SBOP slúži na vytváranie mieru tam, kde diplomatické riešenia nie sú dostatočné, a nastupujú vojenské a civilné operácie.⁶¹

Činnosti spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky sú definované ako geopoliticky motivované, či už hovoríme o rozširovaní EÚ, energetickej politike či aktivitách v medzinárodnom prostredí, kde je EÚ vnímaná ako aktér, resp. protivráť alebo spoluhráč.

Prvýkrát bola SZBP súčasťou Maastrichtskej zmluvy v roku 1992, neskôr pozmenená v Amsterdamskej zmluve, Zmluve z Nice a posledné zmeny boli vykonané v Lisabonskej zmluve v roku 2009, kedy vstúpila do platnosti. Hlavnými geopolitickými cieľmi sú demokracia, nezávislosť a udržanie stability a mieru v EÚ.⁶² Vytváranie „susedských“ vzťahov v rámci „eurosféry“ – územie, ktoré ovplyvňuje EÚ z geopolitického hľadiska. Súčasťou „eurosféry“ je územie strednej a východnej Európy, Balkánu, Stredomoria a niektoré post-sovietske republiky. Na územie „eurosféry“ pôsobí aj európska susedská politika a postoj Únie voči regiónom v rámci „eurosféry“.⁶³

Posledný report za rok 2020 ohľadom spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky hovorí o dôležitosti spolupráce v rámci EÚ, ako aj spolupráce s tretími krajinami, vzhľadom na neustále pretrvávanie pandémie v EÚ od januára 2020. Vzťahy medzi krajinami predstavujú v krízových časoch dôležitý význam, Európsky parlament apeloval na EÚ, aby posilnila väzby s tretími krajinami, ktoré zastávajú podobné hodnoty ako EÚ, s

⁶⁰ KAŠŤÁKOVÁ, Elena- DRIENIKOVÁ, Kristína- ZUBALOVÁ, Ľubica. Impact of the geopolitical changes on the EU foreign trade relations with selected territories: Implications for the Slovak economy. 1. vyd. Petrohrad: ST Petersburg University Press, 2019. s. 16-19. ISBN 978-5-288-05988-9.

⁶¹ LIPKOVÁ, Ľudmila, et al. Európska únia. 1. vyd. Bratislava: Sprint 2, 2011. s.187-190. ISBN 978-80-89393-33-6.

⁶² Tamtiež, s. 183-187.

⁶³ BENCOVA, Jana- PITELOVÁ, Lucia. Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika EÚ. In Globalpolitics.[online]. 14.07.2010. Dostupné na: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/vztah-medzi-rozvojom-spolocnej-zahranicnej-a-bezpecnostnej-politiky-eu-a-geopolitikou>

cieľom bojovať proti koronakríze, kybernetickým útokom, dezinformáciám a iným konfliktným situáciám EÚ. Je dôležité posilniť spojenectvo s OSN a NATO, s cieľom aktualizovať postoj k bezpečnostným otázkam a súčasným udalostiam, ktoré by mohli predstavovať hrozby.⁶⁴

Geopolitické priority na nasledujúci rok 2021 boli najmä v oblasti brexitu, Turecka, Číny, USA a Ruskej federácie. Vzhľadom na skutočnosť, že Spojené kráľovstvo a Severné Írsko vystúpilo z EÚ 1. januára 2021 po viac ako dvoch rokoch vyjednávania o budúcej kooperácii, je podstatné vytvoriť aktualizovanú zahraničnú a bezpečnostnú politiku voči krajine, ktorá sa len prednedávnom začlenila medzi tzv. tretie krajiny. Prihliadajúc na fakt, že medzinárodné hrozby majú podobný vplyv na EÚ členské štáty ako aj na Spojené kráľovstvo a Severné Írsko.⁶⁵

Prístupové rokovania Turecka na vstup do EÚ sú dlhodobo zmrazené kvôli nerešpektovaniu princípov ľudských práv, demokracie a právneho štátu. Pre EÚ je Turecko významným obchodným partnerom, najmä čo sa týka nerastných surovín, preto je pre zoskupenie dôležité upevňovať vzťahy v Stredomorí.⁶⁶

Medzi strategických partnerov bezpochyby patrí aj USA. EÚ vyjadrili nesúhlas s tvrdením bývalého prezidenta Donalda Trumpa, ktorý je presvedčený o názore, že americké voľby, konajúce sa 3. novembra 2020, boli zmanipulované. EÚ zároveň vyjadrila znepokojenie ohľadom útoku na americký kongres Trumpovými priaznivcami, ktoré sa odohralo 6. januára 2021.⁶⁷

Európsky parlament v poslednom aktualizovanom reporte vyjadruje znepokojenie vzhľadom na nárast populizmu aj extrémizmu vo svete. V rámci vzťahov s Ruskou federáciou parlament vyjadruje taktiež isté obavy, odporúča preto posilnenie ruských sankcií vzhľadom na pokus o atentát na predstaviteľa ruskej opozície Alexandra Navalného ruskou tajnou službou. Pokúsili sa ho otráviť nervovo-paralytickou látkou s názvom Novičok, ktorá bola vyvinutá v ZSSR.⁶⁸ Za ďalšie negatívum považuje postoj

⁶⁴ Implementation of the Common Foreign and Security Policy. In Europarl. [online]. 2020. s. 1-2 [cit-2020-02-04] Dostupné na: <https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/printsummary.pdf?id=1647877&l=en&t=D>

⁶⁵ Tamtiež

⁶⁶ Tamtiež

⁶⁷ VERA, Amir. There have been othe attacks at the US Capitol before this week.In CNN. [online].7.1.2021.[cit-2021-02-04]. Dostupné na: <https://edition.cnn.com/2021/01/07/us/us-capitol-violence-history-trnd/index.html>

⁶⁸ KRASNOVSKÝ, Branislav. Novičok, jed ruskej tajnej služby alebo dezinformácia Západu. In Christianitas. [online].16.10.2020.[cit-2021-02-04]. Dostupné na: <https://www.christianitas.sk/novicok-jed-ruskej-tajnej-sluzby-alebo-dezinformacia-zapadu/>

Ruskej federácie v hybridných vojnách proti EÚ a západu a naďalej súhlasí s tvrdením, že sú minské dohody pre vzťah Európskej únie s Ruskou federáciou veľmi významné.

Činiteľom, ktorý už nejaké obdobie ovplyvňuje vzťahy medzi EÚ a Ruskom, je aj ukrajinská kríza spôsobená ilegálnym pripojením Krymu k Rusku, kvôli ktorej boli uvalené ruské sankcie zo strany EÚ v roku 2014. Sankcie boli niekoľkokrát predlžované, aktuálne s platnosťou do 31. júla 2021. Obmedzenia sa týkajú niekoľkých sfér, či už hovoríme o diplomatických opatreniach, individuálnych reštriktívnych opatreniach, ako napríklad zmrazenie aktív a obmedzenia cestovania, obmedzenia obchodných vzťahov s Krymom a Sevastopoľom a iné obmedzenia v rámci hospodárskej spolupráce. Protiruské sankcie, a následne aj ruské sankcie proti EÚ, výrazne ovplyvňujú vzťahy medzi krajinami, či už na politickej, alebo ekonomickej úrovni.⁶⁹

Čo sa týka vzťahov k Číne, parlament apeluje na porušovanie ľudských práv a diskrimináciu menšín najmä v oblastiach Hong Kongu, Tibetu a Xinjangu.⁷⁰ EÚ sa oficiálne začala zaoberať konkrétnymi geopolitickými cieľmi v roku 2019, kedy bol vydaný dokument, v ktorom sa píše o strategickom postoji k Číne, ktorú EÚ definuje ako „systémového rivala“, ale zároveň aj konkurenta v oblasti obchodu.⁷¹

3.1.2 Postavenie EÚ z makroekonomického hľadiska

Významnou politikou EÚ, ktorá sa podieľa na riadení ekonomiky v rámci EÚ, je spoločná obchodná politika. Riadi najmä obchod medzi krajinami EÚ a tretími krajinami. Základnými nástrojmi obchodnej politiky sú spoločný sadzobník a všeobecný systém preferencií. Hlavnými cieľmi politiky sú rozvoj svetového obchodu, postupné odstránenie bariér medzinárodného obchodu a postupná eliminácia colných prekážok.⁷²

Obchod EÚ prebieha na základe bilaterálnych alebo multilaterálnych obchodných dohôd s tretími krajinami. Jednými z najvýznamnejších obchodných dohôd je napríklad dohoda o Transatlantickom partnerstve s USA (TTIP – Transatlantic Trade and Investment Partnership, Transatlantické obchodné a investičné partnerstvo) alebo Investičná dohoda

⁶⁹ KAŠŤÁKOVÁ, Elena - DRIENIKOVÁ, Kristína - ZUBAĽOVÁ, Ľubica. Impact of the geopolitical changes on the EU foreign trade relations with selected territories: Implications for the Slovak economy. 1. vyd. Petrohrad: ST Petersburg University Press, 2019. s. 16-17. ISBN 978-5-288-05988-9.

⁷⁰ Implementation of the Common and Security Policy – annual report 2020. [online]. 2020. s. 1-2. [cit-2020-02-04]. Dostupné na: <https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/printsummary.pdf?id=1647877&l=en&t=D>

⁷¹ BLOCKMANS, Steven. Why the Eu needs a geopolitical Commission. In Ceps.[online]. 15.9.2020. [cit-2021-02-04]. Dostupné na: <https://www.ceps.eu/why-the-eu-needs-a-geopolitical-commission/>

⁷² LIPKOVÁ, Ľudmila, et al. Európska únia. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2011. s. 120-122. ISBN 978-80-89393-33-6.

s Čínou, uzavretá v decembri 2020. Postupná hospodárska integrácia (pásмо voľného obchodu, colná únia, spoločný trh jednotný trh, hospodárska a menová únia) prispeli k tomu, aby sa ekonomické rozdiely medzi krajinami znižovali a aby obchod medzi krajinami bol výhodnejší, pretože odstránením obchodných bariér je to možné dosiahnuť.⁷³

V rámci Európskej únie z makroekonomického hľadiska hovoríme o vyspelých štátoch a menej vyspelých štátoch. Krajiny EÚ, ktoré sa nachádzajú na severe a západe, sú vyspelejšie krajiny EÚ, s vyšším príjmom na obyvateľa a krajiny EÚ. Štáty, ktoré sa nachádzajú na východe a juhu predstavujú spravidla menej vyspelé ekonomiky, tento fakt vyplýva aj z histórie a kultúry národa.⁷⁴ Analýzou krajín EÚ sa nám potvrdili známe fakty, že medzi najvyspelejšie krajiny EÚ sa radia Nemecko, Francúzsko, Dánsko a Švédsko podľa HDP a HDP p. c. Bližšie informácie uvádzame v nadväznosti na prílohu I s názvom Členské štáty EÚ podľa makroekonomických ukazovateľov za rok 2019. Medzi najmenej rozvinuté patria napr. Bulharsko alebo Rumunsko. Na pozíciu svetového lídra v rámci medzinárodného obchodu neustále vplývajú určité zmeny, ktoré majú vplyv na obchod EÚ. Či už hovoríme o svetovej hospodárskej kríze z roku 2008, alebo o koronakríze, ktorá sa začala v krajinách EÚ začiatkom roka 2020 a pretrváva až dodnes.⁷⁵

Ak sa pozrieme na dôležité komodity, vďaka ktorým EÚ ekonomicky prosperuje, sú to najmä stroje a prepravné zariadenia a taktiež rôzne priemyselné výrobky. Jedným zo súčasných mega trendov je aj výrazný rast obchodu so službami. Lídrami exportu služieb v rámci EÚ v roku 2019 boli Nemecko, Francúzsko a Holandsko. Lídrami importu služieb v rámci EÚ boli Nemecko, Írsko a Francúzsko. Pre pandémiu sme mohli počas roku 2020 pozorovať veľké zmeny vo vývoji obchodu a služieb.⁷⁶

Ekonomické hodnoty sa vplyvom koronakrízy nečakane zmenili, jedným z celosvetových makroekonomických problémov sa stala nezamestnanosť. V EÚ za rok 2020 sa nezamestnanosť pohybovala v rozmedzí 6,5 % až 7,8 %, čo je nárast približne o 1 % v porovnaní s predošlým rokom 2019, teda 6,5 % až 7 %.⁷⁷

⁷³ LIPKOVÁ, Ľudmila, et al. Európska únia. 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2011. s. 11-12. ISBN 978-80-89393-33-6.

⁷⁴ KOEH, Asparuv. The differences between Western European and Eastern European startups. In Entrepreneur.[online]. 2018. [cit-2021-02-04]. Dostupné na: <https://www.entrepreneur.com/article/309205>

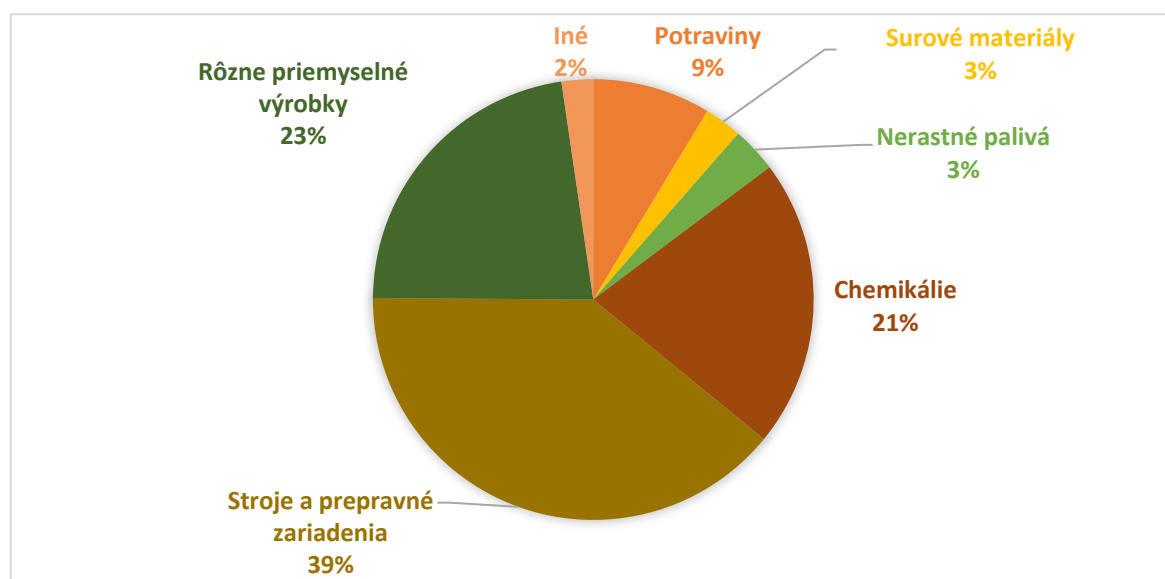
⁷⁵ Tamtiež

⁷⁶ STATS.UNCTAD.ORG.[online].[cit-2021-02-04]. Dostupné na <https://stats.unctad.org/handbook/Services/Total.html>

⁷⁷ 175/2020. In Európska komisia. [online]. 2020.[cit-2021-02-04]. s. 1-2. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/portlet_file_entry/2995521/3-02122020-AP-EN.pdf/3b4ec2e2-f14c-2652-80bd-2f5e7c0605c2

Európa sa nachádza na začiatku obdobia 4. priemyselnej revolúcie, krajiny EÚ sa musia vývoju prispôbiť, ak chcú naďalej ekonomicky rásť. Priemysel 4.0 bude významnou transformáciou, ktorá bude znamenať pre ľudstvo veľké zmeny, preto je dôležité vytvárať podmienky na rozvoj priemyslu 4.0, či už vo verejnom alebo súkromnom sektore. Revolúcia bude mať významný dopyt na produktivitu a efektívnosť výroby, flexibilitu, znižovanie nákladov a návratnosť investícií, a teda aj vyššiu ziskovosť.⁷⁸

Graf č. 4: Komoditná štruktúra produkcie EÚ v roku 2020 (v %)

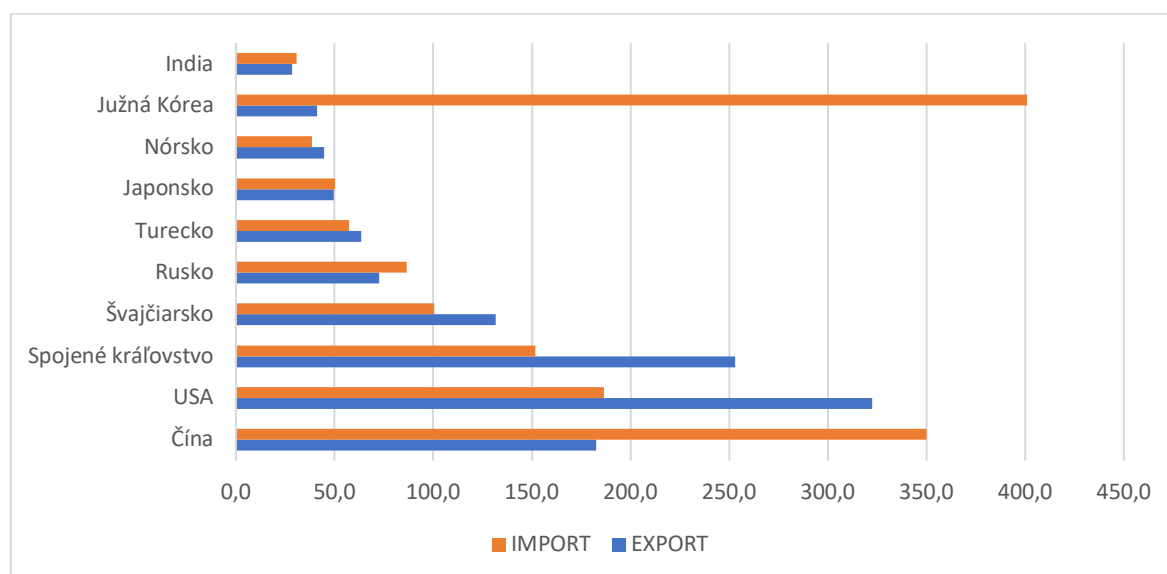
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: EC.EUROPA.EU [online]. 2019.[cit-2020-02-05]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/portlet_file_entry/2995521/6-15012021-AP-EN.pdf/30bd5d3d-3ae6-d4c4-66ab-5142493e9571

Komoditná štruktúra produkcie EÚ je dlhodobou stabilná, s občasnými zmenami v prerozdelení podielov tovarov. Najväčšie zastúpenie majú stroje a prepravné zariadenia, ktoré tvoria až 39 %, vysoký podiel v tovarovej štruktúre tvoria aj rôzne priemyselné výrobky, ktoré predstavujú až 23 %, potom sú to chemikálie 21 %. Ostatné kategórie s menšími podielmi, ako potraviny 9 %, surové materiály 3 %, nerastné palivá 3 % a iné komodity, ktoré sú nezaraďované.⁷⁹

⁷⁸ Čo je industry 4.0. In INDUSTRY4. [online].[cit-2021-02-05]. Dostupné na: <https://industry4.sk/o-industry-4-0/co-je-industry-4-0/>

⁷⁹ 175/2020. In Európska komisia. [online]. 2020.[cit-2021-02-04]. s. 1-2. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/portlet_file_entry/2995521/3-02122020-AP-EN.pdf/3b4ec2e2-f14c-2652-80bd-2f5e7c0605c2

Graf č. 5: Hlavní obchodní partneri EÚ v období január-november 2020 (v mld. €)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: EC.EUROPA.EU [online].2019.[cit-2020-02-05]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/portlet_file_entry/2995521/6-15012021-AP-EN.pdf/30bd5d3d-3ae6-d4c4-66ab-5142493e9571

Európska únia v roku 2020 najviac exportovala do Číny – 350,1 mld. €, do USA v hodnote 322,3 mld. €, je zrejmé, že USA a Čína sú pre EÚ významnými obchodnými partnermi v medzinárodnom obchode. Ďalej do Spojeného kráľovstva – 252,9 mld. €, ktoré sa oficiálne stalo treťou krajinou od 1. januára 2021. Naopak, najmenej sa exportovalo z EÚ do Indie –30,6 mld. €, Južnej Kórei – 41,1 mld. € a do Nórska –44,7 mld. €, v rámci hlavných obchodných partnerov EÚ. Najviac importovaného tovaru a služieb do EÚ bolo z Južnej Kórey – 401 mld. €, Číny –350,1 mld. € a USA – 186,5 mld. €. Naopak, najnižšia hodnota importu v roku 2020 do EÚ bola z krajín: India – 30,6 mld. €, Nórsko –38,6 mld. € a Japonsko – 50,1 mld. €, v rámci hlavných obchodných partnerov EÚ.⁸⁰

Súčasne v nadväznosti na prílohu II môžeme uviesť pozície krajín EÚ z pohľadu hodnotenia najvýznamnejších ratingových agentúr. Podľa nich sa najlepšie umiestnili s hodnotením AAA krajiny Nemecko, Luxembursko a Holandsko. Opäť sa nám potvrdil fakt, že krajiny EÚ, ležiace na západe Európy, sú tými vyspelejšími krajinami.

Ďalej, s výborným hodnotením AA+, sa umiestnili krajiny Rakúsko a Fínsko. Krajiny s udeleným hodnotením AAA Nemecko a Luxembursko ako dlžníci, ktorí majú veľmi silnú finančnú kapacitu. Krajiny s o niečo slabším hodnotením, ale v tej istej kategórii AA

⁸⁰175/2020. In Európska komisia. [online]. 2020.[cit-2021-02-04]. s. 1-2. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/portlet_file_entry/2995521/3-02122020-AP-EN.pdf/3b4ec2e2-f14c-2652-80bd-2f5e7c0605c2

(Belgicko, Francúzsko), AA- (Estónsko, Írsko a Slovinsko) sa javia ako dlžníci, ktorí majú taktiež silnú kapacitu na splnenie finančných záväzkov. No v porovnaní s krajinami vo vyššej kategórii AAA sú náchylnejší na zmeny a externé ekonomické vplyvy. Ratingové agentúry ohodnotili ako najhoršie v rámci krajín EÚ Grécko BB- a Cyprus BBB-, podľa agentúry Standard & Fitch.⁸¹

3.1.3 Zahranično-obchodné vzťahy EÚ s významnými obchodnými partnermi, na príkladoch Číny a USA

Európska únia má niekoľko dôležitých obchodných partnerov, ktorí sú významní pre jej hospodársky rast. Hovoríme o Číne, USA, Spojenom kráľovstve a Severnom Írsku, Švajčiarsku, Rusku a Turecku. EÚ obchoduje s Čínou, s ekonomikou, ktorá ako jediná zaznamenala rast HDP počas roku 2020 (kedy prebiehala globálna kríza spôsobená šírením vírusu COVID-19)⁸². Čína je druhou najväčšou ekonomikou sveta už od konca 70. rokov 20. storočia, kedy boli podpísané rôzne obchodné dohody medzi republikou a EHS (Európskym hospodárskym spoločenstvom), napr. Dohoda o obchode a spolupráci, ktorá vstúpila do platnosti v roku 1978. Je hlavným východiskom pre prebiehajúce obchodné vzťahy medzi EÚ a Čínou.⁸³ V roku 2020 bola podpísaná prvá fáza Komplexnej dohody o investíciách (Comprehensive Agreement on Investment, ďalej CAI), dohoda nebola dodnes (február 2021) ratifikovaná Európskym parlamentom a Európskou radou. Faktom je, že Parlament vyhodnotil predložený text dohody ako veľmi neurčitý, z ktorého vyplývajú nejasné sľuby zo strany Pekingu v oblasti ľudských práv. Napriek tomu by mal byť proces ratifikácie ukončený do začiatku roku 2022.⁸⁴ Rokovania o dohode pretrvávali až sedem rokov. Nečakané urýchlené prijatie záväzkov, s ktorými predtým Peking nesúhlasil, sa uskutočnilo 30. decembra 2020 prostredníctvom videokonferencie. Stretnutie zástupcov členských štátov EÚ a predstaviteľov Číny malo byť pôvodne zrealizované v

⁸¹ Credit ratings explained. In Interest. online].[cit-2021-02-18]. Dostupné na: <https://www.interest.co.nz/credit-ratings-explained>

⁸² China-EU partnership on trade is rooted in stability. In HELLENICSHIPPINGNEWS. [online].18.2.2021.[cit-2021-02-19]. Dostupné na: <https://www.hellenicshippingnews.com/china-eu-partnership-on-trade-is-rooted-in-stability/>

⁸³ BALÁŽ, Peter – SZŐKEOVÁ, Silvia – ZÁBOJNÍK, Stanislav. Čínska ekonomika – nová dimenzia globalizácie svetového hospodárstva. 1. vyd. Bratislava: Sprint 2, 2012. s. 141-143, ISSN: 978-80-89393-89.

⁸⁴ Lo, Kinling. Deal or no deal? What next for China – EU investment pact and why it may fail. In South China Morning Post. [online].2021.[cit-2021-02-19]. Dostupné na: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3116535/deal-or-no-deal-what-next-china-eu-investment-pact-and-why-it>

Lipsku, ale vzhľadom na prebiehajúcu pandemickú situáciu sa stretnutie uskutočnilo v online forme.⁸⁵

Súčasnými hlavnými cieľmi prepojenia dvoch silných hráčov v rámci svetového hospodárstva sú:⁸⁶

- a) vytvoriť investičné prostredie výhodné pre oboch obchodných partnerov, ktoré zaručuje investičné práva a nediskrimináciu, zlepšuje transparentnosť, zvyšuje ochranu investorov,
- b) vylepšiť environmentálne a pracovné aspekty zahraničných investícií.

Medzi ďalšie spoločné ciele Číny a EÚ bezpochyby patrí pomoc rozvojovým krajinám v boji proti klimatickej zmene.⁸⁷ Medzi záväzky, ktoré z dohody platia pre Peking, patrí aj transparentnosť v udeľovaní licencií a dotácií, najmä v zmysle dohliadať na zamedzenie prevodu technológií.⁸⁸

EÚ môže pociťovať značné nevýhody zo strany Číny, pretože jej podnikateľské prostredie nie je veľmi priaznivé pre PZI (priame zahraničné investície). Niektoré sektory sú prísne chránené legislatívou alebo zakázané pre zahraničných investorov. Čína si podmaňuje podnikateľov aj tak, že im dovoľí vstúpiť na jej trh, ale iba ak sú ochotní zdieľať svoje know-how a duševné vlastníctvo. Okrem toho je Čína dlhodobo kritizovaná za nútenú prácu zo strany EÚ.⁸⁹

Pomerne viac investícií môžeme badať v EÚ zo strany Číny, pretože investičné prostredie EÚ sa radí k najotvorenejším na svete. Spolupráca na báze Komplexnej investičnej dohody by mohla výrazne ovplyvniť negatívne faktory, ktoré vznikajú pri obchode medzi EÚ a Čínou.⁹⁰ EÚ opakovane apelovala na Čínu, pretože nedodrížiava princípy ľudských práv, najmä v oblasti duševného vlastníctva. V roku 2018 Únia podala sťažnosť na pôde WTO pre nedodrížiavanie pravidiel duševného vlastníctva. V minulosti (2009) EÚ aj USA podali na Čínu sťažnosť za subvencovanie ťažby uhlia, pri ktorej si

⁸⁵ Lo, Kinling. Deal or no deal? What next for China – EU investment pact and why it may fail. In South China Morning Post .[online].2021.[cit-2021-02-19]. Dostupné na: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3116535/deal-or-no-deal-what-next-china-eu-investment-pact-and-why-it>

⁸⁶ Tamtiež

⁸⁷ BALÁŽ, Peter – SZÖKEOVÁ, Silvia – ZÁBOJNÍK, Stanislav. Čínska ekonomika – nová dimenzia globalizácie svetového hospodárstva. 1. vyd. Bratislava: Sprint 2, 2012. s. 142-143, ISSN: 978-80-89393-89.

⁸⁸ China. In Európska komisia. [online].2020.[cit-2021-02-20]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/china/>

⁸⁹ AMARO, S. China's investment deal with the eu has raised 3 big concerns in Europe.[online]. 2021.[cit-2021-02-20]. Dostupné na internete: <https://www.cnn.com/2021/01/06/china-eu-trade-deal-what-it-is-and-why-it-might-fail.html>

⁹⁰ Tamtiež

neprávom dotujú pre krajinu významný priemysel. To bol dôvod, prečo sa EÚ rozhodla prešetriť antidumpingový dovoz výrobkov zo železa a ocele do EÚ.⁹¹

Žiaľ, ani Čína nevníma EÚ ako jednotnú a zaznamenala určité spory na pôde EÚ. Jedným z hlavných dôvodov je silné postavenie Nemecka, ktoré presadzuje odlišné názory ako ostatné členské štáty na politiku EÚ voči Číne. Niektorí zástupcovia členských štátov vyjadrili znepokojenie nad urýchlenným prijatím dohody, jedným z nich je aj člen Európskej strany zelených Reinhard Buetikofer, predseda Delegácie Európskeho parlamentu pre vzťahy s Čínou.

Naopak, niektorí predstavitelia, ako napríklad kancelárka Angela Merkelová, považuje dohodu za veľmi dôležitú. Dôvodom je najmä, že veľká časť EÚ investícií (približne 50 %) v Číne patrí práve Nemecku.⁹²

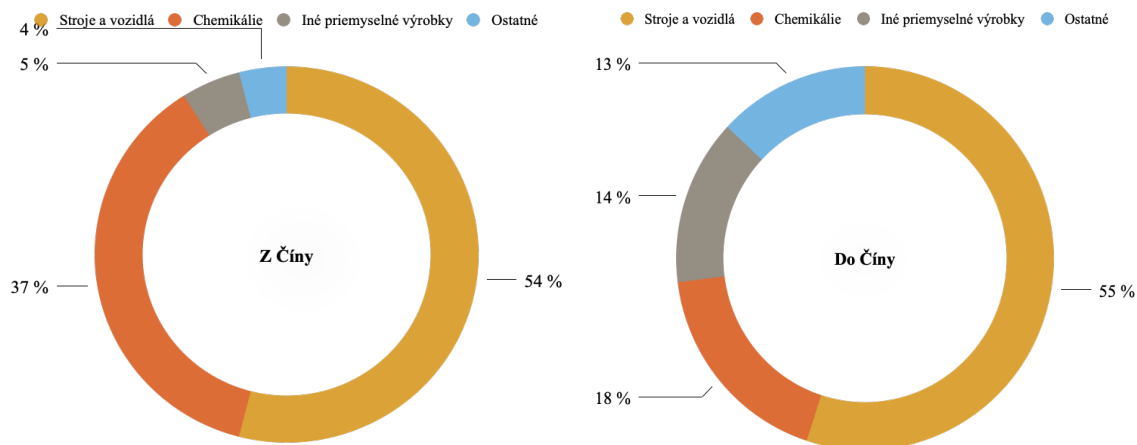
⁹¹ Vykonávacie nariadenie komisie EÚ. In EUR-LEX. [online].2017.[cit-2021-02-20] Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017R0969&from=ES>

⁹² Lo, Kinling. Deal or no deal? What next for China – EU investment pact and why it may fail. In South China Morning Post. [online].2021.[cit-2021-02-19]. Dostupné na: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3116535/deal-or-no-deal-what-next-china-eu-investment-pact-and-why-it>

Graf č. 6 Zahranický obchod EÚ s Čínou na základe hlavných komodít v roku 2019 (v %)

3 top kategórie importovaného tovaru z ČĽR

3 top kategórie exportovaného tovaru do ČĽR

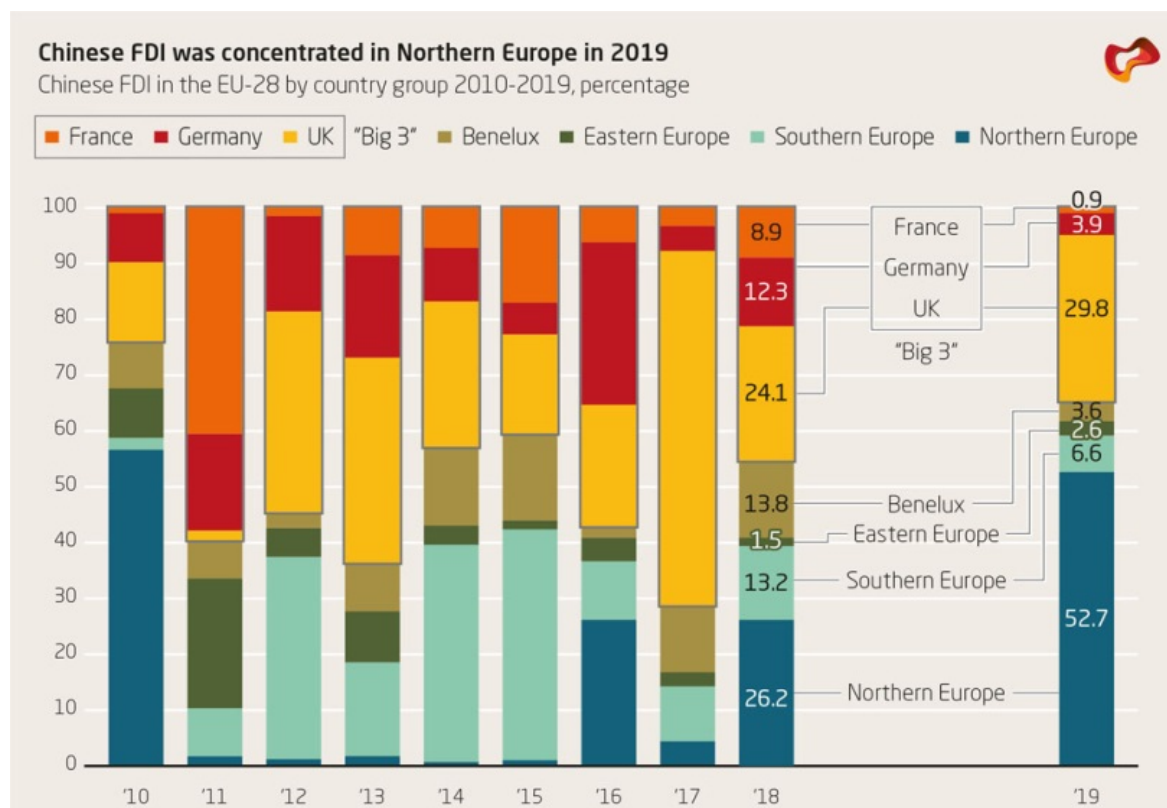

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa EC.EUROPA.EU. China-EU trade in goods.[online].2020.[cit-2021-02-16]
Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20200320-1>

Najviac importovaných tovarov do EÚ z Číny tvorili stroje a vozidlá (54 %), chemikálie (37 %) a iné priemyselné výrobky (5 %). Čo sa týka top exportných komodít, v roku 2019 to boli najmä stroje a vozidlá (55 %), iné priemyselné výrobky (18 %) a treťou top exportnou komoditou boli chemikálie, ktoré tvorili až 14 %.⁹³

⁹³ China-EU trade in goods. In Európska komisia. [online]. 2020.[cit-2021-02-16]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20200320-1>

Graf č. 7: Čínske PZI v EÚ v rokoch 2010-2019 (v %)

Zdroj: CHINESE FDI IN EUROPE 2019 UPDATE . In RHG.[online].2019.[cit-2021-02-21] Dostupné na internete: https://rhg.com/wp-content/uploads/2020/04/MERICS-Rhodium-Group_COFDI-Update-2020-2.pdf

V roku 2019 boli zaznamenané veľké zmeny, ak hovoríme o smerovaní čínskych investícií do EÚ. Do tzv. „veľkej trojky“ (Spojené kráľovstvo, Nemecko a Francúzsko) smeroval v minulosti najväčší podiel čínskych investícií. V roku 2019 tomu bolo inak v porovnaní s predchádzajúcimi rokmi, čínske investície smerujúce do „veľkej trojky“ tvorili v tomto roku 34 %, v roku 2018 45 % a v roku 2017 až 71 %. Krajiny západnej Európy nahradili štáty severnej Európy, kam smerovalo až 53 % čínskych investícií. Fínsko sa stalo krajinou, ktorá prijala v roku 2019 najväčší podiel čínskych investícií, dôvodom boli najmä fúzie a akvizície, vrátane spoločnosti Anta so spoločnosťou Amer v hodnote 4,6 mld. €. Naopak, v južnej Európe aj v Beneluxe klesol v tomto roku podiel investícií na menej ako 10 %, v tom istom období podiel čínskych investícií vo východnej Európe vzrástol o 1 %, z 2 % na 3 %, čo však stále predstavuje nízku hodnotu v rámci EÚ. Nárast investícií bol zaznamenaný aj v Rumunsku, vďaka významným akvizíciám,

napríklad založenie nového spoločného podniku CGN so spoločnosťou Nuclearelectrica, čo by do budúcnosti mohlo motivovať k ďalším investíciám na zelenej lúke.⁹⁴

V roku 2020 sa vývoz tovaru z EÚ do Číny zvýšil o 2,2 % a dovoz sa zvýšil o 5,6 %. Zatiaľ čo obchod EÚ so zvyškom sveta prudko poklesol o 9,4 % z hľadiska vývozu. Ak hovoríme o dovoze z EÚ do Číny, bol zaznamenaný pokles o 11,6 % z hľadiska dovozu v porovnaní s rokom 2019. Keď sa pozrieme na transatlantický obchod, kde vývoz európskeho tovaru do USA medziročne poklesol v roku 2020 o 8,2 % a dovoz klesol o 13,2 %. Výkyvy spôsobila najmä pandémia. Čína predbehla USA a za rok 2020 sa stala top obchodným partnerom pre EÚ. Export EÚ do Číny v roku 2020 predstavoval 202,5 mld. €, zatiaľ čo import dosiahol až 383,5 mld. €. ⁹⁵

Napriek tomu, že transatlantické vzťahy medzi EÚ a USA, ktorí boli vždy označovaní za veľmi tradičných spojencov, sa na druhej strane aj výrazne naštrbili, najmä počas vlády Donalda Trumpa. Oblasti, v ktorých presadzovali obchodní partneri odlišné názory, boli jadrová dohoda, brexit, obchod či názor na NATO. Pre Trumpovu politiku bolo charakteristické presadzovať nacionalistické záujmy pred multilateralistickými. Zatiaľ čo jeho predchodca, Barack Obama, sa snažil o integráciu a prepojenie väzieb so svetom, Trump zastával jednostranný, merkantilistický prístup. Pre Trumpov program bolo charakteristické, že považoval súčasný systém obchodných dohôd za zastaraný a nesprávny. Napríklad kritizoval Severoamerickú dohodu o voľnom obchode (NAFTA – North American Free Trade Agreement, Severoamerická dohoda o voľnom obchode), zrušil obchodnú dohodu s pacifickým regiónom (TPP – Trans-Pacific Partnership, Trans-tichomorská dohoda), a v roku 2016 zmrazil rokovania o obchodnej a investičnej dohode (TTIP – Transatlantic Trade and Investment Partnership, Transatlantické obchodné a investičné partnerstvo) s EÚ. Domnieval sa, že takéto obchodné dohody znížili hospodársky rast Spojených štátov amerických a poškodili ich konkurencieschopnosť. Zaviazal sa k revízii obchodných dohôd, pretože podľa Trumpa neboli dostatočne presadzované obchodné právne predpisy USA, najmä kvôli nekalým praktikám zo strany Číny. Trump považoval vyrovnanú obchodnú bilanciu (tzv. hru s nulovým súčtom) za primárnu. Ak niektoré krajiny nedosahovali vyrovnanú obchodnú bilanciu, automaticky to

⁹⁴ CHINESE FDI IN EUROPE 2019 UPDATE. In Rhg.[online].2019.[cit-2021-02-21] Dostupné na internete: https://rhg.com/wp-content/uploads/2020/04/MERICS-Rhodium-Group_COFDI-Update-2020-2.pdf

⁹⁵ China topples US as EU's top trade partner over 2020. In POLITICO. [online].15.2.2021.[cit-2021-02-21]. Dostupné na: <https://www.politico.eu/article/china-topples-us-as-eus-top-trade-partner-over-2020/>

znamenal, že „nehrajú podľa pravidiel“. Počas vládnutia Donalda Trumpa sa USA snažili „potrestať“ členské štáty EÚ, ak USA dosahovali s krajinou deficit. Išlo predovšetkým o dosiahnutie bilancie, ktorú sa snažili docieľiť prostredníctvom zavedenia ciel na konkrétne produkty (hliník a oceľ). Vtedajší prezident považoval protekcionizmus a ekonomický nacionalizmus za vhodné riešenie na ochranu amerického priemyslu a oživenie americkej ekonomiky.⁹⁶

V roku 2018 Trump uložil 25 % clo na dovoz ocele a 10 % clo na dovoz hliníka z EÚ, taktiež opakovane svojimi rozhodnutiami ohrozoval európsky automobilový priemysel. Únia reagovala na clá a uvalila odvetné clá na vybrané americké výrobky.⁹⁷

Všeobecne môžeme hovoriť o posilnení ekonomiky USA počas Trumpovej éry. V prípade zahraničných vzťahov o posilnení nemožno hovoriť, vzťahy s EÚ boli čiastočne narušené. Transatlantické partnerstvo počas administratívy Donalda Trumpa pretrvávalo vo vojenskej, hospodárskej aj politickej rovine, hoci nie v rovnako pozitívnom duchu ako počas vládnutia Baracka Obamu.⁹⁸

Dňa 3. novembra 2020 sa stal 46. americkým prezidentom Joe Biden, kandidát demokratickej strany.⁹⁹ V tejto súvislosti je potrebné si pripomenúť Bidenov plán na záchranu ekonomiky, pretože momentálne svet sužuje ekonomická kríza, ktorú spôsobila pandémia. Novozvolený americký prezident vydal „záchranný plán na obnovu ekonomiky“, hoci prízvukoval, že najprv je potrebné vyhrať „boj s koronavírusom“. Ďalšími oblasťami, v ktorých Biden chystá reformy sú zdravotníctvo, klimatická kríza, vzdelávanie, migračná politika, infraštruktúra a obchod. Dôležitým aspektom je zvrátiť recesiú krajiny. Jedným z prvých krokov nového prezidenta bolo vydanie exekutívneho príkazu s cieľom podporiť podniky a pracovníkov. A to prostredníctvom nakupovania výrobkov vyrobených v USA. Príkaz s názvom „Buy American“ je čiastkovým cieľom na obnovenie ekonomiky USA, pretože príkaz definuje, aby federálna vláda nakupovala tovar vyrobený v USA, odstránia sa tak aj medzery vytvorené offshoringom alebo sa aj podporí tvorba pracovných miest, ktoré boli zrušené vplyvom pandémie. V rámci obchodnej

⁹⁶ DIMITROVA, Anna. The State of the Transatlantic Relationship in the Trump era. In robertschuman.eu.[online]4.2.2020. s. 1-6[cit-2021-02-21].Dostupné na: <https://www.robertschuman.eu/en/doc/questions-d-europe/qe-545-en.pdf>

⁹⁷ VLČEJ, Jozef- BLAŽEK a kol., Vízia pre Európu (Kam smeruješ Európa).1.vyd. Brno: Knihovnicka.cz, 2019. s. 25. ISBN 978-80-263-1446-2.

⁹⁸ US Election 2020. In BBC.COM. [online]. 2020.[cit-2021-02-21]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/election/us2020/results>

politiky USA Biden nesúhlasí s viacerými plánmi jeho predchodcu.¹⁰⁰ Faktom je, že príkaz „Buy American“ vydal Donald Trump niekoľkokrát počas jeho vládnutia antiglobalizačným spôsobom.¹⁰¹ Je otázne, či týmto spôsobom nebude narušená medzinárodná konkurencia, a tým pádom aj pravidlá Svetovej obchodnej organizácie.¹⁰²

Medzi hlavné výzvy Joa Bidena bez pochyb patrí obnovenie transatlantického partnerstva. Vypracovanie nového plánu spojenectva bude kľúčové, prioritou bude spravodlivá distribúcia vakcín proti ochoreniu COVID-19 a snaha obnoviť hospodársku spoluprácu medzi EÚ a USA. Ďalším dôležitým bodom bude deeskalovať napätie s Iránom. Jedným z riešení, ako to dosiahnuť, je opätovné pripojenie USA k Jadrovej dohode (JCPOA- Join Comprehensive Plan of Action). Problémom je momentálne obohacovanie uránu zo strany Teheránu, s čím USA nesúhlasia, pretože zvyšovanie kapacity nekorešponduje so záväzkami vyplývajúcimi z dohody. Joe Biden vyjadril názor, že v prípade, ak Irán začne dodržiavať záväzky vyplývajúce z dohody, USA stiahne medzinárodné ekonomické sankcie voči Iránu, a tým bude USA bližšie k opätovnému prístupiu k JCPOA. Irán apeluje na USA, aby odstránili sankcie, čo bolo dôvodom aj odmietnutia neformálneho stretnutia medzi USA a Iránom, navrhovaného zo strany EÚ.¹⁰³

Kľúčovou je aj spolupráca v oblasti nestabilného európskeho susedstva, či už hovoríme o Afrike, Blízkom východe alebo západnom Balkáne. Preto bude nevyhnutné postaviť „nové“ transatlantické partnerstvo na určitých princípoch, ktoré budú dodržiavané: oživenie dialógu od politickej až po technickú úroveň, konať rýchlejšie pri určitých udalostiach, ktoré si vyžadujú pohotové rozhodnutia, postupovať spojeneckým prístupom a intenzívnejšie spolupracovať s ďalšími významnými partnermi, ako napríklad NATO,

¹⁰⁰ President Biden to sign Executive Order Stregthening Buy American Provisions Ensuring Future of American Provisions, Ensuring Future of America is Made in Americaby All of America's Workers. In Whitehouse. [online].25.1.2021.[cit-2021-02-21]Dostupné na: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/01/25/president-biden-to-sign-executive-order-strengthening-buy-american-provisions-ensuring-future-of-america-is-made-in-america-by-all-of-americas-workers/>

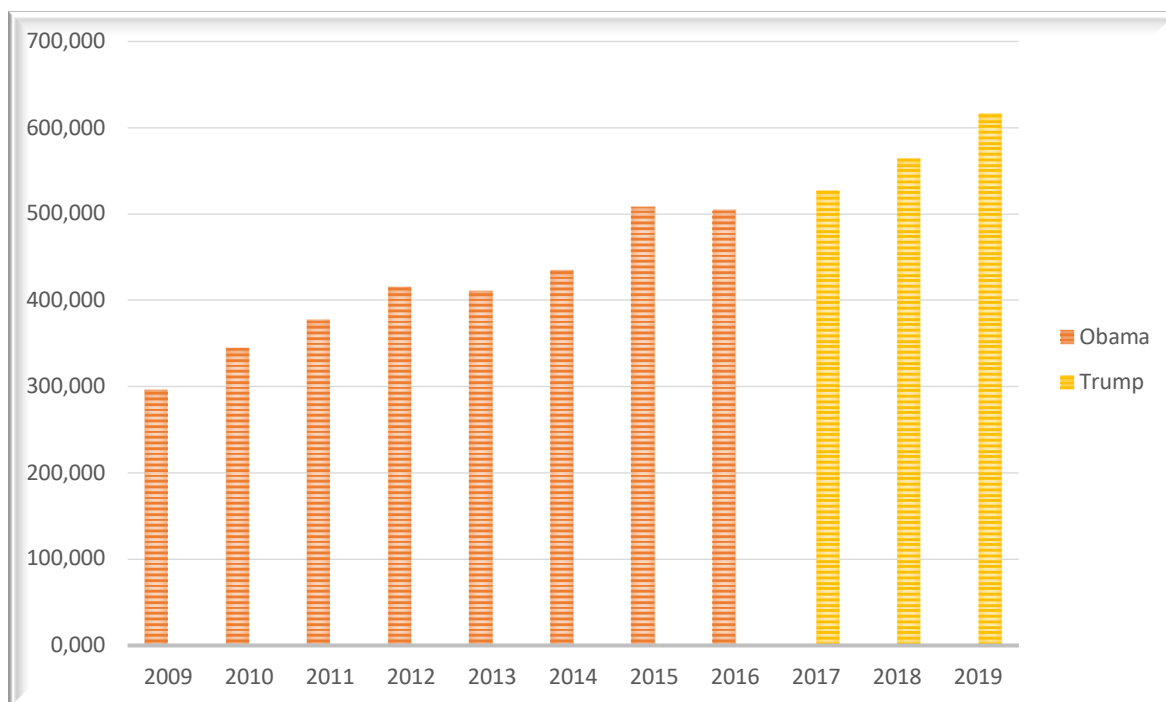
¹⁰¹ What effect will Joe Biden's Buy American order have?. In Economist. [online]26.1.2021.[cit-2021-02-22] Dostupné na: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2021/01/26/what-effect-will-joe-bidens-buy-american-order-have>

¹⁰² HART, Robert. Bidens Buy American push Could break International Trade Commitments, European Official Says. In Forbes. [online]. 18.2.2021.[cit-2021-02-22] Dostupné na: <https://www.forbes.com/sites/roberthart/2021/02/18/bidens-buy-american-push-could-break-international-trade-commitments-european-official-says/?sh=158321c37307>

¹⁰³ Iran nuclear deal: Tehran rules out informal talks on reviving record. In BBC. [online]. 24.2.2021.[cit-2021-02-22]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-56234015>

Spojené kráľovstvo či iné krajiny, ktoré by im mohli pomôcť v otázkach bezpečnosti a taktiež pri riešení problematiky vzostupu Číny.¹⁰⁴

Graf č. 8: Vývoj obchodu s tovarom medzi EÚ a USA (porovnanie obdobia počas vlády B. Obamu a D. Trumpa) (v mil. \$)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: European Union, Trade in good with USA. In Európska komisia. 2020. [online]. 2020.[cit-2021-02-23]. s. 3. Dostupné na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_usa_en.pdf

V rokoch 2007-2012 pretrvávala svetová hospodárska kríza, ktorá ovplyvnila vývoj medzinárodného obchodu medzi EÚ a USA do veľkej miery. Počas krízy za administratívy Baracka Obamu v rokoch 2009-2012 dosahoval celkový obchod s tovarom medzi USA a EÚ v priemere 1 434,57 mil. €. Postupným zotavovaním z krízy a globalizáciou sa zintenzívnili obchod medzi USA a EÚ. Počas vládnutia prezidenta B. Obamu v rokoch po svetovej ekonomickej kríze (2013-2016) celkový obchod s tovarom medzi EÚ a USA dosahoval ročne hodnotu v priemere 464,44 mil. €. V porovnaní s obdobím (2017-2019), kedy do Bieleho domu nastúpil D. Trump, sa obchod zintenzívnili a ročne v priemere predstavoval hodnotu 569,48 mil. €. Z grafu je zreteľne vidieť, že obchod v rámci najväčšieho bilaterálneho partnerstva na svete rástol postupne s minimálnymi výkyvmi počas Obamovej administratívy, v porovnaní s Trumpovou érou v období 2017-2019, kedy

¹⁰⁴ MORCOS, Pierre. Let's get to Work: Restarting the Transatlantic Partnership. In Center For Strategic & International Studies. [online]. 24.11.2020. [cit-2021-02-22]. Dostupné na: <https://www.csis.org/analysis/lets-get-work-restarting-transatlantic-partnership>

celkový obchod medzi subjektmi rástol exponenciálne. V tejto súvislosti je dôležité si pripomenúť, že aj počas Trumpovej éry svet sužovala ekonomická kríza spôsobená rýchlym šírením vírusu s názvom COVID-19, ktorá prepukla v Európe a USA začiatkom roka 2020.¹⁰⁵

3.1.4 Pozícia Slovenska z hľadiska medzinárodného obchodu EÚ

Slovenská republika patrí medzi krajiny, ktoré sú označované ako tranzitívne. V širšom slova zmysle je to krajina, ktorá si prešla transformáciou z centrálne plánovanej ekonomiky na trhovú ekonomiku. Zmenou socialistického režimu, vstúpením SR do EÚ a postupnou globalizáciou sa podarilo Slovensku posilniť zahraničný obchod. Ako príklad môžeme uviesť, že sme sa vďaka prepojenosti so zahraničím stali automobilovou veľmocou.¹⁰⁶

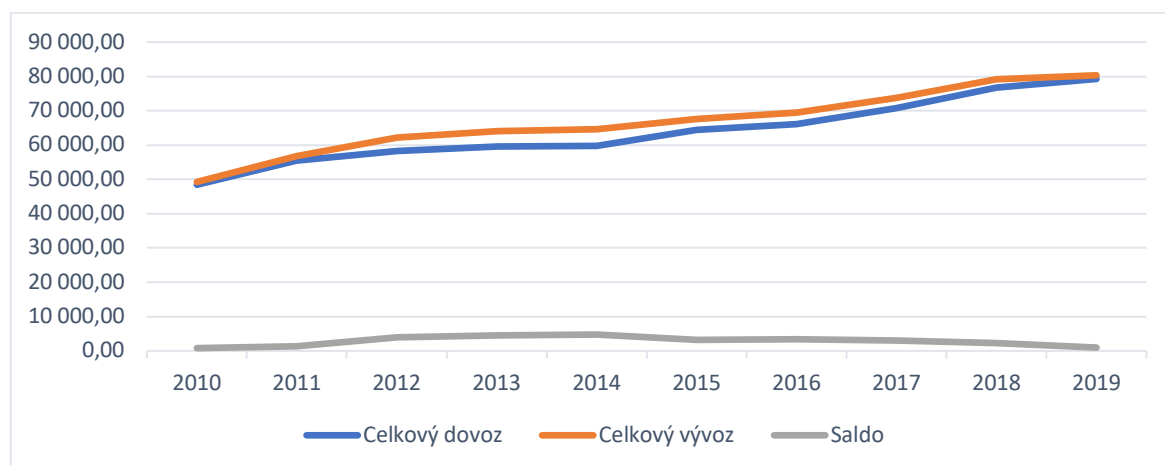
Zahraničný obchod SR môžeme charakterizovať na základe faktorov, ktorými je ovplyvňovaný. Hoci je ekonomika SR definovaná ako industrializovaná a závislá na zahraničnom trhu najmä z dôvodu, že disponuje malým vnútorným trhom (5,4 mil. obyvateľov) a vlastní nedostatok surových zdrojov materiálov, ktoré musí dovážať, v tejto súvislosti je podstatné spomenúť vysokú mieru otvorenosti ekonomiky, na základe čoho sa označuje ako proexportná ekonomika. Pre zahraničný obchod SR je charakteristické, že objem zahraničného obchodu neustále rastie rýchlejším tempom v porovnaní s HDP, trend je v tomto prípade rastúci. Zahraničná výmena tovarov a služieb SR znamená pre krajinu vyšší ekonomický rast, zvyšovanie efektívnosti, a týmto spôsobom aj zvyšuje konkurencieschopnosť ekonomiky krajiny.¹⁰⁷

¹⁰⁵ Vlastné spracovanie podľa: European Union, Trade in good with USA. In Európska komisia. 2020. [online]. 2020.[cit-2021-02-23]. s. 3. Dostupné na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/details_usa_en.pdf

¹⁰⁶ KAŠŤÁKOVÁ, Elena - DRIENIKOVÁ, Kristína - ZUBAĽOVÁ, Ľubica. Impact of the geopolitical changes on the EU foreign trade relations with selected territories: Implications for the Slovak economy. 1. vyd. Petrohrad : ST Petersburg University Press, 2019. s. 159-161, ISBN 978-5-288-05988-9

¹⁰⁷ Tamtiež

Graf č. 9: Vývoj zahraničného obchodu Slovenskej republiky v období 2010-2019 (v mil. €)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Štatistického úradu SR.[cit-2021-02-23]

Graf č. 6 znázorňuje vývoj zahraničného obchodu Slovenskej republiky v období od roku 2010 do 2019. Od roku 2010 zahraničný obchod kontinuálne rastie, aj keď nižšie hodnoty za rok 2010-2014 sú dôsledkom svetovej ekonomickej krízy v rokoch 2007-2012. Počas obdobia, v rámci ktorého boli hodnoty namerané, môžeme konštatovať, že zahraničný obchod SR bol v roku 2019 na vrchole vývoja. Najnižší celkový import počas tohto obdobia bol v roku 2010, teda 55 465,1 mil. € a celkový najnižší export predstavoval 49 252,7 mil. €. Naopak, hodnoty namerané v roku 2019 boli výrazne vyššie, celkový import (2019) predstavoval 79 275 mil. € a celkový export (2019) 80 337,7 mil. €. Do Slovenskej republiky sa doviezlo v roku 2019 o 42,9 % a vyviezlo o 63,1 % viac tovaru v porovnaní s celkovým importom v roku 2010. Počas obdobia 2010 až 2019 sa bilancia pohybovala v hodnote od 814,2 mil. € do 4 772,6 mil. €. ¹⁰⁸

Komoditná štruktúra zahraničného obchodu SR závisí predovšetkým od prichádzajúcich zmien vo vývoji zahraničného obchodu, výrobných procesov a konečnej spotreby obyvateľstva. Taktiež je do istej miery ovplyvnená veľkosťou krajiny. ¹⁰⁹

¹⁰⁸ Vlastné spracovanie podľa údajov Štatistického úradu SR.[cit-2021-02-23].

¹⁰⁹ KAŠŤÁKOVÁ, Elena- DRIENIKOVÁ, Kristína- ZUBALOVÁ, Ľubica. Impact of the geopolitical changes on the EU foreign trade relations with selected territories: Implications for the Slovak economy, 1. vyd. Petrohrad :ST Petersburg University Press, 2019. s. 165-167, ISBN 978-5-288-05988-9.

Tabuľka č. 5: TOP importné komodity SR v roku 2019 (v €)

Komodita podľa kapitol harmonizovaného systému	Dovoz	Podiel (%)
85 Elektrické stroje, prístroje a zariadenia a ich časti a súčasti	14 969 511,20	20,4
87 Vozidlá, iné ako koľajové, ich časti a príslušenstvo	12 576 196,10	17,1
84 Jadrové reaktory, kotly, stroje, prístroje, zariadenia; ich časti, súčasti	9 290 316,20	12,6
27 Nerastné palivá, minerálne oleje; bitúmenové látky; minerálne vosky	5 628 775,20	7,7
39 Plasty a výrobky z nich	2 980 523,40	4
Celkový dovoz	73 495 576,70	100

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Štatistického úradu SR.[cit-2021-02-23]

Ako vyplýva z tabuľky, v roku 2019 hodnota importovaných tovarov predstavovala 73,5 mil. €. Až polovicu (50,1 %) celkového importu v roku 2019 tvorili 3 druhy kapitol harmonizovaného systému, menovite:¹¹⁰

- elektrické stroje, prístroje a zariadenie a ich časti a súčasti, v podiele 20,4 %,
- vozidlá, iné ako koľajové, ich časti a príslušenstvo, v podiele 17,1 %,
- jadrové reaktory, jadrové kotly, stroje, prístroje, zariadenia; ich časti a súčasti, v podiele 12,6 %.

Významnými importnými komoditami boli aj nerastné palivá, minerálne oleje; bitúmenové látky a minerálne vosky, v podiele 7,7 %, plasty a výrobky z nich, v podiele 4 % na celkovom dovoze Slovenskej republiky za rok 2019.¹¹¹

¹¹⁰ Vlastné spracovanie podľa údajov Štatistického úradu SR.[cit-2021-02-23]

¹¹¹ Tamtiež

Tabuľka č. 6: TOP exportné komodity SR v roku 2019 (v €)

Komodita podľa kapitol harmonizovaného systému	Vývoz	Podiel (%)
87 Vozidlá, iné ako koľajové, ich časti a príslušenstvo	23 888 254,40	32
85 Elektrické stroje, prístroje a zariadenia a ich časti a súčasti	13 596 919,20	18,2
84 Jadrové reaktory, kotly, stroje, prístroje, zariadenia; ich časti, súčasti	9 240 447,40	12,4
72 Železo a oceľ	2 956 056,00	4
39 Plasty a výrobky z nich	2 144 761,00	2,9
Celkový vývoz	74 565 959,10	100

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Štatistického úradu SR.[cit-2021-02-23]

V roku 2019 predstavovala hodnota exportovaných tovarov 74,5 mil. €. Až dve tretiny (62,6 %) celkového exportu v roku 2019 tvorili tri druhy kapitol harmonizovaného systému menovite;¹¹²

- vozidlá, iné ako koľajové, ich časti a príslušenstvo, v podiele až 32 %,
- elektrické stroje, prístroje a zariadenie a ich časti a súčasti, v podiele 18,2 %,
- jadrové reaktory, kotly, stroje, prístroje, zariadenia; ich časti a súčasti, v podiele 12,4 %.

Významnými importnými komoditami boli aj nerastné palivá, minerálne oleje; bitúmenové látky a minerálne vosky, v podiele 7,7 %, plasty a výrobky z nich, v podiele 4 % na celkovom dovoze Slovenskej republiky za rok 2019.¹¹³

Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu Slovenskej republiky

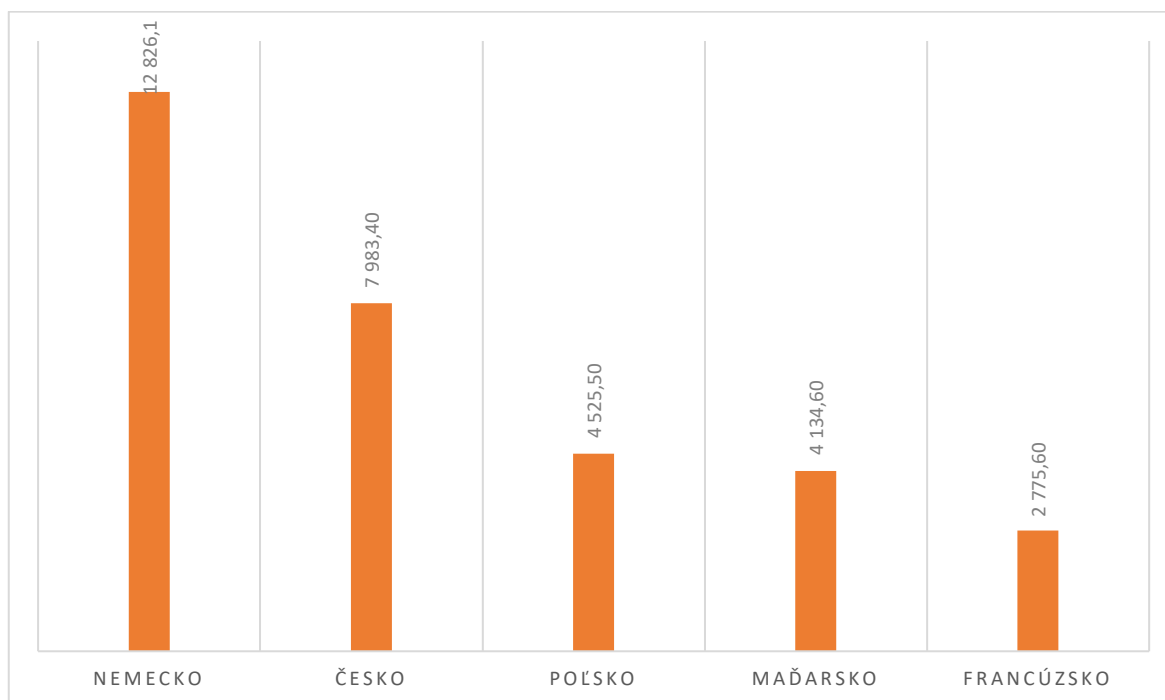
Teritoriálna štruktúra zahraničného obchodu sa mení pôsobením integrácie, globalizácie, silnejúcemu rastu vplyvu transnacionálnych korporácií, vyspelosti jednotlivých ekonomík, ktoré tvoria zoskupenia (napr. EÚ). V tejto súvislosti hovoríme aj o liberalizačných trendoch, o prograse vo vedeckom výskume či technológiách, ktoré ovplyvňujú teritoriálnu štruktúru SR.¹¹⁴

¹¹² Vlastné spracovanie podľa údajov Štatistického úradu SR.[cit-2021-02-23].

¹¹³ Tamtiež

¹¹⁴ KAŠŤÁKOVÁ, Elena- DRIENIKOVÁ, Kristína- ZUBALOVÁ, Ľubica. Impact of the geopolitical changes on the EU foreign trade relations with selected territories: Implications for the Slovak economy, 1. vyd. Petrohrad : ST Petersburg University Press, 2019. s. 163-164, ISBN 978-5-288-05988-9.

Graf č. 10: Najdôležitejší obchodní partneri SR za rok 2019 (v mil. €)

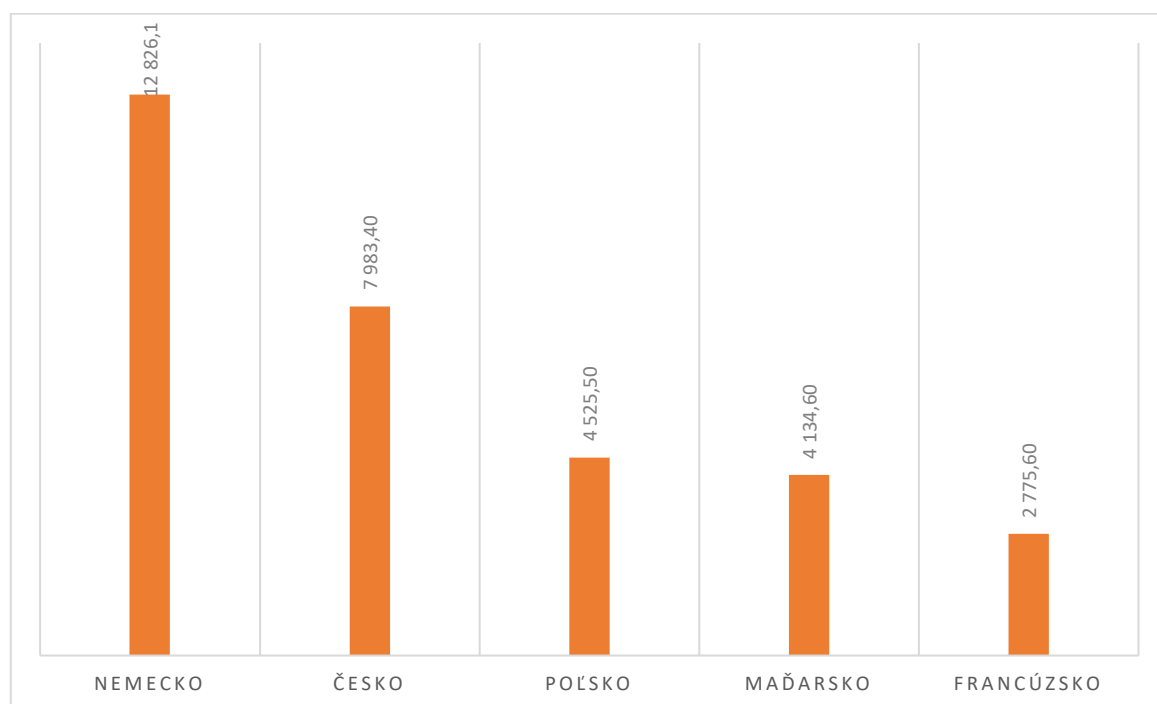

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Ministerstva hospodárstva SR, 2019.[cit-2021-02-24]

Medzi významných obchodných partnerov SR pre vývoz patrili v roku 2019 v poradí: 1. Nemecko, 2. Česko, 3. Poľsko, 4. Francúzsko, 5. Maďarsko, najmä pre vývoz áut a elektroniky. Detailné hodnoty vyvezených tovarov jednotlivo podľa krajín sú zobrazené v tabuľke č. 9.¹¹⁵

¹¹⁵ Vlastné spracovanie podľa údajov Ministerstva hospodárstva SR, 2019.[cit-2021-02-24].

Graf č. 11: Najdôležitejší obchodní partneri SR pre dovoz za rok 2019 (v mil. €)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Ministerstva hospodárstva SR, 2019.[cit-2021-02-24]

Medzi významných obchodných partnerov SR pre dovoz patrili v roku 2019 v poradí: 1. Nemecko, 2. Česko, 3. Poľsko, 4. Maďarsko, 5. Francúzsko. Detailné hodnoty vyvezených tovarov jednotlivo, podľa krajiny, sú zobrazené v tabuľke č. 10.¹¹⁶

3.1.5 Aktuálne geopolitické udalosti ovplyvňujúce postavenie EÚ v medzinárodnom obchode

V súčasnosti sa Európska únia ocitá v neľahkej situácii, čelí mnohým výzvam, ktoré predstavujú zmenu geopolitického prostredia pre EÚ. Hovoríme o geopolitike, ktorá je syntézou geografie, histórie a politickej stratégie.¹¹⁷ Ide predovšetkým o moc v medzinárodných vzťahoch, pod ktorou sa rozumie ochrana autonómie štátu od vonkajších politických síl alebo iných vplyvov, ktoré obmedzujú národnú suverenitu. Pre analýzu súčasných vzťahov EÚ je nevyhnutné štúdium historických vzťahov, ktoré predstavujú kľúčovú úlohu pre budúci vývoj medzi mocnosťami.¹¹⁸ Medzi aktuálne geopolitické udalosti patrí, bezpochyby, vystúpenie Spojeného kráľovstva a Severného

¹¹⁶ Vlastné spracovanie podľa údajov Ministerstva hospodárstva SR, 2019.[cit-2021-02-24].

¹¹⁷ SLOAN, Geoffrey. The Geopolitics of Post-Brexit Britain. In Foreign Policy Research Institute. [online]. 11.6.2020.[cit-2021-02-28]. Dostupné na: <https://www.fpri.org/article/2020/06/the-geopolitics-of-post-brexit-britain/>

¹¹⁸ GROSSE, Grzegorz, Tomasz. Brexit: A Geopolitical Perspective. In Warsawinstitute.[online]. 8.11.2019.[cit-2021-02-28]. Dostupné na: <https://warsawinstitute.org/brexit-geopolitical-perspective/>

Írsko z EÚ, vzostup Číny a napäté vzťahy medzi EÚ a Ruskou federáciou, ktoré ovplyvňujú budúce postavenie EÚ v medzinárodnom obchode. V tejto súvislosti je potrebné si pripomenúť riešenie klimatickej krízy, ktoré nezávisí len od dosahovania vytýčených ekologických cieľov v rámci EÚ, ktoré globálne tvoria iba 10 % znečistenia. Primárne je využitie ekonomického a politického vplyvu EÚ zagitovať zvyšnú časť sveta, aby nasledovali konkrétne ekologické princípy, vďaka čomu je možné dosiahnuť redukciiu svetového problému klimatických zmien na globálnej celosvetovej úrovni.¹¹⁹

3.1.5.1 *Brexit*

Nepochybným faktom je, že dezintegrácia EÚ, spôsobená vystúpením Spojeného kráľovstva a Severného Írska, bude mať značný vplyv na nasledujúce obdobie fungovania EÚ. Akronym „brexit“ vznikol z anglických slov „Britain“ a „exit“, ktorý znamená vystúpenie Spojeného kráľovstva a Severného Írska z EÚ. Primárnymi dôvodmi na odchod boli najmä strata suverenity, migrácia, legislatíva EÚ, skepticizmus voči euru a taktiež aj vysoké finančné príspevky do rozpočtu Európskej dohody.¹²⁰

Zdlhavé rokovania boli oficiálne zahájené aktiváciou článku č. 50 „Zmluvy o fungovaní EÚ“. Obchodná dohoda medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom bola ohrozená až do posledných chvíľ rokovania, teda do 24. decembra 2020. Vychádzame z predpokladu, že geopolitika do značnej miery ovplyvnila napätú atmosféru, ktorá prebiehala počas rokovaní medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom v dôsledku hrozby tzv. „tvrdého brexitu“, v širšom slova zmysle vystúpeniu koloniálnej mocnosti z bloku bez dohody. Hlavnými vyjednávačmi sú Michal Barnier na strane EÚ a minister pre vystúpenie z EÚ David Davis na strane Spojeného kráľovstva. Oficiálne obidve strany podpísali 1 200 stranovú obchodnú dohodu medzi Spojeným kráľovstvom a Európskou úniou dňa 30. decembra 2020.¹²¹

Od tohto dátumu sa oficiálne stalo Spojené kráľovstvo tretou krajinou pre EÚ. Avšak z dohody vyplýva, že medzi Britániou a blokom nebudú žiadne nové clá ani kvóty. Problémom môže byť vystúpenie z jednotného trhu a colnej únie v EÚ s 500

¹¹⁹ LEHNE, Stefan. How the EU Can Survive in a Geopolitical Age. In Carnegieendowment.[online]. 02.2020.[cit-2021-02-28]. 2-9 s. Dostupné na: https://carnegieendowment.org/files/2-24_Lehne-EU_Geopolitics.pdf

¹²⁰ MCBRIDE, James, What Brexit Means. In Council Foreign Relations. [online]. 22.7.2019.[cit-2021-02-28]. Dostupné na: <https://www.cfr.org/backgrounder/what-brexit-means>

¹²¹ Rokovania medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom o budúcom vzťahu. In Consilium. [online]. [cit-2021-02-28]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/eu-uk-negotiations-on-the-future-relationship/>

miliónmi osôb (aj keď bolo zavedené odstránenie ciel), obchod medzi nimi už čelí mnohým novým regulačným prekážkam, počnúc colnými kontrolami až po certifikácie, ktoré spomaľujú obchod a zapríčiňujú vznik nových nákladov. Problémom je najmä, že „pobrexítová“ obchodná dohoda sa nevzťahuje na služby, hoci až 80 % britského vývozu do EÚ tvoria služby.¹²²

Naopak, pre Nemecko je charakteristické, že je exportérom hotových výrobkov. Medzi hlavné exportné komodity patria automobily. Preto predpokladáme mierny pokles exportu automobilov z Nemecka do Spojeného kráľovstva, najmä pre obchodné bariéry. Avšak pre Nemecko brexit znamená posilnenie už prevládajúceho postavenia štátu – Nemecka, hoci Berlín stratil partnera, od ktorého získaval podporu pri debatách na trhu v EÚ. „Rozvod“ Únie a Spojeného kráľovstva povedie k zvýšenému úsiliu USA o budovanie vzťahov s Nemeckom a Francúzskom, najmä so zameraním na hospodársku vedúcu úlohu Nemecka a vojenskú vedúcu úlohu Francúzska v EÚ.¹²³ A taktiež otvára príležitosti na bilaterálne obchodné dohody v rámci medzinárodného obchodu, prioritou pre EÚ bude pravdepodobne vzťah s USA a Japonskom.¹²⁴

Zdá sa, že najmenej budú ekonomicky postihnuté brexitom menšie štáty, hovoríme o štátoch v strednej a východnej Európe. Mali by sme si predovšetkým uvedomiť, že brexit môže pre niektoré krajiny znamenať aj pozitívny krok, ako príklad môžeme uviesť Poľsko alebo Rumunsko. Tieto krajiny majú problém s nedostatkom pracovných síl, najmä kvôli „odlivu mozgov“ do zahraničia. Repatriácia pracovných síl by mohla priaznivo ovplyvniť hospodárske odvetvia krajín.¹²⁵

Otázkou je, či odchod Spojeného kráľovstva z EÚ posilní Úniu ako významného aktéra na medzinárodnej scéne, alebo, naopak, oslabí. Je zrejmé, že Únia je ochudobnená o finančné príspevky Spojeného kráľovstva, taktiež oslabená vo vojenskej oblasti. Hoci by sa brexit mohol postarať o rast protieurópskeho sentimentu a povzbudiť tzv. „vydieračskú taktiku“ nacionalistických vodcov, napr. v Poľsku, Maďarsku a Francúzsku, nie je

¹²² GROSE, Thomas. Uncertainty U.K trade with Europe. In USnews.[online].4.1.2021.[cit-2021-02-28]. Dostupné na: <https://www.usnews.com/news/best-countries/articles/2021-01-04/after-brexít-new-questions-face-the-future-of-uk-eu-trade>

¹²³ Voľne podľa OLIVER, Tim- WILIAMS, Michaela, John. Brexit and the Future of the US-EU and US-UK relationship.[online]. Dostupné na: <http://eprints.lse.ac.uk/66371/1/Flux%201.pdf>

¹²⁴ Whiteman: Po brexíte dôjde k zmene rovnováhy medzi malými a veľkými štátmi. In HLAVNÉ SPRÁVY.SK. [online]. 1.2.2020.[cit-2021-02-28]. Dostupné na: <https://www.hlavnespravy.sk/whitman-brexite-dojde-zmene-rovnovahy-malymi-velkymi-statmi/2038384>

¹²⁵ Tamtiež

vylúčené, že sa na geopolitickom poli môžu vyskytnúť nové príležitosti pre EÚ práve vďaka brexitu.¹²⁶

Brexit ohrozil aj tzv. „soft power“ EÚ (ktorá je súčasťou zahraničnej politiky EÚ, keďže Spojené kráľovstvo má vybudované široké diplomatické siete na medzinárodnej scéne).¹²⁷ Jednou z možností pre budúcnosť by mohlo byť chápanie Británie ako „multipolárnej strednej sily“, budovanie ad hoc koalícií s inými štátmi v závislosti od aktuálnych udalostí.¹²⁸

3.1.5.2 Vzťahy EÚ s Ruskou federáciou

V prvom rade je potrebné uviesť dôvody, prečo sú vzťahy medzi ekonomickým blokom a Ruskou federáciou už dlhodobo narušené. Jedným z nich bola ilegálna anexia Krymu Ruskom, pre ktorú v roku 2014 EÚ uvalila Rusku niekoľkostupňové sankcie. Prvý stupeň sankcií znamenal prerušenie diplomatických stykov a plánovaných bilaterálnych summitov, druhý stupeň predstavoval individuálne reštriktívne opatrenia prostredníctvom zmrazenia aktív a cestovné obmedzenia, tretí stupeň ekonomických sankcií hovorí najmä o obmedzeniach voči energetickému, finančnému a obrannému ruskému sektoru a ďalšie obmedzenia týkajúce sa hospodárskej kooperácie EÚ s Krymom a Sevastopoľom. Ako príklad môžeme uviesť zákaz dovozu tovaru z Krymu a Sevastopoľu, obmedzenie obchodu a investícií, zákaz poskytovania služieb v rámci cestovného ruchu a zákaz vývozu určitého druhu tovaru.¹²⁹

Ďalším problémom sú útoky na opozičného politika Alexandra Navalného. Únia uvalila individuálne sankcie prostredníctvom zmrazenia aktív a cestovných reštrikcií pre ruských predstaviteľov, ktorí sa podieľali na otrave Navalného nervovo-paralytickou látkou Novičokom. Navalnyj bol odsúdený v roku 2014 kvôli kauze Yves Rocher. Reálnym faktom je, že zatknutie nastalo až v roku 2021, čo nasvedčuje, že bolo politicky

¹²⁶ BLOCKMANS, Steven- EMERSON, Michael. Brexit's Consequences for the UK and the EU. In CEPS.[online]. 6.6.2016.[cit-2021-02-28]. Dostupné na :<https://www.ceps.eu/ceps-publications/brexit-consequences-for-the-uk-and-the-eu/>

¹²⁷ PATEL, Oliver- REH, Christine. Brexit: The Consequences for the EU's Political System. In UCL.[online].[cit-2021-03-01]. s. 2-5. Dostupné na: <https://www.ucl.ac.uk/constitution-unit/sites/constitution-unit/files/briefing-paper-2.pdf>

¹²⁸ RIGHT, Georgina. Britain after Brexit and the impact on the geopolitical landscape. In Weforum.[online]. 24.9.2018.[cit-2021-03-01]. Dostupné na:<https://www.weforum.org/agenda/2018/09/britain-after-brexit-and-the-impact-on-the-geopolitical-landscape/>

¹²⁹ KOCHAJDOVÁ, Monika. Geopolitické postavenie Ruska na Ukrajine v roku 2014. In Euba. [online]. 01.2020.[cit-2021-03-01] s. 83-84. Dostupné na: https://euba.sk/www_write/SK/ekonomicke-rozhlad/2020/er1_2020_kochajdova_fulltext.pdf

motivované.¹³⁰ Následne EÚ uvalila sankcie voči vysokopostaveným ruským predstaviteľom za porušovanie a zneužívanie ľudských práv. Ako príklad môžeme uviesť neopodstatnené zatýkanie a zadržiavanie osôb či utláčanie slobody prejavu. Zo sankcií vyplýva napríklad zákaz cestovania a zmrazenie majetku a ďalšie iné reštriktívne opatrenia pre osoby, na ktoré sú sankcie uvalené. Aktuálne sa reštriktívne opatrenia v súvislosti s krízou na Ukrajine vzťahujú na 177 osôb a 48 subjektov.¹³¹

Výzvou pre vzťahy medzi EÚ a Ruskom je aj budovanie plynovodu Nord Stream 2. Ide o kontroverzný projekt, ktorý sa začal budovať približne pred 3 rokmi. Únia vyzvala, aby sa okamžite zastavila výstavba plynovodu, ktorý spája pod Baltským morom Nemecko priamo s Ruskom.¹³² Napriek zavedeniu hospodárskych sankcií USA a rezolúcii zo strany Európskeho parlamentu, aj vnútropolitckej diskusii v Nemecku, dostavba plynovodu aktuálne v dánskych vodách prekvapivo pokračuje.¹³³

Keďže dôležitú rolu medzi EÚ a Ruskom hrajú energetické zdroje, Rusko predstavuje pre EÚ hlavného dodávateľa energie. Cieľom spoločnej politiky v oblasti energetickej bezpečnosti je diverzifikovať import energetických zdrojov, aby EÚ nebola závislá na jednom zdroji, výstavbou ďalšieho plynovodu by sa závislosť Európy od Ruskej federácie iba prehĺbila.¹³⁴

Stanoviskom zo strany EÚ je, že sa porušuje spoločná politika v oblasti energetickej bezpečnosti.¹³⁵ Číselné údaje potvrdzujú, že príjem ruského objemu do Nemecka by sa zdvojnásobil, v porovnaní s kapacitami pre Nord Stream 1, taktiež tzv. „tranzitné štáty“ – Ukrajina, Bielorusko, Slovensko a Česko by boli ochudobnené o tzv. „tranzitné platby“.¹³⁶

¹³⁰ KRASNOVSKÝ, Branislav. Novičok, Jed ruskej tajnej služby alebo dezinformácia Západu. In Christianitas.[online]. 16.10.2020.[cit-2021-02-04]. Dostupné na:<https://www.christianitas.sk/novicok-jed-ruskej-tajnej-sluzby-alebo-dezinformacia-zapadu/>

¹³¹ VYKONÁVACIE NARIADENIE RADY (EÚ) 2021/371.(2021).[cit-03-19]. s. 1-5. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2021:0711:FULL&from=EN>

¹³² STEVENS, Jordan. Nord Stream 2 explained: What it is and why it's proving controversial. In CNBC. [online].21.5.2019.[cit-2021-03-01]. Dostupné na: <https://www.cnbc.com/2019/05/21/nord-stream-2-explained-what-it-is-and-why-its-proving-controversial.html>

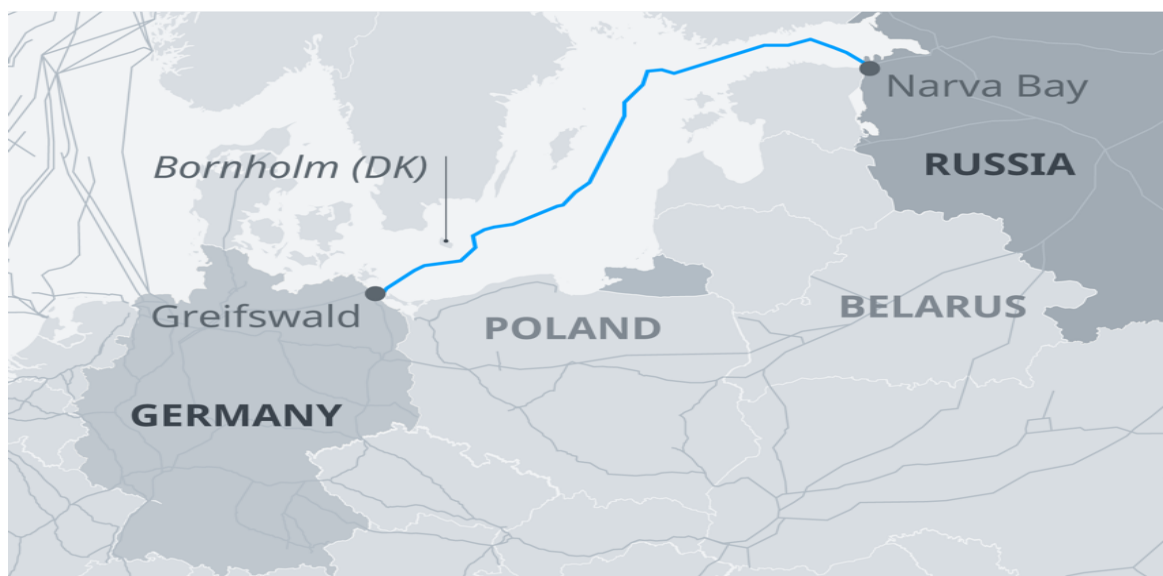
¹³³ Nord Stream 2 work continues. In Argusmedia. 2021.[cit-2021-03-19]. Dostupné na:<https://www.argusmedia.com/en/news/2193735-nord-stream-2-work-continues>

¹³⁴ STEVENS, Jordan. Nord Stream 2 explained: What it is and why it's proving controversial. In CNBC. [online]. 21.5.2019.[cit-2021-03-01]. Dostupné na: <https://www.cnbc.com/2019/05/21/nord-stream-2-explained-what-it-is-and-why-its-proving-controversial.html>

¹³⁵ EUROPARL.EUROPA.EU. Čo je príčinou napätých vzťahov medzi EU a Ruskom. In Europarl. [online].4.2.2021.úcit-2021-03-01]. Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/headlines/world/20210128STO96606/co-je-pricinou-napatych-vztahov-medzi-eu-a-ruskom>

¹³⁶ FRIED, Daniel et. al. Reconciling transatlantic differences over Nord Stream 2. In: Atlantic Council. [cit-2021-03-01]. Dostupné na: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/energysource/reconciling-transatlantic-differences-over-nord-stream-2/>

Otázkou je, za akým účelom by mal byť plynovod vybudovaný, dlhodobo diskutovaný projekt, kde jedna strana, napr. Nemecko a Rusko, presadzujú názor, že ide o „čisto“ ekonomický projekt a, naopak, druhá strana odborníkov (vrátane EÚ) hovorí o geopolitických faktoroch, ktoré je potrebné mať na zreteli. Geopoliticky (aj ekonomicky) by Nord Stream 2 mohol oslabiť Európu a Rusko získať vplyv.¹³⁷

Obrázok č. 1: Nord Stream 2

Zdroj: DW.COM. Nordstream 2: Construction resumes in Danish waters.[cit-2021-03-01]. Dostupné na: <https://www.dw.com/en/nord-stream-2-construction-resumes-in-danish-waters/a-56482599>

Obrázok č. 1 zobrazuje, kam smeruje plynovod, ktorý je vedený z Ruskej federácie. Vidíme, ako plynovod, ktorý spája najväčšiu ekonomiku Európy a najväčšieho producenta zemného plynu, obchádza pôvodnú tranzitnú zónu, čo spôsobuje oslabenie regiónov v rámci strednej a východnej Európy.¹³⁸

Napriek výzvam, ktorým v súčasnosti čelí vzťah medzi federáciou a Úniou, nesmieme zabúdať na ich spoločné záujmy, ak hovoríme o izraelsko-palestínskom konflikte alebo iránskej jadrovej dohode. Ako príklad môžeme uviesť aj vzťahy v oblasti investícií medzi ekonomickým blokom a federáciou.¹³⁹

¹³⁷ FRIED, Daniel et. al. Reconciling transatlantic differences over Nord Stream 2. In: Atlantic Council. [cit-2021-03-01]. Dostupné na: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/energysource/reconciling-transatlantic-differences-over-nord-stream-2/>

¹³⁸ Tamtiež

¹³⁹ Čo je príčinou napätých vzťahov medzi EU a Ruskom. In Europarl. [online].4.2.2021.úcit-2021-03-01]. Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/headlines/world/20210128STO96606/co-je-pricinou-napatych-vztahov-medzi-eu-a-ruskom>

3.2 Dôsledky koronakrízy a jej dosahy na medzinárodný obchod EÚ

Ako zmení EÚ pandémie spôsobená šírením vírusu COVID-19, či sa posilní rastúca ideológia euroskeptizmu, alebo členské štáty konečne pochopia, v čom spočíva pridaná hodnota členstva Únie, to sa dozvieme v priebehu najbližších rokov.¹⁴⁰ Pandémia COVID-19 je hlavnou témou diskusií vo svete už viac ako jeden rok, hoci prvé prípady nakazených Covid-19 v rámci EÚ boli odhalené vo Francúzsku v januári 2020.¹⁴¹

Môžeme konštatovať, že vypuknutie pandémie COVID-19 výrazne ovplyvnilo fungovanie medzinárodného obchodu, či už hovoríme o hospodárskych subjektoch v rámci EÚ, alebo mimo EÚ. Predpokladáme koniec globalizácie „takej“ ako ju všetci poznáme.¹⁴²

Tvrdenie vyplýva vzhľadom ku skutočnosti, že už viac ako storočie sa výroba čoraz viac globalizuje. Dopad epidémie na zložité zásobovacie reťazce je značný, aj keď sa obmedzenia netýkajú priamo pohybu tovaru, ale sú spojené s pohybom osôb (pracovných síl) alebo so zatvorením výrobných miest či iných prevádzok.¹⁴³ Dôsledkom je výrazné zasahovanie do zásobovacích reťazcov, ktoré narušuje výrobu tovaru závislého na dovoze určitého materiálu potrebného pri výrobe. Tu je na mieste si položiť otázku, či z výhod vyplývajúcich z liberalizácie obchodu profitujú krajiny rovnomerne.¹⁴⁴

EÚ podnikla niekoľko opatrení na elimináciu dôsledkov globálnej krízy. Ako príklad môžeme uviesť udelenie výnimiek pri splatnosti prepravných dokumentov, novelizáciu zákonov na úrovni EÚ či revíziu pôvodne naplánovaných projektov.

3.2.1 Medzinárodný obchod v rámci EÚ v období pandémie

Vlády členských štátov EÚ (aj mimo EÚ) boli a stále sú nútené zaviesť prísne obmedzenia a tzv. „lockdown“ pre boj s koronavírusom. Obmedzenia, týkajúce sa najmä zatvorenia niektorých prevádzok a limitácie voľného pohybu osôb. Dňa 2. marca 2020

¹⁴⁰ KRASTEŤ, Ivan. Európa a pandémie. 1.vyd, Bratislava: Absynt, 2020. s. 14. ISBN 978-80-8203-183-9.

¹⁴¹ Cumulative number of coronavirus (COVID-19) cases in Europe between January 25, 2020 and March 7, 2021. In Statista. 2021 [cit-2021-03-02]. Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/1102896/coronavirus-cases-development-europe/>

¹⁴² KRASTEŤ, Ivan. Európa a pandémie. 1.vyd, Bratislava: Absynt, 2020. s. 14. ISBN 978-80-8203-183-9

¹⁴³ Guidance on the compilation of statistics on intra-eu trade in goods in the context of the covid-19 crisis. In EC.EUROPA.EU. 2020. [cit-2021-03-04]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/10186/10693286/Intra-EU_trade_goods_guidance.pdf

¹⁴⁴ BARLOW, Pepita. COVID-19 and the collapse of global trade : building an affective public health response. In The Lancet. 2021.[cit-03-04]. Dostupné na internete: [https://www.thelancet.com/journals/lanplh/article/PIIS2542-5196\(20\)30291-6/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanplh/article/PIIS2542-5196(20)30291-6/fulltext)

predsedníčka EK Ursula von der Leyen zostavila tzv. „tím na koordináciu pandémie“, ktorý tvorí päť eurokomisárov – Janez Lenarčič, Stella Kyriakides, Ilva Johansson, Adina Vălean a Paolo Gentiloni. Tím, ktorý je zodpovedný za vedenie boja proti koronavírusu, sa riadi tromi významnými piliermi, a to 1. oblasť medicíny, 2. mobilita, 3. ekonomika.¹⁴⁵

Dňa 8. apríla 2020 bola zriadená ďalšia nová pracovná skupina s názvom Single Market Enforcement Task Force (SMET). Podstatou vytvorenia novej pracovnej skupiny je presadzovať princípy a pravidlá jednotného trhu a odstrániť obmedzenia pohybu tovaru, keďže „lockdown“ nepriamo vplýval aj na medzinárodný pohyb tovaru.¹⁴⁶ Hovoríme o niekoľkých zmenách, ktoré nastali v rámci obchodnej politiky EÚ. Ako príklad môžeme uviesť bariéry obchodu so zdravotníckymi pomôckami, poľnohospodárskymi a potravinárskymi výrobkami, ktoré boli odstránené, s cieľom dodať základný tovar na domáci trh v čo možno najkratšom časovom rámci.¹⁴⁷

Reakcie vlád členských štátov na boj s pandemiou sa líšili, napríklad v rámci EÚ zaviedli v roku 2020 najprísnejšie opatrenia krajiny Taliansko, Španielsko a Francúzsko. Reštrikcie sa týkali limitácie voľného pohybu obyvateľstva. Monitorizácia dodržiavania opatrení bola vykonávaná za pomoci zložiek ozbrojených síl. Tzv. „formou zodpovednosti na ľudoch“ sa rozhodli ísť napríklad vo Švédsku a v Holandsku počas prvej vlny pandémie.¹⁴⁸ V prípade severskej krajiny hovoríme o akejsi výnimke v rámci Európy, pretože v roku 2020 zaviedla minimálne opatrenia na zastavenie šírenia vírusu, v porovnaní s ostatnými európskymi krajinami.¹⁴⁹

Koronakríza v Európe vypukla v januári 2020, po prvýkrát bola pozitívne testovaná osoba na COVID-19 vo Francúzsku, ktorá navštívila Čínu v uplynulom období.¹⁵⁰ Odvtedy počet nakazených v rámci Európy exponenciálne rástol. EÚ preto začala podnikáť kroky na boj s koronavírusom, ktoré počas roka priniesli kolísavé výsledky, dokonca sa situácia v určitých obdobiach v rámci roka 2020 stabilizovala.

¹⁴⁵ Timeline of ECDCs response to COVID-19. In ECDC.EUROPA.EU. 2020. [cit-2021-03-05]. Dostupné na: <https://www.ecdc.europa.eu/en/covid-19/timeline-ecdc-response>

¹⁴⁶ Coronavirus: EU global response to fight the pandemic. In EC.EUROPA.EU. 2020. [cit-2021-03-28]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/mex_20_631

¹⁴⁷ EVENETT, Simon. Trade policy responses to the COVID-19 pandemic: Evidence from a new. In Voxeu. [cit-2021-03-04]. 1-2s. Dostupné na: [datasethttps://voxeu.org/article/trade-policy-responses-covid-19-pandemic-new-dataset](https://voxeu.org/article/trade-policy-responses-covid-19-pandemic-new-dataset)

¹⁴⁸ SABAT, Iryna et. Al. United but divided: Policy responses and peoples's perceptions in the EU during the COVID-19 outbreak. In ScienceDirect s. 909-910. [cit-2021-03-05]. Dostupné na: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0168851020301639?via%3Dihub>

¹⁴⁹ Covid-19: Still No Sign of Lockdown for Sweden. In Institut Montaigne. 2020. [cit-2021-03-04]. Dostupné na: <https://www.institutmontaigne.org/en/blog/covid-19-still-no-sign-lockdown-sweden>

¹⁵⁰ Timeline of ECDCs response to COVID-19. In ECDC.EUROPA.EU. 2020. [cit-2021-03-05]. Dostupné na: <https://www.ecdc.europa.eu/en/covid-19/timeline-ecdc-response>

Medzi prvé opatrenia zo strany EÚ patrili repatriácia občanov a odstránenie obmedzení, ktoré bránili voľnému pohybu na jednotnom trhu. Ďalej EÚ zverejnila usmernenia pre koordinovaný prístup riadenia hraníc, s cieľom chrániť verejné zdravie a zabezpečiť pohyb tovaru, základných služieb a pohybu pracovníkov. Situácia sa postupne v rámci roku 2020 zhoršovala, preto bolo potrebné zaviesť ďalšie opatrenia, nasledovalo teda spustenie tzv. „zelených pruhov“. Ide o zabezpečenie voľného bezproblémového cezhraničného priechodu pre všetky nákladné autá, resp. pre všetky typy tovarov.¹⁵¹ V marci 2020 Európska komisia taktiež prijala usmernenie zabezpečujúce hladký priebeh voľného pohybu pracovníkov v rámci EÚ. Usmernením sa objasnilo, ktorí pracovníci majú právo na cezhraničný pohyb v rámci EÚ alebo mimo EÚ, ak sa krajina, ktorá je súčasťou globálneho zásobovacieho reťazca, nachádza mimo EÚ.

Zároveň bola vytvorená platforma tzv. „sieť národných kontaktov“. Primárnym cieľom platformy je, aby boli členské štáty informované o opatreniach COVID-19 v iných krajinách v rámci EÚ. Platforma sa začala využívať v októbri 2020 a bola pomenovaná ako tzv. „brána interoperability EÚ“. Už v jednej aplikácii sú používatelia schopní dozvedieť sa o národných opatreniach v rámci EÚ, keďže funguje na princípe prepojenia viacerých aplikácií, ktoré boli zavedené v niektorých členských štátoch na národnej úrovni.¹⁵²

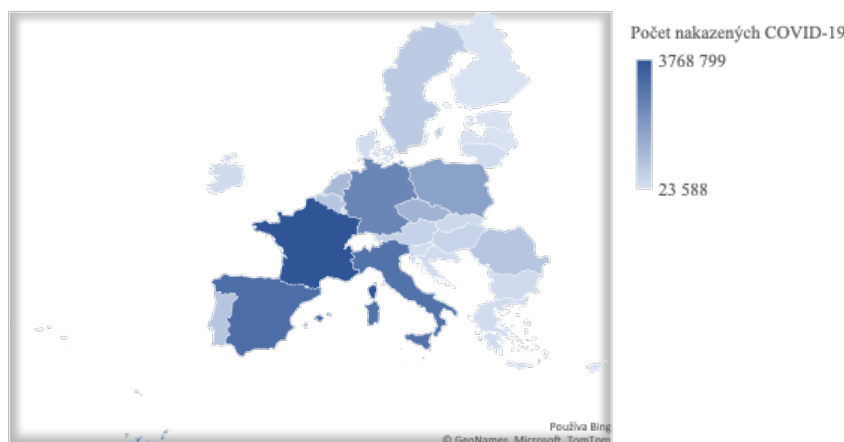
Napriek prijatým opatreniam sa znížila celková ponuka pracovnej sily. Z dôvodu, že sa museli pracovníci starať o deti kvôli zatvoreným školám alebo o chorých príbuzných a mali obavy z ochorenia, nemali záujem sa fyzicky zúčastniť výkonu práce. Problémom bol aj nedostatok sezónnych pracovníkov v oblasti poľnohospodárstva, a to ovplyvnilo najmä štáty do istej miery závislé na pracovnej sile tohto typu, ako Taliansko, Španielsko a Nemecko.¹⁵³

¹⁵¹ Coronavirus: Commission presents practical guidance to ensure continuous flow of goods across EU viac green lane. In EC.EUROPA.EU 2020. [cit-2021-03-05]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_510

¹⁵² The impact of the COVID-19 pandemic on global and EU trade. In TRADE.EC.EUROPA.EU. 2020.[cit-2021-03-05].1-2 s. Dostupné na: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/may/tradoc_158764.pdf

¹⁵³ Tamtiež

Graf č. 12: Nárast počtu prípadov COVID-19 v rámci EÚ v období január 202-marec 2021

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: COVID19.WHO.INT.[online].[cit-03-06-2021]. Dostupné na: <https://covid19.who.int/table>

Graf č. 12 zobrazuje doposiaľ (k 6. marcu 2021) zaznamenaný počet prípadov COVID-19 v rámci členských štátov EÚ. Podľa číselných údajov bolo najviac nakazených koronavírusom vo Francúzsku, s počtom nakazených až 3,8 mil., Španielsko bolo na druhom mieste, s počtom nakazených 3,1 mil. Tretou najviac postihnutou krajinou v rámci EÚ bolo Taliansko, s počtom nakazených skoro 3 mil. Naopak, najmenej postihnutými krajinami boli ostrovné štáty Malta, s počtom 23 588 a Cyprus, s číslom 36 004 nakazených k 6. marcu 2021.¹⁵⁴

V počiatočných fázach pandémie sa niektoré krajiny vydali cestou ekonomického nacionalizmu, v širšom slova zmysle vydali zákaz na export zdravotníckeho materiálu kvôli obave z nedostatku zásob určených pre svoju krajinu. Takýto typ obmedzení pôsobil nepriaznivo na globálne zásobovacie reťazce. Spôsobili to aj skutočnosti, ako zatváranie tovární či obmedzená kapacita pracovnej sily v prevádzkach alebo fabrikách, dôsledkom čoho vzniklo zníženie efektívnosti jednotného trhu. Aj číselné údaje potvrdzujú, že zásobovacie reťazce zaznamenali najdlhšie doby omeškania tovaru od mája 2000.¹⁵⁵

¹⁵⁴ Vlastné spracovanie podľa: COVID19.WHO.INT.[online].[cit-03-06-2021]. Dostupné na: <https://covid19.who.int/table>

¹⁵⁵ SZCZEPAŃSKI, Marcin. Single Market and the pandemic. Impacts, EU action and recovery. In Europarl. [online].[cit-2021-03-06]. s. 5-6 Dostupné na internete: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651974/EPRS_BRI\(2020\)651974_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651974/EPRS_BRI(2020)651974_EN.pdf)

Vzhľadom na to, že členské štáty uplatňujú na boj s koronavírusom opatrenia na národnej úrovni, jedným z dôsledkov je aj prerušenie just-in-time výroby. Ak sa nebude uplatňovať koordinovaný prístup v rámci EÚ, je pravdepodobné, že aktuálna kríza utvrdí rozdiely, ktoré zvyšujú vnútornú nerovnováhu, ako aj fiškálny rozdiel medzi jadrom a perifériami. Takáto priepasť sa taktiež prejavila počas krízy v roku 2008, keď sa krajiny eurozóny začali od seba navzájom výrazne odlišovať. Štúdia zrealizovaná v roku 2019 ukázala, že krajiny a regióny, ktoré sa nachádzajú bližšie ku geografickému jadru, t. j. Nemecko, Francúzsko, Belgicko, Holandsko a Dánsko, by mohli ťažiť z jednotného trhu viac ako regióny, ktoré sa nachádzajú na južnej a východnej periférii EÚ. Inak tomu je počas globálnej koronakrízy, keďže členské štáty reagujú na krízu rôzne práve kvôli predošlým skúsenostiam, resp. dlhom z kríz v minulosti. Väčšina z členských štátov je závislá na podnikateľskom sektore, ktorý bol, žiaľ, najviac zasiahnutý pandemiou.¹⁵⁶

Ako aj počas iných kríz, sme počas koronakrízy spozorovali zmenu správania u spotrebiteľov. Výrazne klesol dopyt po tovaroch, ktorý je označovaný ako „nepodstatný“, populácia v kríze uprednostnila tovary, ktoré sú nevyhnutné pre život (zdravotnícky tovar a potraviny), po ktorých sa výrazne zvýšil dopyt v spoločnostiach EÚ. Môžeme konštatovať, že kríza spôsobila obrovské šoky pre ponuku aj dopyt. Narušenie mobility občanov spôsobilo úpadok odvetví, ktoré sú závislé od sociálnej interakcie ľudí. V rámci jednotného trhu bolo najviac postihnutým odvetvím služby, ako príklad môžeme uviesť cestovný ruch či gastro priemysel. Obmedzenia uvalené členskými štátmi mali nesmierne ničujúci vplyv na maloobchod, objem obchodu klesol až o neuveriteľných 21,5 % v mesiacoch marec, apríl 2020.¹⁵⁷ Priemerný hrubý domáci produkt v rámci EÚ sa prepadol o 6,4 % v roku 2020.¹⁵⁸

Opatrenia, zavedené v záujme ochrany verejného zdravia, mali najväčší vplyv na pohyb osôb, teda aj na tranzit tovaru, keďže pohyb tovaru funguje prostredníctvom služieb poskytovaných ľudským kapitálom. Európska komisia sa preto rozhodla prijať balík opatrení na podporu dopravného alebo prepravného sektora, s cieľom zabezpečiť hladký priebeh pohybu tovaru v rámci EÚ. Ako príklad môžeme uviesť predĺženie platnosti preukazov, certifikátov, licencií či iných prepravných dokumentov potrebných pri preprave tovaru. Obmedzenia sa týkajú aj dočasného zrušenia kontrol vo všetkých typoch dopravy.

¹⁵⁶ SZCZEPAŃSKI, Marcin. Single Market and the pandemic. Impacts, EU action and recovery. In Europarl. [online].[cit-2021-03-06]. s. 5-6 Dostupné na internete: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651974/EPRS_BRI\(2020\)651974_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651974/EPRS_BRI(2020)651974_EN.pdf)

¹⁵⁷ Tamtiež

¹⁵⁸ Eurostat, 2020. [online].[cit.2021-03-05]

V leteckej doprave boli prijaté opatrenia v rámci služieb pozemnej obsluhy. Napríklad predĺženie zmlúv, ktoré by mali zabezpečiť ochranu pred komplikovanými tendrami. Prípadne boli prijaté rôzne iné ústupky, ktoré slúžia na zabránenie zablokovania letísk v prípade bankrotu spoločností, ktoré poskytujú služby v rámci pozemnej obsluhy. Ak hovoríme o námornej doprave, v príslušnom balíku opatrení boli navrhnuté aj zmeny ohľadom poplatkov v prístavoch, ktoré môžu byť zrušené, odložené alebo znížené v závislosti od prípadu. Komisia navrhla v rámci železničnej dopravy predĺžiť lehoty transponovania právnych predpisov EÚ. Lehoty boli predĺžené za účelom zaistenia bezpečnosti a interoperability železníc. Ďalšie opatrenia upravovali čas jazdy či odpočinku, zavedené boli kvôli nedostupným odpočívadlám.¹⁵⁹ Návrhy boli prijaté oficiálnym dokumentom Coronavirus Transport Support Package (Koronavírus balík na podporu dopravného sektoru) v máji 2020.¹⁶⁰

V apríli 2020 bola prvá vlna pandémie v niektorých krajinách Európy na zostupe alebo sa situácia stabilizovala. EÚ preto predstavila spoločný európsky plán na zrušenie opatrení v súvislosti so šírením vírusu COVID-19. Cieľom plánu je zabezpečiť koordinovaný prístup v odstraňovaní obmedzení počas trvania globálnej koronakrízy. Postupné odstraňovanie opatrení by malo prebiehať vo fázach, zároveň by malo zabezpečiť obnovenie neobmedzeného voľného pohybu, zrušenie hraničných kontrol. Každý členský štát by sa mal riadiť tromi kritériami pri zvažovaní uvoľňovania opatrení:¹⁶¹ 1. epidemiologické kritériá, 2. kapacita zdravotníckeho systému a 3. vhodná monitorovacia kapacita.

3.2.2 Medzinárodný obchod medzi EÚ a tretími krajinami v období pandémie

Reštriktívne opatrenia na zastavenie šírenia koronavírusu ovplyvnili aj obchod medzi EÚ a tretími krajinami. Globálna kríza spôsobila veľké škody pre svetové hospodárstvo porovnateľné s údajmi počas finančnej krízy v roku 2008. V súčasnej pandemickej situácii je problémom práve vysoký stupeň integrácie čínskeho hospodárstva do globálnych zásobovacích reťazcov, čo spôsobilo problém pri obchode medzi EÚ a Čínou už

¹⁵⁹ Coronavirus: Coronavirus: Transport support package. In Europarl. [online]. 05.2020. [cit-2021-03-05]. s. 1-2. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/651912/EPRS_ATA\(2020\)651912_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/651912/EPRS_ATA(2020)651912_EN.pdf)

¹⁶⁰ Tamtiež

¹⁶¹ OZNÁMENIE KOMISIE Smerom k fázovému prístupu k obnoveniu slobody pohybu a rušeniu kontrol na vnútorných hraniciach – COVID-19 (2020/C 169/03).[cit-2021-03-06]. Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0515\(05\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0515(05)&from=EN)

v decembri 2019, aj keď v tom období ešte nebol zaznamenaný žiaden prípad koronavírusu na území EÚ.¹⁶²

EÚ vyhlásila, že COVID-19 je spoločný nepriateľ. S jej partnermi po celom svete postupne rozvíja spoločný medzinárodný prístup k boju proti pandémie, k pomoci najzraniteľnejším a, v neposlednom rade, populácii v rozvojových krajinách a konfliktných zónach. Dôležitými zásadami v boji na zníženie dopadov globálnej krízy, ktorými by sa mali riadiť, sú: solidarita, partnerstvo a transparentnosť. Primárnymi cieľmi Únie v spoločnom boji s partnermi sú:¹⁶³

- 1.) vytvoriť spoločné zdroje určené na podporu vývoja liečiv,
- 2.) koordinácia v rámci globálnej hospodárskej obnovy,
- 3.) koordinovať znovuo tvorenie hraníc, akonáhle to schvália zdravotnícke orgány, so zameraním sa na najzraniteľnejšie regióny,
- 4.) boj proti dezinformáciám, ktoré môžu byť zneužívané na presadzovanie politických cieľov,
- 5.) spoločné zelené oživenie planéty.¹⁶⁴

V roku 2020 sa Únia rozhodla venovať 20 mld. € na podporu partnerských krajín v boji proti koronavírusu. Uprednostnila smerovanie finančných zdrojov do najzraniteľnejších krajín – Afriky, susedstva EÚ – západnému Balkánu; východným partnerským krajinám (Projekt solidarity Východného partnerstva); Blízkeho východu a severnej Afrike; časti Ázie a Tichomoria; Latinskej Ameriky; a Karibiku. Na zmiernenie socioekonomických dopadov koronakrízy zabezpečí EÚ 15,6 mld. €, v rámci balíka s názvom „Tím Európy“.

V máji 2020 zorganizovala Únia s jej partnermi online konferenciu na tému globálnej zdravotníckej krízy. Cieľom bolo vyjednať finančné zdroje na zvýšenie globálnej pripravenosti a zabezpečenie primeraného financovania vývoja vakcíny proti COVID-19.¹⁶⁵

Jedným z dôležitých faktorov, ktoré ovplyvňujú vývoj krízy, je oživenie hospodárstva. Predpokladáme, že zintenzívnenie obchodu medzi EÚ so zvyškom sveta bude v tomto

¹⁶² FRIEDT, Felix. The Triple effect of COVID-19 on Chinese exports: GVC contagion effects dominate export supply and import demand shocks. In Voxeu. [online].[cit-2021-03-06]. Dostupné na <https://voxeu.org/article/triple-effect-covid-19-chinese-exports>

¹⁶³ CHAPUIS, Nicolas. EU-China relations in the time of covid-19. In NCBI. [online]. 2020.[cit-2021-03-06]. Dostupné na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7243429/>

¹⁶⁴ CHAPUIS, Nicolas. EU-China relations in the time of covid-19. In NCBI. [online]. 2020.[cit-2021-03-06]. Dostupné na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7243429/>

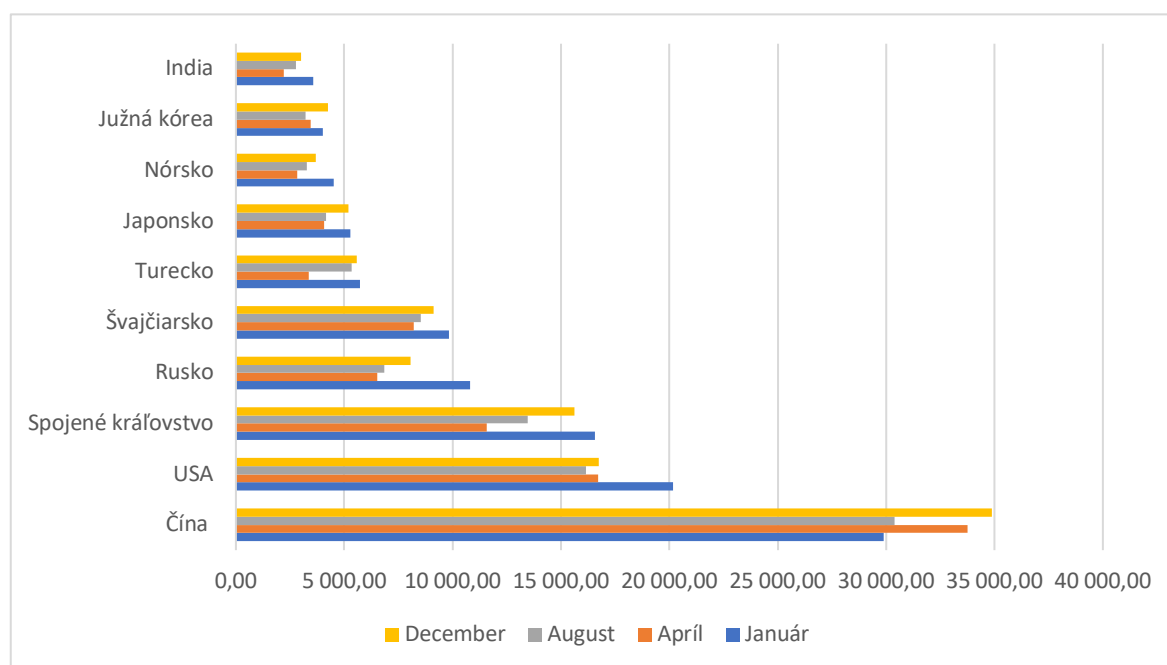
¹⁶⁵ Tamtiež

prípade kľúčové. Obchodný vzťah ekonomického bloku a Číny bude hrať významnú rolu, napomôcť tomu môže investičná dohoda medzi EÚ a Čínou, podpísaná v decembri 2020.

Zároveň nesmieme zabudnúť na zelené oživenie. Spoločné investície do inteligentných a ekologických riešení by mali byť budúcnosťou pre udržateľnejšiu planétu.

Koniec každej krízy prináša ponaučenie. Nie je tomu inak aj v súvislosti s koronakrízou. Ničivé dôsledky šírenia vírusu nás prinútili zamyslieť sa nad budúcnosťou. Ako príklad pre úspešnejšie zvládnutie potenciálnej pandémie by mali krajiny EÚ, aj mimo EÚ, zlepšiť kolektívnu pripravenosť. Snažiť sa eliminovať hrozby súvisiace s pandemiou, prípadne zvážiť reformu Svetovej zdravotníckej organizácie (WHO, World Health Organization).¹⁶⁶

Graf č. 13: EÚ import tovarov s hlavnými obchodnými partnermi v roku 2020 (v mil. €)

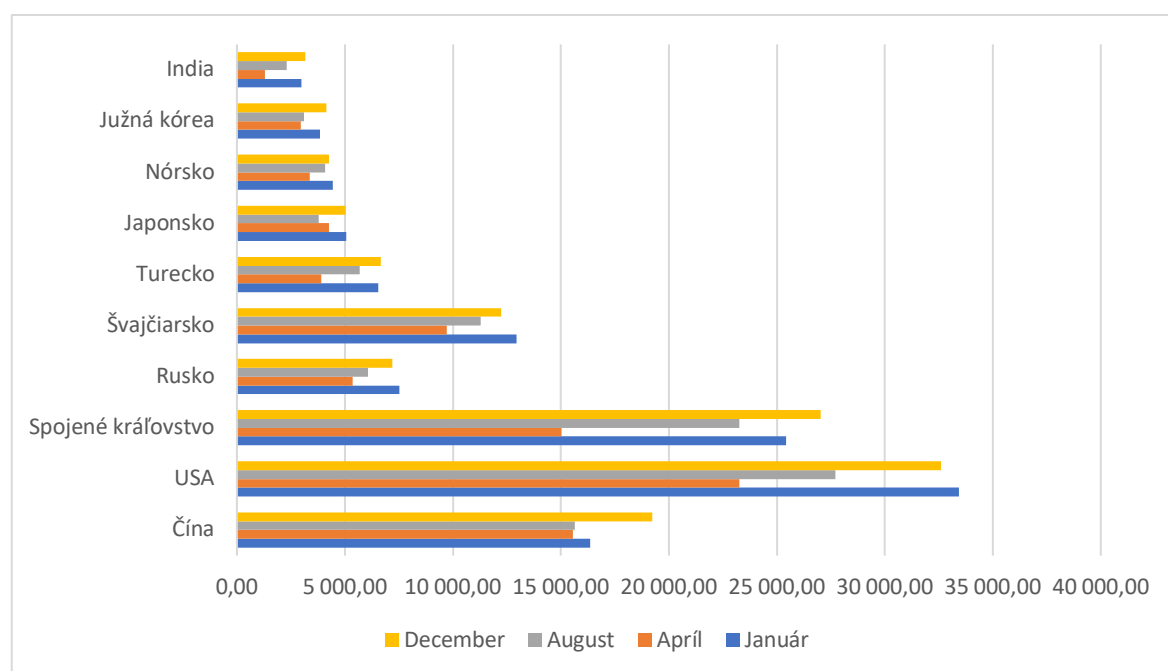
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu, 2020.[cit.2021-03-06]

Krajiny EÚ, s cieľom mitigovať riziko nákazy a spomaliť šírenie koronavírusu, zaviedli prísne opatrenia. Opatrenia obmedzili pohyb osôb, čo spôsobilo obmedzenie voľného pohybu tovaru. Počas roku 2020 boli zaznamenané výrazné zmeny vo vývoji obchodu medzi EÚ a tretími krajinami. V januári bolo najviac tovaru importovaného z Číny, a to 29 881,9 mil. € a najmenej z Indie, 3 581,6 mil. €. Import tovaru EÚ medzi januárom a aprílom exponenciálne klesal so všetkými obchodnými partnermi, s výnimkou Číny. EÚ

¹⁶⁶ CHAPUIS, Nicolas. EU-China relations in the time of covid-19. In NCBI. [online]. 2020.[cit-2021-03-06]. Dostupné na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7243429/>

importovala v apríli 2020 33 774,9 mil. € tovaru z Číny, čo je nárast o 3 863 mil. €. V období apríl-august sa pandemická situácia začala postupne stabilizovať, preto neboli registrované výrazné zmeny objemu importu tovaru do EÚ. Import zo Spojeného kráľovstva, Švajčiarska, Turecka, Japonska aj z Indie sa mierne zvýšil, v porovnaní s predošlým obdobím (apríl 2020). Pandemická situácia sa výrazne zlepšila v letných mesiacoch, čo malo vplyv na zintenzívnenie medzinárodného obchodu. Aj hodnoty tomu nasvedčujú, keďže v auguste 2020 sa import tovarov EÚ zvýšil so všetkými významnými partnermi zobrazenými v grafe č. 12. Pri porovnaní celkového importu od významných obchodných partnerov v januári a decembri 2020, rozdiel celkového importovaného tovaru bol 4 237 mil. €. Hodnoty v decembri boli porovnateľné s objemom dovozeného tovaru v januári. Predpokladaným dôvodom je druhá vlna pandémie, ktorá postihla Európu už v októbri 2020. Zároveň bola intenzívnejšia ako predchádzajúca.¹⁶⁷

Graf č. 14: EÚ export tovarov s hlavnými obchodnými partnermi v roku 2020 (v mil. €)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu, 2020.[cit.2021-03-06].

Podľa získaných údajov za rok 2020 najväčší objem tovaru z EÚ smeroval do USA, v celkovej hodnote 116 987,3 mil. €. Naopak, najmenej tovaru bolo exportovaného z EÚ do Indie, v celkovej hodnote 9 754, 2 mil. €. Medzi januárom a aprílom sa prudko znížili

¹⁶⁷ Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu, 2020.[cit.2021-03-06].

hodnoty, kedy bola pandémia v počiatočnej fáze. Najväčší vplyv to malo na export EÚ do USA a Spojeného kráľovstva, kde sa v oboch prípadoch znížil objem exportovaného tovaru približne o 10 000 mil. € a v Turecku, kde sa importovalo v tom období o 50 % menej tovaru. V letných mesiacoch sa situácia stabilizovala, odstránili sa opatrenia v súvislosti so šírením ochorenia COVID-19, a preto sa zintenzívnili aj medzinárodný obchod. Export tovaru do EÚ v decembri dosiahol približne rovnaké hodnoty ako v januári USA, Rusku, Švajčiarsku, Turecku, Japonsku, Nórsku a v Indii. Do Číny, Spojeného kráľovstva, a Južnej Kórey sa doviezlo viac tovaru v decembri ako v januári.¹⁶⁸

3.2.3 Opatrenia prijaté EÚ na podporu oživenia ekonomík členských štátov

Pandémia koronavírusu spôsobila recesiu v členských štátoch. V tejto súvislosti bolo potrebné prijať opatrenia na zmiernenie, resp. elimináciu ekonomických dopadov spôsobených zavedenými obmedzeniami na úrovni EÚ. V reakcii na krízu Európska komisia navrhla dva druhy riešení: 1.) plán obnovy pre Európu (Next Generation EU) na zvýšenie rozpočtu EÚ a 2.) posilnenie dlhodobého rozpočtu, nazývaný aj ako viacročný finančný rámec (ďalej len VFR) na roky 2021-2027. Cieľom finančných nástrojov je zmierniť ekonomické a sociálne dôsledky súvisiace s pandémiou koronavírusu v členských štátoch EÚ.

1.) Plán obnovy pre Európu (Next Generation EU) zverejnila Komisia 26. mája 2020.

Podstatou ozdravného balíka je využiť plný potenciál rozpočtu EÚ ako reakciu na dôsledky šíriaceho sa ochorenia koronavírusu.¹⁶⁹ Dočasný nástroj má posilniť rozpočet EÚ prostredníctvom nových finančných prostriedkov požičaných na medzinárodných finančných trhoch v rokoch 2021-2024. Dôvodom je výhodný úverový rating a nižšie úroky pre EÚ v porovnaní s tým, ak by si jednotlivé štáty požičiavali finančné zdroje samostatne. Únia sa zaviazala vrátiť požičané peniaze v období medzi rokmi 2028 a 2058. Nový finančný nástroj obnovy poskytne členským štátom priestor na alokáciu zdrojov v hodnote 750 mld. €. ¹⁷⁰

¹⁶⁸ Vlastné spracovanie podľa údajov Eurostatu, 2020.[cit.2021-03-06].

¹⁶⁹ OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, EURÓPSKEJ RADE, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV Správny čas pre Európu: náprava škôd a príprava budúcnosti pre ďalšie generácie COM (2020) 456 final.[cit-2021-03-13]. s. 4-6 Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0456&from=SK>

Plán obnovy bude postavený na troch pilieroch:

1. Podpora členských štátov pri procese obnovy.
2. Naštartovanie hospodárstva a pomoc v oblasti súkromných investícií.
3. Poučenie z krízy.

Primárnymi zdrojmi financovania plánu obnovy pre Európu bude VFR (2021-2027), ako aj dočasné nástroje v rámci „Next Generation EU“. Prvý pilier *Podpora členských štátov pri procese obnovy* je určený krajinám a regiónom, ktoré boli najviac zasiahnuté COVID-19. V tejto súvislosti bude potrebné zvážiť hospodárske aj sociálne dôsledky krízy. Plán obnovy pre Európu bude využívať tri nástroje. V rámci prvého nástroja *Mechanizmus na podporu a odolnosti* počíta so sumou 672,5 mld. €. Tieto finančné nástroje sú určené pre všetky členské štáty, ktoré pripravujú reformy, resp. projekty v rámci 6 oblastí:¹⁷¹

- digitálna transformácia,
- zelená transformácia,
- inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast a pracovné miesta,
- sociálna a územná celistvosť,
- zdravie a odolnosť,
- iné politiky pre ďalšiu generáciu vrátane politiky vzdelávania a zručností.¹⁷²

Druhý nástroj je *REACT-EU* (Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe, Pomoc pri obnove v rámci politiky súdržnosti a pri obnove území v Európe). Ide o posilnenie financovania politiky súdržnosti v sume 47,5 mld. € v reakcii na krízu.¹⁷³ Tretí nástroj, *Podpora zelenej transformácie*, podporuje myšlienku dosiahnuť klimaticky neutrálne hospodárstvo, prostredníctvom finančných prostriedkov z nástroja Next Generation EU, použitím *Fondu na spravodlivú transformáciu*, v hodnote 10 mld. €. Podstatou je finančná podpora členským štátom za účelom rýchlejšej transformácie ku klimatickej neutralite v EÚ. V rámci tejto iniciatívy sa posilní aj rozpočet *Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka*.¹⁷⁴

Druhý pilier, *Naštartovanie hospodárstva a pomoc v oblasti súkromných investícií*, využíva dva nástroje. A to zmodernizovaný program *InvestEU* vrátane nástroja

¹⁷¹ Plán obnovy pre Európu. In Consilium. 2021. [cit-2021-03-13]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/eu-recovery-plan/>

¹⁷³ Infografika- Next Generation EU – opatrenia na obnovu po pandémie COVID-19 EU. In Consilium. 2021.[cit-2021-03-13]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/infographics/ngcu-covid-19-recovery-package/>

¹⁷⁴ Tamtiež

strategických investícií a nový nástroj na podporu platobnej schopnosti. Pilier bol vytvorený za účelom podpory likvidity spoločností v rámci všetkých členských štátov, s uprednostnením krajín, v ktorých štátna pomoc nebola postačujúca. EK navrhla aj revíziu programu *InvestEU*, so zámerom navýšiť jeho kapacitu. Tým pádom predstavuje hodnotu 5,6 mld. €.

Posledný pilier s názvom *Ponaučenie z krízy* sa venuje oblasti zdravotníctva a civilnej ochrany. Pilier využíva dva nástroje: 1. *EU4Health* – nový program v oblasti zdravia, s ambíciou lepšej pripravenosti na potenciálnu krízu v budúcnosti. V tejto súvislosti sa posilnia aj významné programy, ako *rescEU* a *Horizont Európa*. *Mechanizmus civilnej ochrany (rescEU)* bol aktuálne posilnený, so zámerom lepšej reakcie na pandémie. Umožňuje pohotovo poskytovať členským štátom rýchle dodanie zdravotníckeho materiálu.¹⁷⁵

Jedným z návrhov EK bolo posilnenie už existujúcich úspešných programov v rámci EÚ, ako napríklad *Nástroj na prepájanie Európy*, *Erasmus+*, *program Kreatívna Európa*, *program Digitálna Európa*, *Európsky obranný fond a pod.*¹⁷⁶

Tabuľka č. 7: Financovanie Plánu obnovy pre Európu (Next Generation EU) (v mld. €)

Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti	672,5 mld. €
React-EU	47,5 mld. €
Horizont Európa	5 mld. €
Program InvestEU	5,6 mld. €
Rozvoj vidieka	7,5 mld. €
Fond na spravodlivú transformáciu	10 mld. €
Kapacity rescEU	1,9 mld. €
Spolu	750 mld. €

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Európskej rady. 2020.[cit-2021-03-14].

Najvýznamnejším nástrojom v rámci Plánu obnovy pre Európu je *Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti*, ktorý tvorí 90 % financovania.

¹⁷⁵ rescEU. In EC. EUROPA. [online]. 2021. [cit-2021-03-13]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/echo/what/civil-protection/resceu_en

¹⁷⁶ OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, EURÓPSKEJ RADE, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNŮV Správny čas pre Európu: náprava škôd a príprava budúcnosti pre ďalšie generácie COM(2020) 456 final.[cit-2021-03-13]. s. 4-6 Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0456&from=SK>

Dlhodobý rozpočet na obdobie 2021-2027 bol navýšený o 15 (+1) mld. €, ktoré smerovali na kľúčové programy a na ochranu občanov EÚ pred koronavírusom. Jednu miliardu € sa EÚ rozhodla uchovať ako tzv. „flexibilnú rezervu“, ktorá by mala slúžiť v prípade výskytu krízy či potreby dofinancovania v budúcnosti.¹⁷⁷

Podľa Lisabonskej zmluvy, ktorá vstúpila do platnosti v roku 2009, sa VFR stal záväzným právnym aktom podľa článku 312.¹⁷⁸ Prvý VFR bol podľa Lisabonskej zmluvy schválený na obdobie rokov 2014-2020. V tejto súvislosti je dôležité spomenúť aj Medziinštitucionálnu dohodu medzi Európskym parlamentom, Radou a Komisiou o rozpočtovej disciplíne, spolupráci v rozpočtových otázkach a riadnom finančnom hospodárení. Dohoda bola podpísaná 9. a 10. decembra 2013 predstaviteľmi všetkých troch zmluvných strán.¹⁷⁹ Dňa 2. mája 2018 Komisia predložila Rade návrh Medziinštitucionálnej dohody medzi Európskym parlamentom, Radou a Komisiou o rozpočtovej disciplíne, o spolupráci v rozpočtových záležitostiach a správnom finančnom riadení na obdobie rokov 2021-2027.¹⁸⁰

Ďalším dôvodom na revíziu predloženého návrhu Medziinštitucionálnej dohody je aktuálna situácia súvisiaca s krízou vyvolanou pandémiou s ochorením vírusom COVID-19. Preto EK predložila 28. mája 2020 pozmenený návrh Medziinštitucionálnej dohody, ktorý je doplnený o ustanovenia týkajúce sa zriadenia Nástroja EÚ na obnovu (Európsky nástroj obnovy).¹⁸¹

¹⁷⁷ Dohoda na dlhodobom rozpočte EÚ: Parlament získal ďalších 16 mld. Eur pre kľúčové programy. In Europarl. 2020. [cit-2021-03-14]. s. 4-6 Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/press-room/20201106IPR91014/dohoda-na-dlhodobom-rozpocete-eu-ep-ziskal-dalsich-EU16-mld-pre-klucove-programy>

¹⁷⁸ ZMLUVA O FUNGOVANÍ EÚ. In Úradný vestník C 326, 26/10/2012 S. 0001 – 0390. [online]. [cit-2021-03-14]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/TXT/?uri=celex:12012E/TXT>

¹⁷⁹ ÚRADNÝ VESTNÍK EÚ (2013): MEDZIINŠTITUCIONÁLNA DOHODA z 2. decembra 2013 medzi Európskym parlamentom, Radou a Komisiou o rozpočtovej disciplíne, spolupráci v rozpočtových otázkach a riadnom finančnom hospodárení (2013/C 373/01)

¹⁸⁰ Zmenený návrh Medziinštitucionálna dohoda medzi Európskym parlamentom, Radou a Komisiou o rozpočtovej disciplíne, spolupráce v rozpočtových záležitostiach a správnom finančnom riadení COM (2020) 444 final

¹⁸¹ Tamtiež

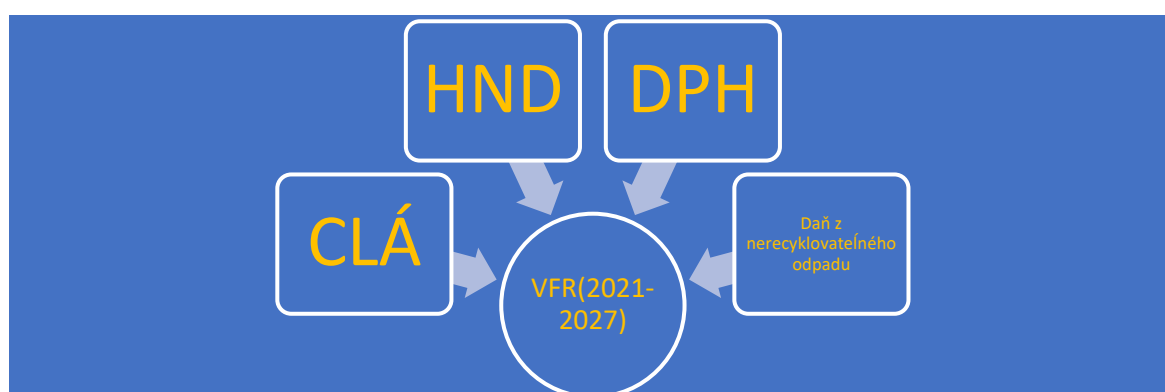
Tabuľka č. 8: VFR podľa financovaných oblastí na obdobie 2021-2027 (v mld. €)

Jednotný trh, inovácie a digitálna ekonomika	132,8 mld. €
Súdržnosť, odolnosť a ich hodnoty	377,8 mld. €
Prírodné zdroje a životné prostredie	356,4 mld. €
Migrácia a riadenie hraníc	22,7 mld. €
Bezpečnosť a obrana	13,2 mld. €
Susedstvo a svet	98,4 mld. €
Európska verejná správa	73,1 mld. €
Spolu	1 074,3 mld. €

*všetky sumy sú uvedené z roku 2018

Zdroj : Vlastné spracovanie podľa Európska komisia. 2020.[cit-2021-03-14].

Tabuľka č. 8 znázorňuje alokáciu zdrojov podľa financovaných oblastí v rámci viacročného finančného rámca na obdobie 2021-2027. Najväčší objem finančných zdrojov, v hodnote 377,8 mld. €, bude alokovaný do oblasti s názvom Súdržnosť, odolnosť a ich hodnoty, porovnateľný objem 377,8 mld. € finančných prostriedkov bude čerpaných v oblasti Prírodné zdroje a životné prostredie. Ďalšiu významnú oblasť predstavuje Jednotný trh, inovácie a digitálna ekonomika, kde sa EÚ rozhodla investovať 132,8 mld. €. Naopak, najnižšie objemy financií budú smerované do oblastí, ako napríklad Bezpečnosť a obrana, v hodnote 13,2 mld. € a Migrácia a riadenie hraníc, v objeme 22,7 mld. €.

Obrázok č. 2: Primárne zdroje financovania VFR (2021-2027)

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Own resources. In EC.EUROPA.EU. [online]. [cit-2021-03-14]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027/revenue/own-resources_en

V súvislosti s financovaním VFR je významným zdrojom financovania clo, ktoré EÚ vyberá ako poplatok pri prechode tovaru z alebo do krajín, ktoré nepatria do

Schengenského priestoru. Ďalším primárnym zdrojom je HND, ktorý tvorí najväčšiu časť príjmov EÚ rozpočtu a DPH. Novým vlastným zdrojom EÚ, zavedeným od 1. januára 2021, je aj daň z nerecyklovateľného odpadu vyprodukovaného z plastového obalu.¹⁸²

Rozhodujúcimi výzvami pre posilnenie postavenia EÚ v medzinárodnom obchode je zelená a digitálna transformácia Únie, ktorou by EÚ mala prejsť spolu, za účelom modernizácie a obnovy hospodárstva, s cieľom vytvoriť nové a konkurencieschopné hospodárstvo po globálnej kríze. Predpokladá sa, že sa vytvorí až 1 milión „zelených“ pracovných miest a priemerné HDP EÚ porastie o 1 %. Primárnym cieľom „Green Deal“ (Zelená dohoda) je stať sa klimaticky neutrálnym kontinentom po prvýkrát v histórii. Medzi hlavné ciele patrí aj zníženie čistých emisií skleníkových plynov do roku 2030 o 50-55 % od roku 1990, zabezpečiť dodávky čistej a cenovo dostupnej energie, mobilizácia priemyslu so zámerom čistého a obehového hospodárstva a pod. Pôvodným, menej ambicióznym plánom, ktorý bol pozmenený v roku 2020, bolo zníženie emisií len o 40 %.¹⁸³

V tejto súvislosti je potrebné si pripomenúť nevyhnutnosť plnenia „zelených sľubov“ v rámci plánu obnovy pre Európu. Až 30 % z ozdravného balíka bude smerovať na boj proti klimatickým zmenám. Posilnené bude financovanie najmä v rámci programov *InvestEU* alebo fondov *Európsky poľnohospodársky fond pre rozvoj vidieka* a *Fond na spravodlivú transformáciu* a iných, čo predstavuje dosiaľ najvyšší podiel investovaný z EÚ rozpočtu na životné prostredie.¹⁸⁴

Za účelom efektívnej digitálnej transformácie v rámci jednotného trhu navrhla Komisia Akt o digitálnych službách. Prvotnými cieľmi sú:¹⁸⁵ 1. zabezpečiť bezpečný digitálny priestor pre všetkých používateľov, 2. vytvoriť jednotné podmienky za účelom podporenia rastu, konkurencieschopnosti a inovácií v rámci jednotného trhu a vo svete. Ďalšími významnými cieľmi v rámci digitálnej transformácie sú: 1. zavedenie 5G siete, 2.

¹⁸² Own resources. In EC.EUROPA.EU. [online]. [cit-2021-03-14]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027/revenue/own-resources_en

¹⁸³ OZNÁMENIE KOMISIE Európsky ekologický dohovor COM (2019) 640 final.[cit-03-13]. s. 4. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=EN>

¹⁸⁴ OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, EURÓPSKEJ RADE, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV Správny čas pre Európu: náprava škôd a príprava budúcnosti pre ďalšie generácie COM(2020) 456 final.[online]. [cit-2021-03-13]. s. 6-8 .Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0456&from=SK>

¹⁸⁵ Akt o digitálnych službách: zaistenie bezpečného a zodpovedného online prostredia. In EC.EUROPA.EU. [online].[cit-2021-03-14]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_sk

technologická prítomnosť v dodávateľských reťazcoch 3. vytvoriť európske dátové hospodárstvo a 4. zabezpečiť spravodlivé trhové podmienky pre podniky. Vytvorenie európskeho dátového priestoru výrazne urýchli zelenú reformu EÚ, s cieľom dosiahnuť lepšiu budúcnosť pre budúce generácie EÚ.¹⁸⁶

¹⁸⁶ Akt o digitálnych službách: zaistenie bezpečného a zodpovedného online prostredia. In EC.EUROPA.EU. [online].[cit-2021-03-14]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_sk

Záver

Primárnym cieľom diplomovej práce bolo zmapovať teoretické východiská významu medzinárodného obchodu v historickej podmienenosti vývoja názorovej školy odbornej verejnosti až po súčasnosť, charakterizovanú globalizáciou. Následne analyzovať najdôležitejšie aktuálne faktory, ich pozitíva aj negatíva, ovplyvňujúce postavenie EÚ vo svetovom medzinárodnom obchode. Za účelom naplnenia primárneho cieľa sme si zvolili aj tri parciálne ciele.

Zároveň sme analyzovali aj vplyv aktuálnych udalostí, ako brexit, klimatická kríza, pandémie COVID-19 či vplyv napätých vzťahov EÚ s Ruskou federáciou na fungovanie EÚ. Bližšie sme popísali zahranično-obchodné vzťahy Únie na príkladoch Číny a USA, ktoré majú výrazný dosah na smerovanie EÚ.

Po rozbere negatívnych aj pozitívnych dôsledkov odchodu Spojeného kráľovstva a Severného Írska sme dospeli k záverom, že brexit znamenal pre Úniu nešťastný krok a môžeme konštatovať, že oslabil EÚ, ako aj Spojené kráľovstvo. V súvislosti s riešením klimatickej krízy sme sa rozhodli v práci zamerať na tzv. „Green Deal“, v ktorom bezpochyby vidíme nádej pre budúce „zelenšie“ smerovanie EÚ. Ako potenciálne negatívne vplyvy spôsobené pandemiou COVID-19 vidíme nárast nacionalizmu, stieranie hraníc medzi demokraciou a autoritárskymi režimami a narušenie globálnych zásobovacích reťazcov. Pandémia spôsobila šok na strane dopytu a ponuky, ako v národnom, tak v medzinárodnom obchode, znižovanie výroby a služieb, v mnohých odvetviach až ich úplnú elimináciu, čo malo výrazný vplyv na prudký nárast nezamestnanosti. Medzi súčasné výzvy, ktoré priniesla pandémia, patrí aj ohrozenie fundamentálnych princípov Únie, akými sú: 1. ľudská dôstojnosť, 2. sloboda, 3. demokracia, 4. rovnosť 5. právny štát 6. ľudské práva. Dodržiavanie týchto hodnôt je zabezpečené vzájomnou závislosťou členských štátov EÚ, ktorá by mala predstavovať najspoľahlivejší zdroj bezpečnosti a solidarity.

Ďalej sme sa venovali zahranično-obchodným vzťahom EÚ s Čínou. Konštatujeme, že urýchlené dosiahnutie investičnej dohody EÚ s Čínou oslabilo jeden zo základných princípov, na ktorom je založený európsky projekt. V rokovaníach o investičnej dohode silne postavené štáty Nemecko a Francúzsko, žiaľ, obetovali „princíp jednoty členských štátov“, v snahe doceliť vlastné obchodné záujmy.

Naopak, po zmene na poste prezidenta USA by sa transatlantické vzťahy EÚ s USA mohli javiť ako veľmi perspektívne aj v tomto smere. Súčasný 46. prezident v histórii

USA, Joe Biden, podporuje návrat krajiny k multilateralizmu. Pod jeho administratívou sa USA opäťovne pripojili k Parížskej dohode. Zároveň zvažujú opäťovné pripojenie k jadrovej dohode, ktorú v roku 2015 uzavrelo 6 krajín s Iránom. Novozvolený prezident USA Joe Biden prerušil proces vystúpenia krajiny z WHO, ktorý začal predchádzajúci prezident Donald Trump. Nový prezident USA vyjadril záujem pripojiť sa k OSN pre vzdelávanie, vedu a kultúru a opäťovne spolupracovať s Radou OSN pre ľudské práva. Na základe zrealizovaného výskumu predpokladáme pozitívnu perspektívu vo vzťahoch USA s EÚ a s Čínou, hoci vzťahy s Ruskom by sa mohli výrazne naštbiť.

Momentálne napäté vzťahy EÚ s Ruskou federáciou ovplyvňujú postavenie EÚ v geopolitickom aj makroekonomickom prostredí. V súvislosti s ilegálnou anexiou Krymu, prebiehajúcou krízou na východe Ukrajiny či s kauzou opozičného politika Navalného, reagovala EÚ sankciami v ambícii zmeniť postoj Ruska. Výsledkom je, že niektoré politické dialógy a mechanizmy spolupráce sú dočasne zmrazené, Rusko však zostáva pre EÚ prirodzeným partnerom a strategickým hráčom v boji proti regionálnym a globálnym výzvam.

Cieľ práce, aby sme analyzovali súčasné postavenie Európskej únie v medzinárodnom obchode, sa nám podarilo splniť. Po hĺbkovej analýze charakterizujeme Európsku úniu ako úspešný projekt s potenciálom rásť za prítomnosti nevyhnutnej reformy. Dnes sme svedkami toho, že súčasná pandemická kríza je len jednou zo série kríz, ktoré zanechali stopu v EÚ. Preto veríme, že aj napriek súčasným výzvam, ktorým musí Únia čeliť, sa zotaví a nielenže nadobudne stratené pozície, ale zaháji obdobie permanentného rastu a postaví sa na nohy. Je veľmi dôležité vyjsť z krízy silnejší za účelom vybudovať modernejšiu, udržateľnejšiu a odolnejšiu EÚ.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje

BALÁŽ, Peter, et al. Medzinárodné podnikanie, 1. vyd. Bratislava: Sprint, 2010, 546 s., ISBN 978-80-89393-18.

BALÁŽ, Peter – SZÖKEOVÁ, Silvia – ZÁBOJNÍK, Stanislav. Čínska ekonomika – nová dimenzia globalizácie svetového hospodárstva. 1.vyd. Bratislava: Sprint2, 2012. 279s. ISSN: 978-80-89393-89-3.

BOIANOVSKY, Mauro. Divergence and Convergence: Paul Samuelson on economic development [online]. Vyd.2019-07. Durham: Center for the History of Political Economy at Duke University. 04/2019, 49 s. [cit-2020-11-28]. Dostupné na: <https://www.econstor.eu/handle/10419/196164>

JENČOVÁ, Sylvia – Maťovčíková, Daniela. Medzinárodný obchod, 1. vyd. Prešov: Bookman, 2013, 120 s. ISBN 978-80-89568-71-0.

KAŠŤÁKOVÁ, Elena – DRIENIKOVÁ, Kristína – ZUBALOVÁ, Ľubica. Impact of the geopolitical changes on the EU foreign trade relations with selected territories: Implications for the Slovak economy, 1. vyd. Petrohrad: ST Petersburg University Press, 2019, 248 s., ISBN 978—5-288-05988-9.

KRASTEV, Ivan. Európa a pandémie. 1. vyd, Bratislava: Absynt, 2020. s. 101. 14. ISBN 978-80-8203-183-9.

LIPKOVÁ, Ľudmila, et al. Medzinárodné hospodárske vzťahy, 1. vyd., Bratislava: Sprint dva, 2011, 433 s. ISBN 978-80-89393-37-4.

LIPKOVÁ, Ľudmila, et al. Európska únia, 1. vyd., Bratislava : Sprint, 2011, s. 448. ISBN 978-80-89393-33-6.

MAJEROVÁ, Ingrid, Medzinárodní ekonomie, 1. vyd., Brno: Computer press, 2011, 357 s., ISBN 978-80-25134-214.

MULÁČOVÁ, Věra, 1. vyd. Brno: Grada , 2013, 520 s., ISBN 978-80-247-4780-4.

NEUMANN, Pavel et al. Medzinárodní ekonomie, 1.vyd., Praha: Grada Publishing, 2012,160 s. ISBN 978-80-247-3276-3.

ROŽŇÁK, Petr. Mechanizmy fungování Evropské unie: Základní symboly, hodnoty a principy ES/EU,1. vyd. Ostrava: Key Publishing, 2015, 328 s. ISBN 978-80-7418-237.

STACHOVÁ, Paulína – KOTTULOVÁ, Janka – PAŠKRTOVÁ, Lucia. Medzinárodné ekonomické vzťahy v 21. storočí, 1. vyd., Bratislava: Wolters Kluwer, 2019, 288 s., ISBN 978-80-571-0012-6

SVATOŠ, Miroslav et al. Zahraniční obchod, 1.vyd., Praha, Grada Publishing, 2009, 329 s. ISBN 978-80-247-2708-0.

ŠTĚRBOVÁ, Ľudmila, Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století, 1. vyd., Praha: Granada Publishing, a. s., 2013. 364 s. ISBN 978-80-247-4694-4.

VLČEJ, Jozef- BLAŽEK a kol., Vízia pre Európu (Kam smeruješ Európa). 1. vyd., Brno: Knihovnicka.cz, 2019. 153 s. ISBN 978-80-263-1446-2

VARADZIN, František et al. MEDZINÁRODNÍ EKONOMIE, 1. vyd., Praha: Kamil Mařík – PROFESSIONAL PUBLISHING, 2013. 463 s. ISBN 978-80-7431-116-1.

ZÁBOJNÍK, Stanislav, et al. Vybrané problémy medzinárodného obchodu a medzinárodného podnikania, 1. vyd., Bratislava, Ekonóm, 2015, 166 s., ISBN 978-80-225-4133-6 .

Elektronické zdroje

Akt o digitálnych službách: zaistenie bezpečného a zodpovedného online prostredia. In EC.EUROPA.EU. [online].[cit-2021-03-14]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/digital-services-act-ensuring-safe-and-accountable-online-environment_sk

BARLOW, Pepita. COVID-19 and the collapse of global trade : building an affective public health response. In The Lancet. 2021.[cit-2021-03-04]. Dostupné na internete: [https://www.thelancet.com/journals/lanplh/article/PIIS2542-5196\(20\)30291-6/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lanplh/article/PIIS2542-5196(20)30291-6/fulltext)

AMARO, S. China's investment deal with the eu has raised 3 big concerns in Europe.[online]. 2021.[cit-2021-02-20]. Dostupné na internete: <https://www.cnbc.com/2021/01/06/china-eu-trade-deal-what-it-is-and-why-it-might-fail.html>

BENCOVA, Jana- PITELOVÁ, Lucia. Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika EÚ. In Globalpolitics.[online]. 14.07.2010. Dostupné na: <http://www.globalpolitics.cz/clanky/vztah-medzi-rozvojom-spolocnej-zahranicnej-a-bezpecnostnej-politiky-eu-a-geopolitikou>

BOIANOVSKY, Mauro. Divergence and Convergence: Paul Samuelson on economic development [online]. In: CHOPE Working Paper No. 2019-07. Durham: Center for the History of Political Economy at Duke University, 04/2019, 47 s.. [cit-2021-11-25]. Dostupné na: <https://www.econstor.eu/handle/10419/196164>

BLOCKMANS, Steven. Why the Eu needs a geopolitical Commision. In Ceps.[online]. 15.9.2020.[cit-2021-02-04]. Dostupné na: <https://www.ceps.eu/why-the-eu-needs-a-geopolitical-commission/>

BLOCKMANS, Steven- EMERSON, Michael. Brexit's Consequences for the UK and the EU. In CEPS.[online]. 6.6.2016.[cit-2021-02-28]. Dostupné na :<https://www.ceps.eu/ceps-publications/brexits-consequences-for-the-uk-and-the-eu/>

Coronavirus: Transport support package. In Europarl. [online]. 05.2020. [cit-2021-03-05]. 2 s. Dostupné na: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/651912/EPRS_ATA\(2020\)651912_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/651912/EPRS_ATA(2020)651912_EN.pdf)

Coronavirus: Commission presents practical guidance to ensure continuous flow of goods across EU via green lane. In EC.EUROPA.EU 2020. [cit-2021-03-05]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_510

COVID19.WHO.INT.[online].[cit-03-06-2021]. Dostupné na: <https://covid19.who.int/table>

Čo je industry 4.0. In INDUSTRY4. [online].[cit-2021-02-05]. Dostupné na: <https://industry4.sk/o-industry-4-0/co-je-industry-4-0/>
INTEREST.CO.NZ.[online].[cit-2021-02-18]. Dostupné na: <https://www.interest.co.nz/credit-ratings-explained>

Čo je príčinou napätých vzťahov medzi EÚ a Ruskom. In Europarl. [online].4.2.2021.úcit-2021-03-01]. Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/headlines/world/20210128STO96606/co-je-pricinou-napatych-vztahov-medzi-eu-a-ruskom>

DEVONSHIRE – ELLIS, Chris., *The BRICS Nations Are Headed For 50% Of Global GDP By 2030. This Is What It Could Mean For Developing Global Supply Chains & Emerging Consumer Markets. – Silk Road Briefing*. In: Silkroadbriefing. [online] .2019. [cit-2020-11-28]. Dostupné na: <https://www.silkroadbriefing.com/news/2019/11/21/brics-nations-headed-50-global-gdp-2030-mean-developing-global-supply-chains-emerging-consumer-markets/>

DIMITROVA, Anna. The State of the Transatlantic Relationship in the Trump era. In robert-schuman.eu.[online]4.2.2020. 6 s.[cit-2021-02-21].Dostupné na: <https://www.robert-schuman.eu/en/doc/questions-d-europe/qe-545-en.pdf>

Dohoda na dlhodobom rozpočte EÚ: Parlament získal ďalších 16 mld. Eur pre kľúčové programy.In Europarl. 2020. [cit-2021-03-14]. Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/news/sk/press-room/20201106IPR91014/dohoda-na-dlhodobom-rozpocete-eu-ep-ziskal-dalsich-EU16-mld-pre-klucove-programy>

EU position in world trade. In. ec. europa.eu. [online]. 2021.[cit-2021-02-03]. Dostupné na: <https://ec.europa.eu/trade/policy/eu-position-in-world-trade/>

EU foreign investment screening mechanism becomes fully operational. In Trade. [online]. 2020. [cit-2021-02-03]. Dostupné na: <https://trade.ec.europa.eu/doclib/press/index.cfm?id=2187>

Euroarea Unemployment. In Európska komisia. [online]. 2020.[cit-2021-02-04]. 6 s.. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/portlet_file_entry/2995521/3-02122020-AP-EN.pdf/3b4ec2e2-f14c-2652-80bd-2f5e7c0605c2
Eurostat, 2020. [online].[cit.2021-03-05]

Foreign policy: aims, instruments and achievements. In Europarl. [online]. 2020.[cit-2021-02-04] Dostupné na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/158/foreign-policy-aims-instruments-and-achievements>

FRIEDT, Felix. The Triple effect of COVID-19 on Chinese exports: GVC contagion effects dominate export supply and import demand shocks. In Voxeu. [online].[cit-2021-03-06]. Dostupné na <https://voxeu.org/article/triple-effect-covid-19-chinese-exports>

FRIED, Daniel et. al. Reconciling transatlantic differences over Nord Stream 2. In: Atlantic Council. [cit-2021-03-01]. Dostupné na: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/energysource/reconciling-transatlantic-differences-over-nord-stream-2/>

GROSSE, Grzegorz, Tomasz. Brexit: A Geopolitical Perspective. In Warsawinstitute.[online]. 8.11.2019.[cit-2021-02-28]. Dostupné na: <https://warsawinstitute.org/brexit-geopolitical-perspective/>

GROSE, Thomas. Uncertainty U.K trade with Europe. In USnews.[online].4.1.2021.[cit-2021-02-28]. Dostupné na: <https://www.usnews.com/news/best-countries/articles/2021-01-04/after-brexit-new-questions-face-the-future-of-uk-eu-trade>

Germany Share of Industry. In: Theglobaleconomy. [online]. 2019. [cit-2020-12-01]. Dostupné na: https://www.theglobaleconomy.com/Germany/share_of_industry

Guidance on the compilation of statistics on intra-eu trade in goods in the context of the covid-19 crisis. In EC.EUROPA.EU. 2020. [cit-2021-03-04]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/eurostat/documents/10186/10693286/Intra-EU_trade_goods_guidance.pdf

HART, Robert. Bidens Buy American push Could break International Trade Commitments, European Official Says. In Forbes. [online]. 18.2.2021.[cit-2021-02-22] Dostupné na: <https://www.forbes.com/sites/roberthart/2021/02/18/bidens-buy-american-push-could-break-international-trade-commitments-european-official-says/?sh=158321c37307>

Have The BRICS Hit A Wall? In: DW. [online] .2019. [cit-2020-12-01] Dostupné na: <https://www.dw.com/en/have-the-brics-hit-a-wall/a-51182058>

Human Development Data Center. [online]. 2020. [cit-2020-12-01]. Dostupné na internete: <http://hdr.undp.org/en/data>

CHAPUIS, Nicolas. EU-China relations in the time of covid-19. In NCBI. [online]. 2020.[cit-2021-03-06]. Dostupné na: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7243429/>

China-EU partnership on trade is rooted in stability. In Hellenic Shipping News. [online].18.2.2021.[cit-2021-02-19]. Dostupné na: <https://www.hellenicshippingnews.com/china-eu-partnership-on-trade-is-rooted-in-stability/>

China. In Európska komisia. [online].2020.[cit-2021-02-20]. Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/china/>

China-EU trade in goods. In Európska komisia. [online].2020.[cit-2021-02-16] Dostupné na internete: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20200320-1>

CHINESE FDI IN EUROPE 2019 UPDATE. In Rhg.[online].2019.[cit-2021-02-21] Dostupné na internete: https://rhg.com/wp-content/uploads/2020/04/MERICS-Rhodium-Group_COFDI-Update-2020-2.pdf

China topples US as EU's top trade partner over 2020. In POLITICO. [online].15.2.2021.[cit-2021-02-21]. Dostupné na: <https://www.politico.eu/article/china-topples-us-as-eus-top-trade-partner-over-2020/>

Implementation of the Common Foreign and Security Policy. In Europarl. [online]. 2020. 2 s..[cit-2020-02-04]. Dostupné na: <https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/printsummary.pdf?id=1647877&l=en&t=D>

Infografika – Next Generation EU – opatrenia na obnovu po pandémie COVID-19 EU. In Consilium. 2021.[cit-2021-03-13]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/infographics/ngeu-covid-19-recovery-package>

Iran nuclear deal: Tehran rules out informal talks on reviving record. In BBC. [online]. 24.2.2021.[cit-2021-02-22]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-56234015>

KOEI, Asparuv. The differences between Western European and Eastern European startups. In Entrepreneur.[online]. 2018. [cit-2021-02-04]. Dostupné na: <https://www.entrepreneur.com/article/309205>

KRASNOVSKÝ, Branislav. Novičok, jed ruskej tajnej služby alebo dezinformácia Západu. In Christianitas. [online].16.10.2020.[cit-2021-02-04]. Dostupné na: <https://www.christianitas.sk/novicok-jed-ruskej-tajnej-sluzby-alebo-dezinformacia-zapadu/>

KOCHAJDOVÁ, Monika. Geopolitické postavenie Ruska na Ukrajine v roku 2014. In Euba. [online]. 01.2020.[cit-2021-03-01] 101 s..Dostupné na: https://euba.sk/www_write/SK/ekonomicke-rozhlad/2020/er1_2020_kochajdova_fulltext.pdf

LEHNE, Stefan. How the EU Can Survive in a Geopolitical Age. In Carnegieendowment.[online]. 02.2020.[cit-2021-02-28]. 9 s. Dostupné na: https://carnegieendowment.org/files/2-24_Lehne-EU_Geopolitics.pdf

MCBRIDE, James, What Brexit Means. In Council Foreign Relations. [online]. 22.7.2019.[cit-2021-02-28]. Dostupné na: <https://www.cfr.org/background/what-brexit-means>

Lo, Kinling. Deal or no deal? What next for China – EU investment pact and why it may fail. In South China Morning Post .[online].2021.[cit-2021-02-19]. Dostupné na: <https://www.scmp.com/news/china/diplomacy/article/3116535/deal-or-no-deal-what-next-china-eu-investment-pact-and-why-it>

MORCOS, Pierre. Let's get to Work: Restarting the Transatlantic Partnership. In Center For Strategic & International Studies. [online].24.11.2020.[cit-2021-02-22]. Dostupné na: <https://www.csis.org/analysis/lets-get-work-restarting-transatlantic-partnership>

Nord Stream 2 work continues. In Argusmedia. 2021.[cit-2021-03-19]. Dostupné na: <https://www.argusmedia.com/en/news/2193735-nord-stream-2-work-continues>

OLIVER, Tim- WILIAMS, Michaela, John. Brexit and the Future of the US-EU and US-UK relationship.[online]. Dostupné na: <http://eprints.lse.ac.uk/66371/1/Flux%201.pdf>

Own resources. In EC.EUROPA.EU. [online]. [cit-2021-03-14]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027/revenue/own-resources_en

OZNÁMENIE KOMISIE Európsky ekologický dohovor COM (2019) 640 final.[cit-03-13]. 27 s. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0640&from=EN>

OZNÁMENIE KOMISIE Smerom k fázovému prístupu k obnoveniu slobody pohybu a rušeniu kontrol na vnútorných hraniciach – COVID-19 (2020/C 169/03).[cit-2021-03-06]. Dostupné na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0515\(05\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0515(05)&from=EN)

OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU, EURÓPSKEJ RADE, RADE, EURÓPSKEMU HOSPODÁRSKEMU A SOCIÁLNEMU VÝBORU A VÝBORU REGIÓNOV Správny čas pre Európu: náprava škôd a príprava budúcnosti pre ďalšie generácie COM (2020) 456 final.[cit-2021-03-13]. 18 s.Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0456&from=SK>

Plán obnovy pre Európu. In Consilium. 2021. [cit-2021-03-13]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/eu-recovery-plan/>

PAEL, Oliver- REH, Christine. Brexit: The Consequences for the EU's Political System. In UCL.[online].[cit-2021-03-01]. 5 s. Dostupné na: <https://www.ucl.ac.uk/constitution-unit/sites/constitution-unit/files/briefing-paper-2.pdf>

President Biden to sign Executive Order Strengthening Buy American Provisions Ensuring Future of American Provisions, Ensuring Future of America is Made in America by All of America's Workers. In Whitehouse. [online].25.1.2021.[cit-2021-02-21] Dostupné na: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/01/25/president-biden-to-sign-executive-order-strengthening-buy-american-provisions-ensuring-future-of-america-is-made-in-america-by-all-of-americas-workers/>

Projected GDP per capita ranking. In: Statisticstimes. [online]. 2016. [cit-2020-12-01]. Dostupné na :<http://statisticstimes.com/economy/projected-world-gdp-capita-ranking.php>

rescEU. In EC. EUROPA. [online]. 2021. [cit-2021-03-13]. Dostupné na: https://ec.europa.eu/echo/what/civil-protection/resceu_en

RIGHT, Georgina. Britain after Brexit and the impact on the geopolitical landscape. In Weforum. [online]. 24.9.2018.[cit-2021-03-01]. Dostupné na: <https://www.weforum.org/agenda/2018/09/britain-after-brexite-and-the-impact-on-the-geopolitical-landscape/>

Rokovania medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom o budúcom vzťahu. In Consilium. [online].[cit-2021-02-28]. Dostupné na: <https://www.consilium.europa.eu/sk/policies/eu-uk-negotiations-on-the-future-relationship/>

Shepherd, B. – Doytchinova H. S. – Kravchenko, A. The gravity model. [online].1. vyd., Bangkok: United Nations ESCAP, 2019. 68 s. [cit-2021-01-31]. Dostupné na: <https://www.unescap.org/resources/gravity-model-international-trade-user-guide-r-version>

SLOAN, Geoffrey. The Geopolitics of Post-Brexit Britain. In Foreign Policy Research Institute. [online]. 11.6.2020.[cit-2021-02-28]. Dostupné na: <https://www.fpri.org/article/2020/06/the-geopolitics-of-post-brexit-britain/>

Správny čas pre Európu: náprava škôd a príprava budúcnosti pre ďalšie generácie COM(2020) 456 final.[online]. [cit-2021-03-13]. 18 s..Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0456&from=SK>

STATS.UNCTAD.ORG.[online].[cit-2021-02-04]. Dostupné na <https://stats.unctad.org/handbook/Services/Total.html>

STEVENS, Jordan. Nord Stream 2 explained: What it is and why it's proving controversial. In CNBC. [online].21.5.2019.[cit-2021-03-01]. Dostupné na: <https://www.cnbc.com/2019/05/21/nord-stream-2-explained-what-it-is-and-why-its-proving-controversial.html>

SZCZEPAŃSKI, Marcin. Single Market and the pandemic. Impacts, EU action and recovery. In Europarl. [online].[cit-2021-03-06]. 12 s. Dostupné na internete:[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651974/EPRS_BRI\(2020\)651974_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651974/EPRS_BRI(2020)651974_EN.pdf)

Timeline of ECDCs response to COVID-19. In ECDC.EUROPA.EU. 2020. [cit-2021-03-05]. Dostupné na: <https://www.ecdc.europa.eu/en/covid-19/timeline-ecdc-response>

The Poorest Countries in the World. In: Focus-economics. [online]. 2018. [cit-2020-12-01]. Dostupné na: <https://www.focus-economics.com/blog/the-poorest-countries-in-the-world>

Slovakia GDP per capita. In: Tradingeconomics. [online]. 2019.[cit-12-01]. Dostupné na: <https://tradingeconomics.com/slovakia/gdp-per-capita>

The impact of the COVID-19 pandemic on global and EU trade. In TRADE.EC.EUROPA.EU. 2020.[cit-2021-03-05]. 2 s. Dostupné na: https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2020/may/tradoc_158764.pdf

TRENDECONOMY.COM. 2020 ALL COMMODITIES Imports And Exports. [online]. 2019.[cit-2020-03-25]. Dostupné na: https://trendeconomy.com/data/commodity_h2/TOTAL

TRADEMAP.ORG. [online]. 2019.[cit-2020-12-30]. Dostupné na: <https://www.trademap.org/Index.aspx>

Trade in services. In DATA.WORLDBANK.ORG. [online].[cit-2020-03-25]. Dostupné na internete: <https://data.worldbank.org/indicator/BG.GSR.NFSV.GD.ZS>

US Election 2020. In BBC.COM. [online]. 2020.[cit-2021-02-21]. Dostupné na: <https://www.bbc.com/news/election/us2020/results>

ÚRADNÝ VESTNÍK EÚ (2013): MEDZIINŠTITUCIONÁLNA DOHODA z 2. decembra 2013 medzi Európskym parlamentom, Radou a Komisiou o rozpočtovej disciplíne, spolupráci v rozpočtových otázkach a riadnom finančnom hospodárení (2013/C 373/01)

VERA, Amir. There have been othe attacks at the US Capitol before this week.In CNN. [online].7.1.2021.[cit-2021-02-04]. Dostupné na: <https://edition.cnn.com/2021/01/07/us/us-capitol-violence-history-trnd/index.html>

Vykonávacie nariadenie komisie EÚ. In EUR-LEX. [online].2017.[cit-2021-02-20] Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=CELEX:32017R0969&from=ES>

VYKONÁVACIE NARIADENIE RADY (EÚ) 2021/371.(2021).[cit-03-19]. s. 1-5. Dostupné na internete: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SK/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2021:071I:FULL&from=EN>

Cumulative number of coronavirus (COVID-19) cases in Europe between January 25, 2020 and March 7, 2021. In Statista. 2021 [cit-2021-03-02]. Dostupné na: <https://www.statista.com/statistics/1102896/coronavirus-cases-development-europe/>

ZMLUVA O FUNGOVANÍ EÚ. In Úradný vestník C 326 , 26/10/2012 S. 0001-0390.[online]. [cit-2021-03-14]. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/sk/TXT/?uri=celex:12012E/TXT>

Zmenený návrh Medziinštitucionálna dohoda medzi Európsky parlamentom, Radou a Komisiou o rozpočtovej disciplíne, spolupráci v rozpočtových záležitostiach a správnom finančnom riadení COM (2020) 444 final. 2 s. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2020:0444:FIN:SK:PDF>

Why Is The German Economy So Strong? In: Deutschland. [online]. 2018.[cit-2020-12-01]. Dostupné na: <https://www.deutschland.de/en/topic/business/why-is-the-german-economy-so-strong-seven-reasons>

What effect will Joe Biden's Buy American order have?. In Economist. [online]. 26.1.2021.[cit-2021-02-22] Dostupné na: <https://www.economist.com/finance-and-economics/2021/01/26/what-effect-will-joe-bidens-buy-american-order-have>

Whiteman: Po brexite dôjde k zmene rovnováhy medzi malými a veľkými štátmi. In HLAVNÉSPRAVY.SK. [online]. 1.2.2020.[cit-2021-02-28]. Dostupné na: <https://www.hlavnespravy.sk/whitman-brexite-dojde-zmene-rovnovahy-malymi-velkymi-statmi/2038384>

Zoznam príloh:

Príloha č.1: Členské štáty EÚ podľa makroekonomických ukazovateľov (za rok 2019)

Príloha č.2: Kreditové hodnotenie členských štátov eurozóny EÚ podľa ratingových agentúr